सूरतु बनी इस्राईल-१७

سُوۡرَةُ بَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ

सूर: बनी इस्राईल* मक्कामा उत्रेको तथा यसका एक सय एघार आयतहरू तथा बाह्र रूकूअ छन्।

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

अल्लाह तआलाको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु, जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ।

سُبۡحٰنَ الَّذِیۡۤ اَسۡرٰی بِعَبۡدِہٖ لَیۡلًا مِّنَ الۡمَسۡجِدِ الۡحَرَامِ اِلَی الۡمَسۡجِدِ الۡاَقۡصَا

(१) पवित्र छ[1] त्यो (अल्लाह तआला) जसले आफ्नो भक्त[2] (मुहम्मद) लाई रातारात मस्जिदे हराम (प्रतिष्ठित) बाट

*यो सूर: मक्कामा अवतरित भयो। यसकारण यसलाई मक्की भन्दछन्। यस सूर:को दोस्रो नाम अल-इस्रा पनि हो, यसकारण कि यसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई इस्रा (रात्रिको समय मस्जिदे अक्सा लैजानु) को वर्णन छ। सहीह बुखारीमा वर्णित छ कि आदरणीय अब्दुल्लाह बिन मसऊद स्वयं सुनेर भन्दछन् कि सूर: कहफ, मरियम तथा बनी इस्राईल, यी प्रथमकालीन मध्येका हुन्। (तफ्सीर सूर: बनी इस्राईल) (عتيق) को बहुवचन हो (عتاق) (प्राचीन) तथा (تلاد) पनि (تالد) को बहुवचन हो। तालिद प्राचीन धनलाई भन्दछन्। अर्थ यो हो कि तीनवटा सूरत ती प्रचीन सूरतहरू मध्येबाट हुन्, जुन मक्कामा प्रथम कालमा अवतरित भए। रसूल अल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम प्रत्येक राति सूर: बनी इस्राईल तथा सूर: जुमरको पाठ गर्नुहुन्थ्यो। (मुसनद अहमद भाग ६, पृष्ठ ६८ तथा ११२, तिर्मिजी संख्या २९२-३४० तथा अलबानीले यसलाई सही भनेका छन्। (सहीह संख्या ६४१, भाग २)

[1](سبحان، سبح يسبح) को रूप हो। अर्थ हो (أنزه الله تنزيها) अर्थात् म अल्लाहलाई प्रत्येक दोषबाट पवित्र तथा शुद्ध मान्दछु। सामान्यरूपले यसको प्रयोग यस्ता अवसरहरूमा हुन्छ जब कुनै महान विषयको वर्णन हुन्छ। अर्थ यो हुन्छ कि मानिसहरूका निकट प्रत्यक्ष साधनको आधारमा यो घटना जतिसुकै असम्भव होस्, अल्लाहको लागि कुनै कठिन छैन। यसकारण कि त्यो कुनै साधनको लागि बाध्य छैन। त्यो त शब्द कुन (كن) बाट एकैक्षणमा जे चाहन्छ गर्नसक्छ। साधन मनुष्यका लागि हुन्। अल्लाह तआला यी बन्धनहरू तथा न्यूनताबाट पवित्र छ।

[2](إسراء) को अर्थ हुन्छ रात्रिको समयमा लैजानु अगाडी (ليلا) (रात्रि) यसकारण वर्णन गरियो ताकि रात्रिको अल्पता स्पष्ट भइहालोस्, यसैकारण त्यो जातिवाचक संज्ञा छ। अर्थात् रात्रिको एक भाग अथवा अलिकति भागमा। अर्थात् चालीस रात्रिको यो यात्रा, पूर्ण रात्रिमा पनि होइन, बरु रात्रिको एउटा सानो भागमा पूरा भयो।

ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ①

अकसा[1] सम्म लग्यो जसका निकटवर्ती क्षेत्रहरूमा हामीले बरकतहरू (विभूतिहरू) प्रदान गरेका छौं,[2] यसकारण कि हामीले त्यसलाई आफ्नो सामर्थ्यका केही प्रतीकहरू देखाऔं ।[3] निःसन्देह अल्लाह (तआला) सबै राम्ररी सुन्दछ, देख्दछ ।

[1](أقصى) टाढालाई भन्दछन् । बैतुल मक़दिस, जुन अल-कुदस अथवा इलिया (प्राचीन नाम) नगरमा छ तथा फिलिस्तीनमा स्थित छ, मक्काबाट अल-कुदससम्मको यात्रा चालीस दिनको छ, यस आधारमा मस्जिदे हरामको तुलनामा बैतुल मक़दिसलाई मस्जिदे अक्सा (टाढाको मस्जिद) भनिएको छ ।

[2]यो क्षेत्र प्राकृतिक नदीहरू तथा फलहरूको अधिकता तथा नबीहरूको धर्ती हो जुन उनका निवासस्थान तथा समाधिस्थल हुनुको कारण श्रेष्ठ छ, यसैले यसलाई शुभस्थली भनिएको छ ।

[3]यस यात्राको यो उद्देश्य हो ताकि हामीले आफ्नो यस विचित्रता तथा ठूला निशानीहरू देखाऔं । जसमध्ये एउटा निशानी तथा चमत्कार यो यात्रा पनि हो कि यति लामो यात्रा रात्रिको एउटा छोटो भागमा भइहाल्यो । नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई जुन मेराज भयो अर्थात् आकाशहरूमा लगियो त्यहाँ विभिन्न आकाशहरूमा अम्बिया अलैहिस्सलामसित मिलन भयो तथा "सिदरतुल मुन्तहा" मा, जुन अर्शमुनि सातौं आकाशमा छ, अल्लाह तआलाले प्रकाशना (वह्‌यी) द्वारा नमाज़ तथा अन्य वस्तुहरू प्रदान गऱ्यो जसको विस्तृत वर्णन सहीह हदीसहरूमा भएको छ तथा सहाबा एवं ताबईनदेखि लिएर आजसम्म मुसलमान समुदायका सबै ज्ञानी तथा विचारक यस सबै कुरालाई मान्दै आइराखेका छन् कि यो मेराज शारीरिक रूपमा सचेत अवस्थामा भएको हो । यो स्वप्न अथवा आत्मिक यात्रा तथा दर्शन होइन, बरु प्रत्यक्ष दर्शन हो, जुन अल्लाहले आफ्नो पूर्ण सामर्थ्यले आफ्नो पैग़म्बरलाई गराएको छ । यस मेराजका दुईटा भाग छन् । प्रथम भागलाई इस्रा भनिन्छ, जसको वर्णन यहाँ गरिएको छ तथा जुन मस्जिदे हरामदेखि मस्जिदे अक्सासम्मको यात्राको नामले प्रसिद्ध छ । यहाँ पुगिसके पश्चात नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सबै नबीहरूको ईमामत गर्नुभयो । बैतुल मक़दिसबाट उहाँलाई आकाशहरूमा लगियो । यो यस यात्राको द्वितीय भाग हो, जसलाई मेराज भनिन्छ, यसको केही वर्णन सूरः नज्‌ममा गरिएको छ तथा शेष विस्तृत जानकारी हदीसहरूमा वर्णित गरिएको छ । सामान्य रूपले यस पूरा यात्रालाई मेराजबाट नै सम्बोधित गरिन्छ । मेराज भऱ्याङलाई भनिन्छ, यी नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पवित्र मुखबाट निस्केका शब्द (عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَآءِ) (मलाई आकाशमा उठाइयो) बाट लिइएको छ, किनकि यस यात्राको द्वितीय भाग प्रथमभन्दा अत्याधिक महत्वपूर्ण छ, यसकारण मेराज शब्द नै अधिक

(२) तथा हामीले मुसालाई किताब प्रदान गर्‍यौं तथा त्यसलाई इस्राईलका सन्तानका लागि मार्ग-दर्शन बनायौं कि तिमी म बाहेक अन्य कसैलाई कार्यसाधक नठहराऔ ।

وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكِيلًا ②

(३) हे उनका सन्तान, जसलाई हामीले नूहका साथ (नौंकामा) सवार गरेका थियौं, त्यो हाम्रो अत्याधिक कृतज्ञ भक्त थियो ।[1]

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ③

(४) तथा हामीले इस्राईलका सन्तानका लागि उनको किताबमा स्पष्ट निर्णय गरिदिएका थियौं कि तिमीले धर्तीमा दुईपटक उपद्रव उत्पन्न गर्नेछौ तथा तिमी अत्याधिक अत्याचार गर्नेछौ ।

وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ④

(५) यी दुवै वचनहरूमध्ये प्रथम आउनासाथै हामीले तिम्रा समक्ष आफ्ना भक्तहरूलाई उभ्यायौं, जो बडो शक्तिशाली योद्धा थिए । अनि उनी तिम्रा

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا

शब्द नै अधिक प्रसिद्ध भयो । यसको तिथिमा मतभेद छ, तैपनि यसमा सहमति छ कि हिजरत भन्दा पहिलाको घटना हो । केही विद्वानहरू भन्छन् कि एक वर्ष पूर्वको तथा केही भन्दछन् कैयन् वर्ष पूर्व यो घटना घटित भयो । यसैप्रकार महिना तथा तिथिमा पनि मतभेद छ कोही रबीउल अव्वल १७ अथवा २७, कोही रजबको २७ तथा कोही अन्य मास तथा तिथि बताउँछन् । नूहको समयको तूफान (जलप्रलय) को पश्चात मनुष्यको वंश नूहका ती पुत्रहरूका वंशबाट छ, जो नूहको डुंगामा सवार भएका थिए तथा तूफानबाट बाँचेका थिए । यसकारण इस्राईलका सन्तानलाई सम्बोधित गर्दै भनियो कि तिम्रो पिता अल्लाहको अति कृतज्ञ भक्त थियो । तिमी पनि आफ्नो पिता सरह कृतज्ञताको मार्ग अपनाउ तथा हामीले जुन मुहम्मद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई रसूल बनाएर पठाएका छौं, उनलाई अस्वीकार गरी कृतघ्नता नगर ।

خِلٰلَ الدِّيَارِ ؕ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُوْلًا ۝٥

वस्तीहरूमा पसेर चारैतिर फैलिए । र अल्लाहको वचन पूरा हुनु नै थियो ।[1]

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ
وَاَمْدَدْنٰكُمْ بِاَمْوَالٍ وَّبَنِيْنَ وَجَعَلْنٰكُمْ
اَكْثَرَ نَفِيْرًا ۝٦

(६) त्यस पश्चात हामीले उनीहरूमाथि तिम्रो प्रभाव दिएर (तिम्रा दिन) फर्काइदियौं तथा धन एवं सन्तानले तिम्रो सहायता गर्‍यौ तथा तिमीलाई बहुसंख्यक जत्था भएको (मानव-शक्ति) गरिदियौं ।[2]

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ ۟ وَاِنْ
اَسَاْتُمْ فَلَهَا ؕ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ
لِيَسُوْٓءٗا وُجُوْهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا
الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوْهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ
وَّلِيُتَبِّرُوْا مَا عَلَوْا تَتْبِيْرًا ۝٧

(७) यदि तिमीले राम्रो काम गर्‍यौ भने स्वयं आफ्नो लाभको लागि तथा यदि तिमीले नराम्रा कर्म गर्‍यौ भने स्वयं आफ्नो लागि नै, अनि जब दोस्रो वादा (वचन) आयो त (हामीले अर्का भक्तहरूलाई पठायौं) ताकि उनीहरू तिम्रा मुहार बिगारिदेऊन् तथा प्रथम पटकमा भए जस्तै फेरि त्यसै मस्जिदमा पसिहालून् । तथा जुन-जुन कुरामाथि अधिकार पाउँछन्, तोडफोड गरी जराबाट उखेलिदेऊन् ।[3]

[1]यो संकेत त्यस अपमान तथा नाशतिर छ, जुन वावुलको राजाधिराज वोख़्त नस्सरद्वारा आदरणीय मसीहभन्दा लगभग ६ सय वर्ष पूर्व यहूदीहरूमाथि योरूशलममा घटित भयो । उसले निःसंकोच यहूदीहरूको नरसंहार गर्‍यो तथा एउटा ठूलो संख्यालाई दास बनायो तथा यो त्यस समय भयो जब उनीहरूले अल्लाहका नबी आदरणीय शअयाको हत्या तथा आदरणीय अरमिया अलैहिस्सलामलाई बन्दी बनाए तथा तौरातका आदेशहरूको उल्लघंन गरे तथा पाप गरेर धर्तीमा आतङ्क मच्चाई अपराधी वने । केही विद्वानहरू भन्दछन् कि वोख़्त नस्सरको सट्टा जालूतलाई अल्लाह तआलाले दण्डस्वरुप उनीहरूको लागि पठायो, जसले उनीमाथि अत्याचार तथा क्रुरताका व्यवहार गरे यहाँसम्मकि तालूतको नेतृत्वमा आदरणीय दाऊदले जालूतलाई वध गरे ।

[2]अर्थात् वोख़्त नस्सर अथवा जालूतको वध पश्चात हामीले तिमीलाई पुन: धन-धान्य, पुत्रहरू तथा सम्मानबाट अलंकृत गर्‍यौं, जबकि यी सारा कुराहरू तिमीबाट खोसिसकिएका थिए । तथा तिमीलाई पुन: अधिक जनसंख्या भएका तथा शक्तिशाली बनायौं ।

[3]यो दोस्रो पटक उनीहरूले उपद्रव उत्पन्न गरे कि आदरणीय ज़करियाको हत्या गरिदिए तथा आदरणीय ईसाको हत्या गर्न योजना बनाउँदै रहे, जसलाई अल्लाह तआलाले जीवित, आकाशमा उचालेर उनीहरूबाट बचाइहाल्यो । यसको परिणामस्वरुप पुन: रोमको राजा टाईटसलाई अल्लाहले उनीमाथि प्रभुत्व दियो,

عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَّرْحَمَكُمْ ۚ وَاِنْ عُدْتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكٰفِرِيْنَ حَصِيْرًا ⑧

(८) आशा छ कि तिम्रो प्रभुले तिमीमाथि दया गरोस् । तर हो, यदि तिमी फेरि पनि त्यही गर्न थाल्यौ भने हामीले पनि पुनः यस्तै गर्नेछौं ।[1] तथा हामीले नकार्नेहरूका लागि बन्दीगृह नरकलाई बनाएका छौं ।[2]

اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِيْ لِلَّتِيْ هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيْرًا ۙ ⑨

(९) निःसन्देह यो कुर्आन त्यो मार्ग देखाउँछ, जुन सबभन्दा सोझो छ तथा ईमान्दार पुनीतहरूलाई, जो पुण्यका काम गर्दछन्, यस कुराको शुभ-सूचना दिन्छ कि उनका लागि अति उत्तम प्रतिफल छ ।

وَّاَنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۧ ⑩

(१०) तथा तिनीहरू जो आख़िरतमा (परलोक) विश्वास गर्दैनन्, उनका लागि हामीले दुखद यातना तयार गरेका छौं ।

उसले योरूशलममाथि आक्रमण गरेर उनलाई धेरै संख्यामा वध गरेर उनका काटिएका शरीरबाट पर्खाल बनाइदियो तथा धेरै संख्यामा मानिसहरूलाई बन्दी बनायो, उनको माल लुट्यो, धार्मिक पुस्तकहरूलाई खुट्टामुनि कुल्चियो तथा बैतुल मक़्दीस तथा सुलैमानका धर्मस्थानलाई खसालिदियो, उनीहरूलाई सधैंको लागि बैतुल मक़्दीसबाट देश निकाला गरिदियो । तथा यसप्रकार उनको अपमान तथा अनादरका अन्य साधन उत्पन्न गरे । यो विनाश सत्तरी ईस्वीमा उनीमाथि आयो ।

[1]यो उनीहरूलाई चेतावनी दिइयो कि यदि तिमीले सुधार गर्‍यौ भने अल्लाहको कृपाका पात्र बन्नेछौ जसको अर्थ यस लोक तथा परलोकमा सम्मान तथा सफलता छ, तथा यदि फेरि अल्लाहको कृतघ्नताको मार्ग अपनाएर धर्तीमा उपद्रव उत्पन्न गर्‍यौ भने त फेरि तिमीलाई त्यसैप्रकार अपमान तथा तिरस्कारका पात्र बनाइने छ जस्तो यसभन्दा पहिला दुईपटक हामीले तिमीहरूसँग यस्ता व्यवहार गरिसकेका छौं । अतः यस्तै नै भयो, यी यहूदी आफ्ना व्यवहारलाई बदल्न सकेनन् तथा त्यही व्यवहार मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालतसँग दोहोर्‍याए जुन मुसा तथा ईसाको रिसालतसँग गरिसकेका थिए, जसका कारण ती यहूदीहरू तेस्रो पटक मुसलमानहरूबाट अपमानित भए तथा अनादरका साथ उनीहरूलाई मदीना तथा ख़ैबरबाट निकाल्नु पर्‍यो ।

[2]अर्थात् यस संसारको अपमानको पश्चात परलोकमा नरकको दण्ड तथा त्यसका यातना अतिरिक्त छ, जुन उनीहरूले त्यहाँ भोग्नु पर्नेछ ।

(११) तथा मनुष्य नराम्रोका प्रार्थनाहरू गर्न थाल्दछ, पूर्णतः त्यसको आफ्नो राम्रोका लागि प्रार्थनाहरू समान, मनुष्य साह्रै नै उत्ताउलो छ ।[1]

وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ⑪

(१२) तथा हामीले रात तथा दिनलाई (आफ्नो सामर्थ्यका) लक्षण बनाएका छौं, रात्रिको प्रतीकलाई हामीले प्रकाशहीन गरिदियौं तथा दिनको निशानीलाई प्रकाशमान देखाउने बनायौं ताकि तिमी आफ्नो प्रभुको कृपाको खोजी गर्नसक तथा यसकारण पनि कि वर्षहरूको गणना तथा हिसाब जान्न सक[2] तथा प्रत्येक विषयलाई हामीले सविस्तार वर्णन गरिदिएका छौं ।[3]

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ⑫

[1]किनभने मनुष्य उत्ताउलो तथा निरूत्साही छ, यसकारण जब उसलाई दुःख पुग्दछ त आफ्नो विनाशको कामना यसप्रकार गर्दछ, जुनप्रकार सुखको निम्ति आफ्नो प्रभुसित प्रार्थना गर्दछ। यो त प्रभुको कृपा तथा दया हो कि त्यसको श्रापलाई स्वीकार गर्दैन । यही विषय सूरः यूनुस आयत ११ मा आइसकेको छ ।

[2]अर्थात् रात्रिलाई प्रकाशहीन अर्थात् अन्धकारमय गरिदियो ताकि तिमी विश्राम गर्न सक तथा तिम्रो दिनभरिको थकाई मेटियोस् तथा दिनलाई प्रकाश प्रदान गऱ्यो ताकि तिमी जीविका आर्जनको लागि आफ्नो प्रभुको कृपाको खोजी गर । यसका अतिरिक्त रात्रि-दिनको एउटा अन्य लाभ यो हो कि यसप्रकार सप्ताह, महिना तथा वर्षहरूको गणना तिमी गर्न सक, यस गणनाको असंख्य लाभ छन् । यदि राती पश्चात दिन तथा दिन पश्चात राती आउँदैनथ्यो भने सधैं रात्रि नै रहन्थ्यो अथवा दिन नै रहन्थ्यो त तिमीलाई विश्राम तथा शान्ति एवं व्यवसायको अवसर प्राप्त हुँदैनथ्यो तथा यसैप्रकार महिना तथा वर्षहरूको गणना पनि असम्भव रहन्थ्यो ।

[3]अर्थात् मनुष्यको लागि धर्म तथा संसारका आवश्यक कुरा स्पष्ट वर्णन गरिदिएको छ ताकि त्यसबाट मनुष्य लाभ प्राप्त गरून्, आफ्नो सांसारिक जीवनलाई सुखमय पारून् तथा आखिरतको पनि चिन्ता तथा त्यसका लागि तयारी गरून् ।

(१३) तथा हामीले प्रत्येक मनुष्यको सगुन-अपसगुन त्यसको घांटीमा बाँधिदिएका छौं तथा प्रलयका दिन हामीले त्यसको कर्मपत्रलाई निकाल्नेछौं जसलाई उसले खुल्ला रुपमा पाउनेछ।

وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾

(१४) (उसलाई भनिने छ) स्वयं नै आफ्नो कर्मपत्र (किताब) पढिहाल। आज त तिमी स्वयं नै आफ्नो हिसाब लिन पर्याप्त छौ।

ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

(१५) जो सीधा मार्ग प्राप्त गर्दछ, त्यो स्वयं आफ्नो भलोको निम्ति मार्ग प्राप्त गर्दछ तथा जो पथ-भ्रष्ट हुन्छ, त्यसको बोझ त्यसैमाथि छ, कोही बोझ भएको कुनै अन्यको बोझ आफूमाथि बोक्ने छैन।[२] तथा हाम्रो नियम नै छैन कि रसूल पठाउनुभन्दा पूर्व नै प्रकोप पठाऔं।[३]

مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

[१](طائر) (तायेर) को अर्थ पंक्षी हो तथा (عنق) (उन्क) को अर्थ गर्दन हो। इमाम इब्ने कसीरले तायेरसित तात्पर्य मनुष्यको कर्म लिएका छन्। (في عنقه) को अर्थ हो, त्यसका राम्रा अथवा नराम्रा कर्म जसको लागि उसलाई राम्रो अथवा नराम्रो फल दिइनेछ, घाँटीको हार जस्तै उनका साथ रहनेछन्। अर्थात् उसको प्रत्येक कर्म लेखिँदैछ। अल्लाहकहाँ त्यसको पूरा लेखा सुरक्षित रहनेछ। केयामतका दिन त्यसको आधारमा निर्णय दिइनेछ। तथा इमाम शौकानीले तायेरसित तात्पर्य मनुष्यको भाग्य लिएका छन्, जसलाई अल्लाहले आफ्नो ज्ञान अनुसार लेखिदिएको छ, जसलाई सौभाग्यशाली तथा अल्लाहको अवज्ञाकारी हुनु थियो, त्यो पनि उसको ज्ञानमा थियो, यही भाग्य (सौभाग्य अथवा दूर्भाग्य) प्रत्येक मनुष्यको साथ घाँटीको हार जस्तै लगाइएको छ। त्यसै अनुरुप त्यसका कर्म हुनेछन् तथा केयामतका दिन त्यसै अनुसार निर्णय हुनेछ।

[२]हो जो विचलित भए तथा विचलित गर्नेहरू पनि हुनेछन्, उनीहरूले आफ्नो विचलनको बोझका साथ उनीहरूका पापको पनि बोझ (उनको पापमा कमी नगरिकन) उठाउनु पर्नेछ, जो उनका प्रयत्नहरूबाट विचलित भएका हुनेछन्। जस्तो कि कुरआनका अन्य स्थानहरू तथा हदीसहरूबाट स्पष्ट छ। यो वास्तवमा उनकै पापहरूको भार हुनेछ, जुन अरुहरूलाई विचलित गरेर उनीहरूले कमाए।

[३]केही व्याख्याकारहरूले यसबाट मात्र सांसारिक यातनाको भावार्थ लिएका छन्, अर्थात आख़िरतको यातनाबाट बच्न सक्नेछैन। तर कुरआन करीमका अन्य स्थानहरूबाट स्पष्ट छ कि अल्लाह तआला मानिसहरूसित सोध्नेछ कि के तिम्रो पासमा रसूल आएका थिएनन्? जसको उनीहरूले सकारात्मक उत्तर दिनेछन्, जसबाट

وَإِذَآ أَرَدۡنَآ أَن نُّهۡلِكَ قَرۡيَةً أَمَرۡنَا مُتۡرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيۡهَا ٱلۡقَوۡلُ فَدَمَّرۡنَٰهَا تَدۡمِيرٗا ١٦

(१६) तथा जब हामीले कुनै वस्तीको विनाशको इच्छा गर्दछौं, त्यहाँका सम्पन्न मानिसहरूलाई त केही आदेश दिन्छौं तथा उनीहरू त्यस वस्तीमा स्पष्टरूपले अवहेलना गर्न थाल्छन्, तब उनीमाथि प्रकोप निर्णय लागू हुन्छ । तथा त्यस पश्चात हामीले त्यसलाई सखाप (उलट-पलट) पारिदिन्छौं ।[1]

وَكَمۡ أَهۡلَكۡنَا مِنَ ٱلۡقُرُونِ مِنۢ بَعۡدِ نُوحٖۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ

(१७) तथा हामीले नूह पश्चात पनि धेरै समुदाय नष्ट गर्यौं ।[2] तथा तिम्रो प्रभु आफ्ना

यो प्रतीत हुन्छ कि रसूलहरूलाई पठाउनु तथा धर्मशास्त्र अवतरण नगरिकन त्यसले कसैलाई प्रकोप दिने छैन, फेरि पनि यसको निर्णय कि कुन समुदाय अथवा कुन व्यक्तिसम्म त्यसको सन्देश पुगेन, क़ेयामतका दिन त्यसले स्वयं नै गर्नेछ । त्यहाँ निःसन्देह कसैमाथि अत्याचार हुनेछैन । यसैप्रकार बहिरा, पागल, बुद्धिहीन तथा अज्ञानकालका मृत मानिसहरूको समस्या छ, तिनका विषयमा केही कथनहरूमा चर्चा आउँछ कि क़ेयामतका दिन अल्लाह तआला उनीतिर फरिश्ताहरू पठाउनेछ तथा तिनीहरूसँग भन्नेछन् कि नरकमा जाऊ, यदि तिनीहरू अल्लाहको यस आदेशलाई मानेर नरकमा प्रवेश गर्नेछन् भने नरक तिनीहरूको लागि फुलहरूको शैय्या बन्नेछ । दोस्रो अवस्थामा उनीहरूलाई घिसार्दै नरकमा हालिनेछ । (मुसनद अहमद भाग-४ पृष्ठ-२४ तथा इब्ने हिब्बान भाग-९ पृष्ठ २२६ अल्लामा अलबानीले सहीहुल जामे अस्सगीर संख्या ८८१ मा यसको वर्णन गरेका छन् । मुसलमानहरूका वच्चाहरू त स्वर्गमा जानेछन् परन्तु काफ़िरहरूका साना वच्चाहरूको विषयमा मतभेद छ, कोही विलम्वलाई, कोही स्वर्गमा जाने, तथा कोही नर्कमा जाने कुरोलाई मान्दछन् । इमाम इब्ने कसीरले भनेका छन् हश्रको मैदानमा उनको परीक्षा लिइनेछ, उनले यसै कथनलाई प्राथमिकता दिएका छन् तथा भनेका छन् कि यसवाट विरोधी कथनको खण्डन पनि हुन्छ । (विस्तारको लागि तफ़सीर इब्ने क़सीर हेर्नुस्) तर सहीह बुख़ारीको कथनवाट ज्ञात हुन्छ कि मूर्तिपूजकका बच्चाहरू पनि स्वर्गमा जानेछन् । (सहीह बुख़ारी ३:२५१, १२: ३४८)

[1]यसमा यस्ता नियम वर्णित गरिएका छन्, जसको आधारमा समुदायहरूको विनाशको निर्णय गरिन्छ, तथा त्यो यो हो कि उनका धनाड्य समाज अल्लाहका आदेशहरूको अवहलेना प्रारम्भ गरिदिन्छ । तथा उनैको अनुकरण फेरि अन्य मानिसहरू गर्दछन्, यसप्रकार त्यस समुदायमा अल्लाहको अवहेलना सामान्य हुनजान्छ तथा उनी यातनाका अधिकारी घोषित गरिन्छन् ।

[2]उनीहरू पनि यसै विनाशका नियमानुसार नष्ट भए ।

خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

भक्तहरूका पापसित राम्ररी परिचित छ एवं राम्रोसँग देख्दछ ।

مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا
لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ
جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا
مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾

(१८) जसको इच्छा केवल यस शीघ्रता भएको संसारकै छ, उसलाई हामीले यहाँ जति जसको लागि चाहन्छौं शीघ्रताले प्रदान गरिदिन्छौं । अन्त्यमा त्यसको लागि हामीले नरक निर्धारित गरिदिन्छौं जहाँ त्यसले निन्दित धिक्कृत भई प्रवेश गर्नेछ ।[1]

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا
سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ
سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾

(१९) तथा जसको इच्छा परलोकको छ तथा जस्तो प्रयत्न हुनुपर्छ त्यसतो त्यसले गर्दछ पनि तथा त्यो ईमान भएको पनि छ र ईमानका यिनै मानिसहरू हुन्, जसका प्रयत्नलाई अल्लाहकहाँ पूरा सम्मान गरिनेछ ।[2]

كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ
رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ
مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾

(२०) प्रत्येकलाई हामी दिन्छौं, यिनीहरूलाई पनि उनीहरूलाई पनि तेरो प्रभूको उपकारबाट, तेरो पालनहारको उपकार रोकिएको छैन ।[3]

[1]अर्थात् प्रत्येक संसारको लोभीलाई संसार प्राप्त हुँदैन, केवल उसले पाउँछ, जसलाई हामी चाहन्छौं, अनि उसलाई पनि संसार त्यति नै प्राप्त हुन्छ जति कि त्यो कामना गर्दछ, बरु त्यति नै प्राप्त हुन्छ, जति हामी उसको लागि निर्णय गर्दछौं तथा यस मार्गमोहको परिणाम नरकको स्थाई यातना तथा उसको अपमान हो ।

[2]अल्लाह तआला कहाँ सम्मानका लागि तीन कुराहरूको वर्णन गरिएको छ । १-परलोकको चिन्ता अर्थात् शुद्धता तथा अल्लाहको प्रसन्नता । २-यस्तो प्रयत्न जुन उसको योग्य छ अर्थात् सुन्नतका अनुसार । ३-ईमान, किनभने यसबिना कुनै पनि कर्म ध्येय छैन अर्थात् कर्मको स्वीकृतिका लागि ईमानका साथ शुद्धता (एकेश्वरबाद) तथा सुन्नते नबवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको अनुसार हुनु आवश्यक छ ।

[3]अर्थात् संसारको जीविका तथा सुख-सुविधा कुनै अन्तर बिना मुसलमान तथा काफ़िर, संसारको कामना गर्ने तथा परलोकको चिन्ता गर्नेहरू सबैलाई दिन्छौं । अल्लाहको उपकार कसैबाट पनि रोकिंदैन ।

انْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۗ وَلَلْاٰخِرَةُ اَكْبَرُ دَرَجٰتٍ وَّاَكْبَرُ تَفْضِيْلًا ﴿٢١﴾

(२१) हेर, उनीहरूमध्ये एकलाई अर्कामथि कुन प्रकारले विशेषता प्रदान गरेका छौं तथा परलोक (आख़िरत) त पदहरूका अनुसार अति उत्तम छ तथा सम्मानका अनुसार पनि अति उत्तम छ ।[1]

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُوْمًا مَّخْذُوْلًا ﴿٢٢﴾

(२२) अल्लाहका साथ अन्य कसैलाई पूजा नगर अन्यथा अन्ततः तिमी निन्दित निःसहाय भई बस्नेछौ ।

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا ۗ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلٰهُمَا فَلَا تَقُلْ لَّهُمَآ اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيْمًا ﴿٢٣﴾

(२३) तथा तिम्रो प्रभुले स्पष्ट आदेश दिइसकेको छ कि तिमी त्यसको अतिरिक्त कुनै अन्यको आराधना (इबादत) नगर्नु तथा माता-पिता सँग उपकार गर्नु । यदि तिम्रो उपस्थितिमा यिनीहरूमध्ये एउटा अथवा यी दुवै बृद्धा अवस्थामा पुग्छन्, त उनलाई 'उफ' सम्म नभन्नू, उनीहरूलाई गाली नगर्नु बरु उनीसित सम्मान तथा आदरले कुरा गर्नू ।[2]

[1]तैपनि संसारका यी वस्तुहरू कसैलाई कम, कसैलाई अधिक प्राप्त हुन्छ, अल्लाह तआला आफ्नो इच्छा एवं ज्ञान अनुसार यो जीविका विभाजित गर्दछ । तर आख़िरतमा श्रेणीहरूको यो अन्तर धेरै स्पष्ट एवं प्रत्यक्ष हुनेछ तथा त्यो यसप्रकार कि ईमान भएका स्वर्गमा तथा काफ़िरहरू नरकमा जानेछन् ।

[2]यस आयतमा महाकृपालु अल्लाह तआलाले आफ्नो इबादतका पश्चात दोस्रो चरणमा माता-पिताका साथ सद्व्यवहारको आदेश दिएको छ, जसबाट माता-पिताको आज्ञापालन, उनको सेवा तथा उनको आदर-सत्कारको महत्व स्पष्ट हुन्छ, महापालनकर्ता अल्लाहको प्रतिपालनको माग पूरा गर्नुका साथ साना-पोषक माता-पिताको आज्ञा पालनको मागलाई पनि पूरा गर्नुछ । हदीसहरूमा दर्शाइएको छ, अनि बृद्धा अवस्थामा विशेषरूपले उनका समक्ष 'उफ़' शब्द सम्म भन्नुबाट रोकिएको छ तथा उनलाई गाली गर्नुबाट मनाही गरिएको छ, किनभने बृद्धा अवस्थामा माता-पिता कमजोर, असहाय तथा लाचार हुन्छन्, जबकि सन्तान ज़वान, तथा जीविका साधनमाथि अधिकृत हुन्छ । यसको अतिरिक्त वयस्क एवं जवानी अवस्थाको भावना एवं बृद्धा अवस्थाको दुखीं अनुभवको

(२४) तथा नम्रता एवं प्रेमसँग उनका सामु सत्कारको हात फैलाइराख्नु[1] तथा प्रार्थना गर्दैरहनु कि हे मेरो प्रभु ! यिनीहरूमाथि त्यस्तै दया गर्नु, जस्तो कि यिनीहरूले मेरो बाल्यकालमा मेरो पालन-पोषण गरेका छन् ।

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

(२५) जे-जति तिम्रा हृदयमा छन्, त्यसलाई तिम्रो प्रभु राम्ररी जान्दछ, यदि तिमी सदाचारी छौ भने त्यो क्षमा-याचना गर्नेहरूका लागि क्षमाशील छ ।

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

(२६) तथा सम्बन्धिहरूको, निर्धनहरूको एवं यात्रीहरूको अधिकार दिँदैरह ।[2] तथा अनर्थ र अपव्ययबाट बच ।

وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾

आपसमा मुठभेड (भिडन्त) हुन्छ, यी परिस्थितिहरूमा माता-पिता आदर-सत्कारका नियमहरूमा ध्यान दिनु अत्यधिक कठिन विषय हुन्छ । तैपनि अल्लाहको दरवारमा सम्मानित एवं सफल त्यही हुनेछ, जसले यी नियमहरूको पालन गर्नेछ ।

[1]पंक्षी जब आफ्नो बच्चाहरूलाई आफ्नो प्रेम छायाँमा लिन्छ, त उनका लागि आफ्ना पखेटा तल झारलदिन्छ अर्थात् तिमी पनि आफ्ना माता-पितासँग यसैप्रकार राम्रो एवं प्रेमपूर्ण व्यवहार गर तथा उनको यसप्रकार पालनपोषण गर, जुनप्रकार उनीहरूले बाल्यवस्थामा तिमीलाई गरे अथवा यो अर्थ हो कि जब पंक्षी उड्नु अथवा माथि उड्न प्रयत्न गर्दछ, त आफ्नो पखेटा फैलाउँछ तथा जब वर्लन्छ त पखेटालाई तल गरिहाल्छ । यस आधारमा हात तल गर्नुको माता-पिताका समक्ष सत्कार तथा नम्रता व्यक्त गर्नुहुनेछ ।

[2]कुरआन करीमका यी शब्दहरूबाट ज्ञात भयो कि निर्धन निकट सम्बन्धिहरू, निर्धनहरू तथा कुनै प्रकारका आवश्यकता भएका यात्रीहरूको सहायता गरी उनीमाथि उपकार जताउनु हुँदैन किनभने यो उपकार होइन बरु मालको त्यो भाग हो, जुन अल्लाह तआलाले धनवानहरूको धनमा वर्णित व्यक्तिहरूको लागि राखेको छ । यदि धनवानले यो धन तिर्ने छैन भने अल्लाहको सामु अपराधी हुनेछ । अर्थात् यो अधिकारलाई दिनु हो, न कि कसैमाथि उपकार । यसको अतिरिक्त निकट सम्बन्धिहरूको वर्णन गर्नुबाट उनको प्राथमिकता एवं

(२७) अपव्यय गर्ने शैतानहरूका भाई हुन् तथा शैतान आफ्नो प्रभुको अत्याधिक कृतघ्न छ ।[1]

إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا إِخْوَانَ الشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

(२८) तथा यदि तिमीलाई आफ्नो पालनकर्ताको दयालुताको खोजीमा जसको तिमी आशा राख्दछौ, उनीहरूबाट मुख फर्काउन परेपनि तिमी राम्ररी तथा कोमलताले उनीहरूलाई बुझाइदेउ ।[2]

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾

(२९) तथा आफ्ना हात आफ्नो गर्दनसित बाँधिएको नराख तथा न त्यसलाई पूर्णरूपले खुल्ला छाडिदेउ ।

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ

अधिकार पनि स्पष्ट हुन्छ । निकट सम्बन्धिहरूका अधिकारलाई पूरा गर्न तथा उनका साथ सद्व्यवहार गर्नलाई सम्बन्ध जोड्नु भनिन्छ, जसको इस्लाममा बडो महत्व छ ।

[1](تبذير) का मूल धातु (बीउ छर्नु) (بذر) हो जुनप्रकारले खेतमा विउ छर्दाखेरि यो देखिदैन कि यो उचित स्थानमा परिराखेको छ अथवा त्यसबाट यताउता, वरु किसान विउ छर्दै जान्छ। (تبذير) (अपव्यय) पनि यही हो कि मानिस आफ्नो धन विउको जस्तै उडाउँदै गरोस् तथा व्यय गर्नुमा धार्मिक नियमहरूको उल्लघंन पनि गरोस्, तथा केही विद्वानहरू भन्दछन् कि 'तबज़ीर' को अर्थ हो अनुचित ठाउँमा खर्च गर्नु चाहे त्यो थोरै किन नहोस् । हाम्रो विचारमा दुवै कुरा 'तबज़ीर' मा आउँछन् तथा यो यति नराम्रो कर्म हो कि यो गर्नेहरूलाई शैतान समान भनिएको छ तथा शैतानको अनुरूपतावाट वच्नुपर्छ, चाहे त्यो कुनै एउटै प्रकारको होस्, मनुष्यको लागि बच्नु आवश्यक छ। अनि शैतानलाई (كفور) (अत्याधिक कृतघ्न) भनेर अझै अधिक बच्नुमा जोड दिइएको छ कि यदि तिमी शैतानको अनुरूप क्रियाकलाप गर्नेछौ भने तिमी पनि त्यसै सरह كفور घोषित गरिनेछौ । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अर्थात् धनको शक्तिको कमीको कारण, जसको समाप्तिको हुनुको तथा जीविकामा बृद्धिको तिमी आफ्नो प्रभुसित आशा राख्दछौ । यदि तिमीलाई निर्धन सम्बन्धिहरू तथा निर्धनहरूबाट पन्छिन अर्थात् असमर्थता व्यक्त गर्न परोस् भने बडो नम्रता तथा कोमलताले असमर्थता व्यक्त गर, अर्थात् उत्तर पनि दिइन्छ भने नम्रता तथा प्रेमको भाषामा न कि कटुवचन तथा दुर्व्यवहारका साथ, जस्तो कि सामान्यत: निर्धन तथा भिखारीहरूका साथ व्यवहार गर्दछन् ।

कि निन्दित र असहाय भई बसिहाल ।[1]

فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾

(३०) नि:सन्देह तिम्रो प्रभु जसको लागि चाहन्छ, जीविकाको विस्तार गरिदिन्छ तथा जसको लागि चाहन्छ संकुचित गरिदिन्छ ।[2] नि:सन्देह त्यो आफ्ना भक्तहरूबारे सूचित छ एवं सूक्ष्मदर्शी छ ।

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

(३१) तथा निर्धनताको भयले आफ्ना सन्तानहरूलाई न मार । उनलाई तथा तिमीलाई हामी नै जीविका प्रदान गर्दछौं । नि:सन्देह उनको हत्या गर्नु महापाप हो ।[3]

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا ﴿٣١﴾

[1]पूर्वको आयतमा नकारात्मक उत्तर दिनुका नियम एवं व्यवहारको वर्णन गरिएको छ । अब माल खर्च गर्नुका नियमहरूको वर्णन गरिंदैछ, तथा त्यो यो हो कि मनुष्यले कन्जूसी गर्नुहुँदैन कि आफ्नो परिवारका आवश्यकताहरू माथि पनि व्यय नगरोस्, तथा न अपव्यय नै गरोस् कि आफ्नो शक्ति तथा आय नदेखिकन विना रोकटोक व्यय गरिरहोस् । कन्जुसीको परिणाम यो हुनेछ कि मनुष्य धिक्कार तथा निन्दाको पात्र घोषित गरिनेछ तथा अपव्ययका परिणामस्वरूप (محسور) (थाकेको, पराजित तथा पश्चाताप गर्ने) (محسور) त्यस पशुलाई भन्दछन्, जो हिंड्दा-हिड्दै थाकिसकेको हुन्छ तथा हिंड्नबाट विवश भइसकेको होस् । अपव्यय गर्ने पनि अन्त्यमा खर्च गर र खाली हात भई बसिहाल्छ । आफ्ना हातहरूलाई आफ्ना गर्दनहरूसित बाँधिएको नराख को भावार्थ कन्जूसबाट बच्नु, तथा 'न त्यसलाई नितान्त नै खोलिदेउ' यो अपव्ययबाट बच्नु हो ।

[2]यसमा निष्ठावानहरूका लागि सान्त्वना छ कि उनको पासमा जीविका उपार्जनका साधनहरूको अधिकता छैन, त यसको अर्थ यो होइन कि अल्लाहको सदनमा उनको स्थान छैन, वरु यो जीविकाको अधिकता अथवा कमीको सम्बन्ध अल्लाहका त्यस रहस्य तथा निर्णयसित छ, जसलाई मात्र त्यही जान्दछ । त्यो आफ्ना शत्रुलाई धनवान बनाइदेओस् तथा आफ्ना मित्रलाई यति नै देओस् कि जसबाट उनी कठिनाईले आफ्नो निर्वाह गर्न सकून्, यो उसको इच्छा हो जसलाई त्यो अधिक दिन्छ, त्यो उसको प्रिय होइन तथा आवश्यकता अनुसार जीविकाधारी उसको अप्रिय होइन ।

[3]यो आयत सूर: अनआम-१५१ मा पनि आइसकेको छ । हदीसमा वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले शिर्क पश्चात जसलाई महापाप घोषित गर्नुभएको छ, त्यो यही हो

(३२) तथा सावधान ! व्यभिचारको निकट पनि नजानु किनभने त्यो घोर निर्लज्जता हो तथा अत्याधिक नराम्रो मार्ग हो ।[1]

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

(३३) तथा कुनै जीवलाई जसको हत्या अल्लाहले निषेध गरिदिएको छ कदापि अवैध हत्या नगर्नू ।[2] तथा जुन व्यक्ति निर्दोष मारिन्छ, हामीले त्यसका उत्तराधिकारीलाई अधिकार दिएका छौं, परन्तु त्यसलाई आवश्यक छ कि

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ ۖ إِنَّهُ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾

«أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ خَشْيَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ»

"कि तिमी आफ्ना सन्तानलाई यस भयले मार कि त्यो तिम्रो साथमा खाने छ ।" (सहीह बुख़ारी, तफ़सीर सूरः बकरः, किताबुल अदब, सहीह मुस्लिम किताबुन तौहीद बाब फला तजअलू लिल्लाहे अनदादा)

वर्तमान युगका सन्तानको हत्याको पाप अत्यन्त नियोजित ढङ्गले परिवार नियोजनको आकर्षक नामबाट सम्पूर्ण संसारमा भईराखेको छ । तथा पुरूषहरू राम्रो "शिक्षा तथा प्रशिक्षण" का नाममा तथा स्त्रीहरू आफ्ना "सुन्दरता" को रक्षाका लागि साधारणतः यो अपराध गरिराखेका छन् ।

[1]इस्लाममा व्यभिचार अतिघोर महापाप तथा अपराध हो, यति घोर कि कोही विवाहित पुरुष तथा स्त्री यसलाई गर्दछ भने, समाजमा जीवित रहनुको अधिकार नै छैन । अतः उसलाई तलवारको एउटा प्रहारले मारिहाल्नु पर्याप्त छैन बरु आदेश छ कि ढुङ्गा हानि-हानि त्यसको जीवनको अन्त गरियोस् ताकि त्यो समाजका लागि शिक्षाको प्रतीक बनिहालोस् । यसैले यहाँ भनिएको छ कि व्यभिचारको निकट नजाउ अर्थात् त्यसको कारण तथा साधनबाट नै बचेर रह, जस्तै पराई नारीहरूलाई हेर्नु, उनलाई भेट्नु तथा कुरा गर्नुको साधन बनाउनु, यसैप्रकार स्त्रीहरूले सिंगार-पटार गरी बिना पर्दा घरबाट बाहिर निस्कनु आदि यी सबै कुराहरूबाट बच्नु आवश्यक छ ताकि यस निर्लज्जताबाट बच्न सकियोस् ।

[2]अधिकारका साथ हत्या गर्नुको अर्थ हत्यारालाई प्रति हत्यामा वध गर्नु, जसलाई मानव समाजको जीवन तथा सुख-शान्तिको कारण भनिएको छ । यसैप्रकार विवाहित व्यभिचारी तथा विधर्मीलाई वध गर्नुको आदेश दिएको छ ।

मारिहाल्नुमा अति नगरोस्, नि:सन्देह त्यसको सहायता गरिएको छ ।[1]

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۚ وَأَوْفُوا
بِالْعَهْدِ ۖ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ
مَسْئُولًا ﴿٣٤﴾

(३४) तथा अनाथको धनका निकट पनि नजाउ, त्यो विधिबाहेक जुन उत्तम होस्, यहाँसम्मकि त्यो आफ्नो युवा अवस्थालाई पुगोस् ।[2] तथा वचन पूरा गर किनभने वचनको विषयमा प्रश्न हुनेछ ।[3]

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا
بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ
وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

(३५) र जब नाप-तौल गरेर दिन्छौ त नाप पूरा राख तथा ठीक तराजूले तौल । यही उत्तम छ ।[4] तथा यसको परिणाम पनि उत्तम छ ।

[1]अर्थात् मारिएका उत्तराधिकारीलाई यो अधिकार तथा प्रभुत्व अथवा शक्ति प्रदान गरिएको छ कि त्यो हत्यारालाई न्यायधीशको धार्मिक निर्णयका पश्चात प्रतिहत्यामा वध गरिदिनु अथवा उसबाट धन लिइहालून् अथवा क्षमा गरिदिऊन् । तथा यदि हत्या नै गरेर प्रतिहत्या लिनु छ त त्यसमा अति नगरून् कि एकको साटो दुई अथवा तीन, चारलाई मारिहालून् अथवा त्यसका अङ्ग काटेर कुल्चुन् अथवा यातना दिएर मारून्, हत्या गरिएको उत्तराधिकारी सहायता प्राप्त छ अर्थात न्यायधीश तथा अधिकारीहरूलाई त्यसको सहायता गर्नुमा जोड दिएको छ, यसकारण यसमा अल्लाहको कृतज्ञ हुनुपर्छ, न यो कि अति गरेर अल्लाहको कृतघ्न हुनु ।

[2]कसैको प्राण अनुचित रूपले बर्बाद गर्नुबाट मनाही गरे पश्चात धनको अपव्ययबाट रोकिदैछ तथा यसमा अनाथको धन विशेष महत्व राख्दछ । यसकारण भनिएको छ कि अनाथको वयस्क हुन्जेलसम्म त्यसको धन यसप्रकारले प्रयोग गर, जसमा त्यसको लाभ होस् । यो नहोस् कि सोच-विचार नगरिकन यस्ता काममा लगाइदेऊ कि त्यो विनाश अथवा हानिमा जाओस् अथवा युवा अवस्थासम्म पुग्नुभन्दा पूर्व नै तिमी त्यसलाई समाप्त गरिदेऊ ।

[3]वचनले ती सन्धिहरू पनि तात्पर्य हुन्, जुन अल्लाह तथा त्यसको भक्त बीच छ तथा त्यो पनि जुन मानिसहरू एक आपसमा गर्दछन् । दुबै प्रकारका वचनको पालन गर्नु आवश्यक छ तथा वचन भङ्ग गर्नुमा पकड हुनेछ ।

[4]प्रतिफल तथा प्रतिकारको आधारमा उत्तम छ । यसका अतिरिक्त मानिसहरूमा विश्वास उत्पन्न गर्नुमा पनि नाप-तौलमा ईमान्दारी लाभकारी छ ।

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾

(३६) तथा जुन कुरोको तिमीलाई सूचना नै छैन, त्यसको पछाडी नलाग,[1] किनभने कान तथा आँखा एवं हृदय यिनीहरूमध्ये प्रत्येकसित सोधपूछ गरिनेछ ।[2]

وَلَا تَمْشِ فِى الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

(३७) तथा धर्तीमा अट्टेरीपना गरी नहिंड, किनभने तिमी न धर्तीलाई चिर्न सक्छौ तथा न लम्बाइमा पर्वतहरूलाई पुग्न सक्दछौ ।[3]

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

(३८) यी सबै कार्यहरूको नराम्रोपना (अनिष्टता) तिम्रो पालनकर्ता समीप अति अप्रिय छन् ।[4]

ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾

(३९) यो पनि त्यस प्रकाशना (वह्यी) मध्ये छ जसलाई तिम्रो पालनकर्ताले तिमीतिर सुनीतिले अवतरित गरेको छ, अतः अल्लाहसँग अन्य कसैलाई पूज्य नबनाउनु अन्यथा धिक्कृत तथा अपमानित भई नरकमा हालिनेछौ ।

[1](قفا يَقْفُو) को अर्थ हो पछि लाग्नु । अर्थात् जुन कुराको ज्ञान छैन, त्यसको पछाडी नलाग, अर्थात् कुविचार नराख, कसैको खोजीमा न रह, यसैप्रकार जुन कुरोको ज्ञान छैन, त्यसको अनुसरण नगर ।

[2]अर्थात् (जुन कुरोको पछाडी तिमी लाग्नेछौ, त्यसको सम्बन्धमा कानसित प्रश्न गरिनेछ कि के त्यसले सुनेको थियो, आँखासित प्रश्न हुनेछ कि के उसले देखेको थियो तथा हृदयसँग प्रश्न हुनेछ कि के उसले जानेको थियो । किनभने यिनै तीन ज्ञानका साधन हुन् । अर्थात् यी अङ्गहरूलाई अल्लाह तआला प्रलयका दिन बोल्ने शक्ति प्रदान गर्दछ तथा उनीसित सोधपुछ गरिनेछ ।

[3]घमण्ड तथा अट्टेरीपन गरी हिंड्नु, अल्लाह तआलालाई अत्यन्त अप्रिय छ । कारूनलाई यसैले उसको घर तथा कोषसहित धर्तीमा धँसाइदियो (सूरः अल-कसस-८१) हदीसमा वर्णित छ, "यो त एक व्यक्ति दुई चादर पहिरी अट्टेरीपनाले हिंडिराखेको थियो कि त्यसलाई धर्तीमा धँसाइयो तथा त्यो केयामतसम्म भाँस्सिदै जानेछ ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल लिबास बाब तहरीमुत तबख्तुरे फिल मश्य मअ एजाबिहि बिसियाबिहि) अल्लाह तआलालाई नम्रता तथा विनम्रता प्रिय छ ।

[4]अर्थात् जुन कुरा वर्णित भए, उनीहरूमध्ये जुन नराम्रा छन्, जसबाट मना गरिएका छन्, ती अप्रिय छन् ।

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾

(४०) के पुत्रहरूका निम्ति अल्लाहले तिमीलाई निर्वाचित गरेको छ तथा स्वयं आफ्नो लागि फरिश्ताहरूलाई पुत्रीहरू बनायो ? निःसन्देह तिमी अत्यन्त ठूलो (खतरनाक) बोली बोलिराखेका छौ ।

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾

(४१) तथा हामीले त यस कुर्आनमा हरेक प्रकारले वर्णन गरिदियौं[1] ताकि मानिसहरू बुझुन् तर यसबाट पनि उनको घृणा नै बढ्दछ ।

قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّابْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾

(४२) भनिदिनुस् कि यदि अल्लाहका साथ अन्य देवता (पूज्य) पनि भएको भए जस्तो कि यिनीहरू भन्दछन्, त अवश्य उनीहरू अहिलेसम्म अर्श (सिंहासन) को स्वामीतिर मार्ग खोजिहाल्थे ।[2]

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

(४३) जे-जति यिनीहरू भन्दछन्, त्यसबाट त्यो पवित्र एवं महान, अति टाढा एवं अत्यधिक उच्च छ ।[3]

[1] विभिन्न प्रकारले अर्थ छ, भाषण तथा शिक्षा तर्क तथा मुक्ति, प्रलोभन तथा चेतावनी तथा उदाहरण एवं घटनाहरू, हरेक प्रकारले पटक-पटक बुझाइएको छ ताकि उनीहरू बुझून्, तर उनीहरू कुफ्र तथा मूर्तिपूजामा यसप्रकार अल्झेका छन् कि उनी सत्यको निकट हुनुको सट्टा त्यसवाट धेरै टाढा भएका छन् । यसकारण कि उनी यो ठान्दछन् कि यो कुर्आन जादू, ज्योतिष तथा कविता हो, अनि उनीहरू यस कुर्आनबाट कसरी मार्गदर्शन प्राप्त गर्नेछन् ?

[2] यसको एउटा अर्थ त यो हो कि जसरी एउटा राजा अर्को राजामाथि आक्रमण गरी विजय प्राप्त गर्दछ, त्यसरी नै यी देवता पनि अल्लाहमथि अधिकार प्राप्त गर्नुको मार्ग खोज्दथे । तथा अहिलेसम्म यस्तो भएन, जबकि ती देवताहरूलाई पूज्दै गरेको युग वितिहाले, त यसको अभिप्राय यो हो कि अल्लाहका अतिरिक्त कोही पूज्य छैन । कोही स्वाधीन शक्ति नै छैन, कोही लाभ तथा हानि पुऱ्याउनेवाला छैन । दोस्रो अर्थ यो हो कि उनीहरू अहिलेसम्म अल्लाहको निकटता प्राप्त गरिसकेका हुन्थे तथा यी मूर्तिपूजक जो विश्वास गर्दछन् कि तिनीहरूद्वारा उनी अल्लाहको निकटता प्राप्त गर्दछन्, तिनीहरूलाई पनि उनीहरूले अल्लाहका निकट पुऱ्याइसकेका हुन्थे ।

[3] अर्थात् वास्तविकता यो हो कि यी मानिसहरू अल्लाहको विषयमा जे भन्दछन् कि त्यसका साझेदार छन्, अल्लाह तआला यी सबै कुराहरूबाट शुद्ध तथा महान छ ।

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوٰتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيْهِنَّ ۭ وَاِنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ ۭ اِنَّهٗ كَانَ حَلِيْمًا غَفُوْرًا ۝

(४४) सातैवटा आकाश तथा धर्ती एवं जे-जति उनीहरूमा छ, उसैको महिमागान् गर्दछन् । यस्तो कुनै वस्तु छैन जुन पवित्रता तथा महानताका साथ त्यसलाई स्मरण न गरेको होस् । हो, यो सत्य हो कि तिमी त्यसका महिमागान बुभ्न सक्दैनौ ।[1] त्यो बडो सहनशील तथा क्षमाशील छ ।

[1]अर्थात् सबै उसैका आज्ञाकारी तथा आ-आफ्ना शैलीमा उसको महिमा तथा गुणहरूको वर्णन गर्दछन् यद्यपि हामी उनको महिमा तथा गुणहरूको वर्णनलाई बुभ्न सक्दैनौं । यसको पुष्टि कुर्आनका अन्य आयतहरूबाट पनि हुन्छ । जस्तो आदरणीय दाऊदको विषयमा वर्णित छ ॥

﴿إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالإِشْرَاقِ﴾

"हामीले पर्वतहरूलाई दाऊदको अधीन गरिदियौं, उनीहरू सन्ध्या तथा प्रात: त्यसको साथ अल्लाहको महिमा (शुद्धता) को वर्णन गर्दछन् ।" (सूर: साद-१८)

केही ढुङ्गाहरूको विषयमा अल्लाह तआलाले सूर: अल-बकर:-७४ मा भन्यो :

﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ﴾

"तथा केही अल्लाह तआलाको भयले ढल्छन् ।"

"केही सहाबा वर्णन गर्दछन् कि उनी रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका साथ भोजन गरिराखेका थिए कि उनीहरूले भोज्य पदार्थबाट अल्लाहको महिमागान गर्नुको ध्वनि सुने ।" (सहीह बुखारी किताबुल मनाकिब संख्या ३५७९) । एक अन्य हदीसबाट सिद्ध छ कि कमिलाहरू अल्लाहको महिमागान गर्दछन् । (सहीह बुखारी संख्या ३०१९ तथा सहीह मुस्लिम संख्या १७५९) । यसैप्रकार जुन हाँगाको टेक लगाएर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम भाषण गर्नुहुन्थ्यो, जब काठको मञ्च (बस्नु तथा उभिनुको स्थान) भयो तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यस स्थानलाई छाडिदिनुभयो त बच्चाको जस्तै त्यसबाट रूनुको आवाज आउँथ्यो (सहीह बुखारी संख्या ३५८३) । मक्कामा एउटा ढुङ्गा थियो जसले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सलाम गर्ने गर्दथ्यो (सहीह मुस्लिम संख्या १७८२) । यी आयतहरू तथा सहीह हदीसहरूबाट स्पष्ट छ कि जड पदार्थ तथा वनस्पतिका एउटा विशेषप्रकारको संवेदन विद्यमान छ, जसलाई यद्यपि हामी बुभ्न सक्दैनौं, तर उनी त्यस संवेदनको आधारमा अल्लाहको महिमा गर्दछन् । केही विद्वानहरू भन्दछन् कि यसबाट तात्पर्य सांकेतिक महिमा हो अर्थात् यी वस्तुहरू यस कुराका संकेत हुन् कि समस्त विश्वको रचयिता तथा सर्वशक्तिमान अल्लाह नै छ ।

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾

(४५) तथा जब तिमी कुरआन पढ्दछौ त हामी तिम्रा तथा उनीहरूबीच जो परलोक (आख़िरत) मा विश्वास गर्दैनन्, एउटा गुप्त आवरण (पर्दा) हालिदिन्छौं ।[1]

وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

(४६) तथा उनका हृदयमा पनि पर्दा हालिदिएका छौं कि उनीहरूले यसलाई बुझ्न सकून् र उनका कानहरूमा बोझ । र जब तिमी मात्र अल्लाहको वर्णन त्यसको तौहीद (एकता) का साथ यस कुरआनको माध्यमले गर्दछौ त उनीहरू विमुख भएर पिठ्यूँ फर्काइ भाग्दछन् ।[2]

نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٤٧﴾

(४७) जुन उद्देश्यले उनी त्यसलाई सुन्दछन्, उन (का विचारहरू) सित हामी राम्ररी परिचित छौं, जब यिनीहरू तपाईंतिर कान थापेका हुन्छन् त्यतिखेर पनि र जब यिनी आपसमा सरसल्लाह गर्दछन् त्यसबेला पनि, जबकि यी अत्याचारीहरू भन्दछन् कि तिमी

﴿وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ ☆ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ﴾

"प्रत्येक वस्तु यस कुराको प्रमाण हो कि अल्लाह तआला एक छ ।"
परन्तु उचित कुरो प्रथम नै छ कि महिमागान आफ्नो वास्तविक अर्थमा छ ।

[1](سائر، مستور) को अर्थमा छ । यसको अर्थ विघ्न तथा आवरण हो । अथवा (مستور عن الأبصار) (आँखाबाट ओझेल) अत: उनी त्यसलाई देख्दैनन् । यसका साथ उनको तथा मार्ग-दर्शनमध्य पर्दा परेको छ ।

[2](كنان، أكنة) (किनान) को वहुवचन हो, यस्तो पर्दा जुन हृदयहरूमा परिहालोस् । (وقر) कानहरूमा यस्तो बोझ जुन कुरआन सुन्नमा बाधित होस् । अर्थ यो भयो कि उनका हृदय कुरआन बुझ्न योग्य छैनन् तथा कान कुरआन सुनेर मार्गदर्शन प्राप्त गर्न योग्य छैनन् । तथा अल्लाहको एकताबाट त उनीहरूलाई यति घृणा छ कि त्यसलाई सुनेर भाग्छन्, यी कार्यहरूको सम्बन्ध अल्लाहबाट यिनलाई पैदा गर्नुको कारण हो । अन्यथा मार्ग-दर्शनबाट उनको इन्कार तथा घृणाको परिणाम थियो ।

उसको अनुसरणमा लागेका छौं, जसमाथि जादू गरिएको छ ।[1]

(४८) हेरौं ! उनीहरू तपाईंका लागि कस्ता-कस्ता उदाहरण दिन्छन् । अब उनीहरू विचलित भइराखेका छन्, अहिले त मार्ग पाउनु उनको सामर्थ्यमा रहेन ।[2]

انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾

(४९) उनीहरूले भने कि जब हामी अस्थिहरू तथा धूलो भइहाल्नेछौं त के हामी नयाँ जन्ममा पुनः उठाएर उभ्याइनेछौं ।

وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾

(५०) उत्तर दिनुस् कि तिमी ढुङ्गा बनिहाल अथवा फलाम ।[3]

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾

(५१) अथवा कुनै अरु वस्तु जुन तिम्रा हृदयमा धेरै नै महान प्रतीत हुन्छ,[4] त्यस पश्चात उनीहरू यो सोध्नेछन् कि को छ जसले हाम्रो जीवन पुनः फर्काउनेछ ? (तपाईं) उत्तर दिनुस् कि त्यही (अल्लाह) जसले तिमीलाई प्रथम पटक जन्म दियो, यसमा उनीहरू आफ्नो टाउको हल्लाइ-हल्लाइ[5] तपाईंसित सोध्नेछन्

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾

[1]अर्थात् नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई यिनी जादूले पीडित ठान्दछन् तथा यो बुझेपनि कुरआन सुन्दछन् तथा आपसमा कानेखुसी गर्दछन्, यसकारण मार्ग-दर्शनवाट वञ्चित नै रहन्छन् ।

[2]कहिले जादूगर, कहिले जादूबाट पीडित, कहिले पागल, कहिले ज्योतिषि भन्दछन्, यसप्रकार भौंतारिरहेका छन् । मार्गदर्शन उनीहरूलाई कसरी प्राप्त होस् ?

[3]जुन माटो तथा हड्डीभन्दा पनि कठोर छ तथा जसमा जीवनको चिन्ह उत्पन्न गर्नु अधिक जटिल छ ।

[4]अर्थात् त्यसभन्दा पनि साह्रो कुरा जुन तिम्रो ज्ञानमा छ, त्यो बनिहाल तथा फेरि सोध कि कसले जीवित गर्नेछ ?

[5](أنغض يُنغض) को अर्थ हो टाउको हल्लाउनु अर्थात् उपहास स्वरुप उनी भन्नेछन् कि यो पुनर्जीवन कहिले हुनेछ ?

कि त्यसो भए यो कहिले हुनेछ ? त (तपाईं) उत्तर दिनुस् कि के आश्चर्य छ त्यो निकट नै होस् ।[1]

(५२) जुन दिन त्यसले तिमीलाई बोलाउनेछ[2] तिमी त्यसको प्रशंसा गर्दै आज्ञा पालन गर्नेछौ तथा अनुमान गर्नेछौ कि तिम्रो रहनु अति अल्प छ ।

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾

(५३) तथा मेरा भक्तहरूलाई भनिदिनुस् कि उनी साह्रै राम्रो कुरा आफ्नो मुखबाट निकाल्ने

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ

[1](قريب) को अर्थ हो हुने वस्तु (كل ما هو آت فهو قريب) "प्रत्येक घटित हुने वस्तु समीप छ ।" तथा (عسى) पनि कुरआनमा निश्चय तथा अवश्य हुनुको अर्थमा प्रयोग भएको छ अर्थात् कयामत हुने कुरो निश्चित तथा आवश्यक छ ।

[2]'बोलाउनेछ' को अर्थ हो कब्रहरू (समाधि) बाट जीवित पारी सदनमा उपस्थित गर्नेछ, तिमी त्यसको महिमाको वर्णन गर्दै आदेशको पालन गर्नेछौ अथवा त्यसलाई चिन्दै त्यसको सामु उपस्थित हुनेछौ ।

[3]त्यहाँ यस संसारको जीवन अति अल्पप्रतीत हुनेछ ।

﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا﴾

"जब कयामतलाई देख्नेछन्, त सांसारिक जीवन यस्तो लाग्नेछ कि जस्तो एक सन्ध्या अथवा एक प्रातः मात्र रहेका छन् ।" (सूर: अल-नाज़िआत-४६) यसै विषयलाई अन्य स्थानहरूमा पनि वर्णन गरिएको छ । जस्तै सूर: ताहा-१०२ तथा १०४, सूर: अल-रूम-५५, सूर: अल-मोमिनून-११२ तथा ११४ । केही विद्वानहरू भन्छन् कि प्रथम फूँक हुनेछ त मरेका मानिसहरू जीवित भइहाल्ने छन् । अनि दोस्रो फूँक (नाद) मा हश्रका मैदानमा हिसाब-किताबका लागि एकत्रित हुनेछन्, दुबै फूँकका मध्यको अवधिमा उनीहरूलाई कुनै यातना दिइने छैन, उनीहरू निदाउनेछन् । दोस्रो फूँकमा भन्नेछन्, "अफसोच" हामीलाई हाम्रो निद्रबाट कसले ब्यूँझाएको छ ?" (सूर: यासीन-५२) (फतहुल कदीर) पहिलो कुरो अधिक ठीक छ ।

إِنَّ الشَّيْطٰنَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

गरून्[1] किनभने शैतानले आपसमा फुट पार्न लगाउँछ ।[2] निःसन्देह शैतान मनुष्यको खुल्ला शत्रु हो ।

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾

(५४) तिम्रो पोषक तिम्रो अपेक्षा तिमीभन्दा अधिक ज्ञाता छ । यदि त्यो चाहन्छ भने तिमीमाथि दया गर्दछ, चाहन्छ भने तिमीलाई दण्ड दिन्छ ।[3] हामीले तपाईंलाई उनीहरूको उत्तरदायी बनाएर पठाएका छैनौं ।[4]

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ

(५५) तथा आकाशहरू तथा धर्तीमा जे-जति छ, तपाईंको प्रभु सबै राम्ररी जान्दछ । हामीले केही पैग़म्बरहरूलाई केहीमाथि श्रेष्ठता

[1]अर्थात् आपसमा कुराकानी गर्दाखेरि भाषाको प्रयोगमा सावधानी गर्नुस्, राम्रा शब्द बोल्नुस् । यसैप्रकार काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरू एवं अहले किताबलाई सम्बोधित गर्नु परेको अवस्थामा उनीहरूसित पनि प्रेमपूर्वक एवं मृदुल शब्दहरूमा कुराकानी गर्नुस् ।

[2]भाषामा अलिकति पनि चूक हुनाले शैतान जो तिम्रो खुल्ला तथा आदिदेखि शत्रु छ, तिम्रा बीच आपसमा उपद्रव गराउन सक्छ अथवा काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरूका हृदयमा तिम्रो लागि अधिक द्वेष तथा घृणा उत्पन्न गर्न सक्दछ । हदीसमा वर्णन छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो : तिमीमध्येबाट कोही व्यक्ति आफ्नो भाई (मुसलमान) तिर हतियारका साथ संकेत नगरोस्, यसकारण कि त्यो जान्दैन कि शैतान शायद त्यसको हातबाट त्यो हतियार चलाउन लगाइदेओस् । (तथा त्यस मुसलमान भाईलाई लागिहालोस् जसबाट त्यसको मृत्यु हुनसक्छ) त त्यो नरकको खाल्डोमा गई खसोस् ।" (सहीह बुख़ारी किताबुल फ़ेतन बाब मन हमल अलैन स्सेलाह फलैस मिन्ना तथा सहीह मुस्लिम किताबुल बिर्रे वाबुन नह्ये मिनल इशारते बिस-सेलाह)

[3]यदि सम्बोधन मूर्तिपूजकहरूसित छ भने कृपाको अर्थ इस्लाम धारण गर्नुको सौभाग्यसित हुनेछ तथा यातनाबाट तात्पर्य मूर्तिपूजा गर्नासाथ मृत्यु छ, जसका कारण उनीहरू यातनाका अधिकारी हुनेछन् तथा यदि सम्बोधन ईमानवालाहरूसित छ भने कृपाको अर्थ हुनेछ कि त्यसले काफ़िरहरूबाट तिम्रो सुरक्षा गर्नेछ तथा यातनाको अर्थ हो काफ़िरहरूको मुसलमानहरूमाथि प्रभुत्व तथा अधिपत्य ।

[4]कि तपाईं उनीहरूलाई अवश्य कुफ़्रको दलदलबाट निकाल्नुस् अथवा उनीहरूका कुफ़्रमा दृढ रहेमा तपाईंसित सोधपूछ हुन्छ ।

عَلٰى بَعْضٍ وَّاٰتَيْنَا دَاوٗدَ زَبُوْرًا ﴿٥٥﴾

तथा प्रतिष्ठा प्रदान गरेका छौं ।[1] तथा दाऊदलाई ज़बूर हामीले नै प्रदान गरेका छौं ।

قُلِ ادْعُوا الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ فَلَا يَمْلِكُوْنَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيْلًا ﴿٥٦﴾

(५६) भनिदिनुस् कि (अल्लाहका) अतिरिक्त जसलाई तिमी देवता (वंदनीय) ठानिराखेका छौ, उनीहरूलाई पुकार तर उनीहरू न त तिमीबाट कुनै दुख हटाउन सक्छन् न परिवर्तित गर्न सक्छन् ।

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ يَبْتَغُوْنَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِيْلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهٗ ۭ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًا ﴿٥٧﴾

(५७) जसलाई यिनीहरू पुकार्दछन्, उनीहरू स्वयं आफ्ना पालनकर्ताको सामीप्यको खोजीमा रहन्छन् कि उनीहरूमध्ये कुनै अधिक निकट भइहालोस्, उनीहरू स्वयं त्यसको कृपाको आशा राख्दछन् तथा त्यसको यातनाबाट भयभीत रहन्छन्,[2] (कुरो पनि यही हो) कि तिम्रो प्रभुको यातना तर्सिनुपर्ने कुरो हो ।

[1]यो विषय ﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ﴾ मा पनि गुज्रिसकेको छ । यहाँ पुनः मक्काका काफ़िरहरूको उत्तरमा यस विषयको पुनरावृत्ति भएको छ, जो भन्दथे कि के अल्लाहलाई रिसालतका लागि यो मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) नै पाइएको थियो ? अल्लाह तआलाले उत्तर दियो कि कसैलाई रिसालतको लागि चयन गर्नु तथा कुनै एक नबीलाई अर्कोमाथि श्रेष्ठता दिनु, यो अल्लाहकै अधिकारमा छ ।

[2]प्रस्तुत आयतमा (من دون الله) बाट तात्पर्य फरिश्ता तथा महात्माहरूको ती चित्र तथा मूर्ति हुन् जसको उनीहरू पूजा गर्दथे अथवा आदरणीय उज़ैर तथा मसीह हुन्, जसलाई यहूदी तथा इसाई अल्लाहका पुत्र भन्थे तथा उनलाई दैवी गुणहरूबाट युक्त मान्दथे अथवा उनी जिन्नात हुन्, जो मुसलमान भइहालेका थिए तथा मूर्तिपूजक उनको पूजा गर्दथे । यसकारण कि यस आयतमा भनिंदैछ कि उनीहरू स्वयं पनि अल्लाहको निकटता प्राप्त गर्न प्रयत्न गर्दथे तथा त्यसको कृपाको कामना गर्दथे तथा त्यसको यातनाबाट भयभीत छन् तथा यो गुण जडपदार्थहरू (ढुङ्गा) मा हुनसक्दैन । यस आयतबाट स्पष्ट हुन्छ कि (من دون الله) (अल्लाहका अतिरिक्त जसको पूजा गर्दै आइराखिएको छ) उनी केवल पत्थर का मूर्तिहरू नै थिएनन्, उनी अल्लाहका भक्त पनि थिए । जसमध्ये केही फरिश्ता, केही पुण्य आत्मा, केही नबी तथा केही जिन्नात थिए । अल्लाह तआलाले सबैको विषयमा भन्यो कि उनी केही गर्न सक्दैनन् न कसैको दुखको निवारण गर्न सक्दछन् न कसैका परिस्थितिहरू बदल्न सक्छन् । "आफ्नो प्रभुको निकटता प्राप्त गर्ने धुनमा रहन्छन् ।" को अर्थ सत्य कर्मले अल्लाहको निकटता खोज्छन् । यही माध्यम हो जसलाई कुरआनमा वर्णन गरिएको छ,

(५८) तथा जति पनि वस्तीहरू छन् हामीले क़ियामतका दिनभन्दा पूर्व नै या त उनीहरूलाई ध्वस्त गरिदिनेछौं अथवा अधिक दण्ड दिनेछौं । यो त किताबमा लेखिसकिएको छ ।[1]

وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

(५९) तथा हामीलाई निशानीहरू (चमत्कार) उतार्नुबाट रोक मात्र यसै कुराको छ कि पहिलाका मानिसहरूले यिनीहरूलाई झुट्लाइसकेका छन् ।[2] हामीले समूदलाई प्रतीकको रूपमा ऊटनी दियौं तर उनीहरूले त्यसमाथि

وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۚ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا ۚ

त्यो होइन जसलाई कब्रपूजक वर्णन गर्दछन् कि मरेका व्यक्तिहरूका नामको भोग-प्रसाद (नज़्र-नियाज़) देऊ, उनका कब्रहरूमाथि चादर चढाऊ तथा मेलाको आयेजन गर एवं उनीसित सहायताको प्रार्थना तथा गुहार गर । यो माध्यम होइन, यो त उनको पूजा हो, जुन शिर्क हो । अल्लाह तआलाले प्रत्येक मुसलमानलाई सुरक्षित राखून् । (आमीन)

[1]किताबसित तात्पर्य सुरक्षित पुस्तक (लौहे महफ़ूज) हो । अर्थ यो हो कि अल्लाह तआलाको तर्फबाट यो कुरो निश्चित छ, जुन सुरक्षित पुस्तकमा लेखिएको छ कि हामी काफ़िरहरूको प्रत्येक वस्तीलाई या त मृत्युद्वारा नष्ट गरिदिनेछौं तथा बस्तीसित तात्पर्य नगरवासी हुन् तथा विनाशको कारण उनको कुफ्र तथा मूर्तिपूजन तथा अत्याचार तथा दुष्टता हो अथवा यसको अतिरिक्त यो विनाश क़यामतभन्दा पूर्व घटित हुनेछ, अन्यथा क़यामतका दिन त प्रत्येक वस्ती नै विलीन तथा विनाशको शिकार बनिहाल्नेछ ।

[2]यो आयत त्यस समय अवतरित भयो जुनबेला मक्काका काफ़िरहरूले यो माँग गरे कि सफाको पर्वतलाई स्वर्ण बनाइयोस् अथवा मक्काका पर्वत आफ्नो स्थानबाट हटाईयून् ताकि त्यहाँ खेती गर्न सकियोस्, जसबारे अल्लाह तआलाले जिब्रीलको माध्यमबाट सन्देश पठायो कि उनीहरूका माँग हामी पूरा गर्न तयार छौं, तर यदि त्यस पश्चात पनि उनी ईमान स्थापित गरेनन् भने त फेरि उनको विनाश निश्चित छ । त्यसपछि उनीहरूलाई अवसर दिइने छैन । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले पनि यसै कुरालाई उचित ठान्नुभो कि यिनका माँग पूरा नगरियून् ताकि यिनी निश्चित विनाशबाट बाँचून् । (मुसनद अहमद भाग १ पृष्ठ २५८) यस आयतमा पनि अल्लाह तआलाले यही विषय वर्णन गरेको छ कि उनका इच्छा अनुसार हामीलाई निशानीहरू अवतरित गर्नुमा कुनै कठिनाई छैन । परन्तु हामी यसबाट यसकारण बचिराखेका छौं कि पूर्वका समुदायहरूले पनि आफ्ना इच्छा अनुसार निशानीहरू माँगेका थिए, जुन उनीहरूलाई देखाइयो, तर त्यसको उपरान्त पनि उनीहरूले झुट्लाए तथा ईमान कायम गरेनन्, जसको परिणामस्वरुप उनीहरू नाश गरिए ।

وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيٰتِ اِلَّا تَخْوِيْفًا ۝٥٩

अत्याचार गरे ।[१] हामी त मानिसहरूलाई केवल सतर्क गर्नको लागि प्रतीक पठाउँछौं ।

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ ۭ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِيْٓ اَرَيْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ فِي الْقُرْاٰنِ ۭ وَنُخَوِّفُهُمْ ۙ فَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيْرًا ۝٦٠

(६०) तथा याद गर्नुस् जबकि हामीले तपाईसित भन्यौं कि तपाईको प्रभुले मानिसहरूलाई घेरिसकेको छ ।[२] जुन दर्शन तिमीलाई देखाएका थियौं, त्यो मानिसहरूका लागि स्पष्ट परीक्षा नै थियो तथा त्यसैप्रकार त्यो वृक्ष पनि जसबाट कुर्आनमा घृणाको प्रदर्शन गरिएको छ ।[३] हामी उनीहरूलाई सतर्क गरिराखेका छौं तर यो उनलाई अझै धेरै दुष्टतामा बढाइराखेको छ ।[४]

[१]समूदको समुदायलाई उदाहरणस्वरुप वर्णन गऱ्यो किनभने इच्छा अनुसार चट्टानबाट ऊँटनी प्रकट गरिएको थियो तर ती अत्याचारीहरूले विश्वास गर्नुको सट्टा, त्यस ऊँटनीलाई नै मारिहाले, जसको कारण तीन दिन पश्चात प्रकोप आइपुग्यो ।

[२]अर्थात् मानिसहरू अल्लाहको प्रभाव एवं इच्छाका अधीन छन्, तथा जे अल्लाहले चाहनेछ, त्यही हुनेछ न कि त्यो जुन उनीहरू चाहन्छन्, अथवा तात्पर्य मक्कावासी हुन् कि उनीहरू अल्लाहको आदेशाधीन छन्, तपाई सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम निश्चिन्त रिसालतको प्रचार-प्रसार गर्नुस्, उनीहरू तपाई सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको केही बिगार्न सक्ने छैन, हामी तपाई सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सुरक्षा गर्नेछौं, अथवा बद्रको युद्ध तथा मक्का विजयको अवसरमा जसरी अल्लाहले मक्काका मूर्तिपूजकहरूलाई अपमानजनक पराजय दियो, त्यसलाई स्पष्ट गरिदैछ ।

[३]सहावा तथा ताबईनले यस रूया (दर्शन) को व्याख्या प्रत्यक्ष दर्शनबाट गरेका छन् तथा यसबाट तात्पर्य मेराजको घटना हो, जुन धेरैजसो क्षीर्ण मानिसहरूको लागि विचलनको कारण बन्यो तथा उनी विधर्मी भए । तथा वृक्षबाट तात्पर्य जक़्कूम (नरकीय) को वृक्ष हो, जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले मेराजको राति नरकमा देख्नुभो । (الملعونة) सित तात्पर्य खानेहरूमाथि अर्थात् नरकवासीहरूमाथि धिक्कार । जस्तो अन्य स्थानमा छ ।

﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ۞ طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾

"नरकीय वृक्ष (जक़्कूम) पापीहरूको खाना हो ।" (सूर: दु:खान-४३,४४)

[४]अर्थात् काफ़िरहरूका हृदयमा जुन द्वेष तथा ईर्ष्या छ, त्यसको कारण निशानीहरू देखेर ईमान ल्याउनुको सट्टा उनको उग्रता तथा व्याकुलतामा अत्याधिक बृद्धि हुन्छ ।

(६१) तथा जब हामीले फरिश्ताहरूलाई आदेश दियौं कि आदमलाई दण्डवत् (सजदा) गर त इब्लीस बाहेक सबैले गरे । उसले भन्यो कि के म त्यसलाई दण्डवत् गरूं जसलाई तिमीले माटोले बनाएका छौ ।

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾

(६२) भन्नथाल्यो: ठीक छ हेर ! त्यसलाई तिमीले ममाथि श्रेष्ठता त दिएका छौ, तर यदि तिमीले मलाई क़्यामतसम्म अवसर दियौ भने म यसका सन्तानमध्ये अति कम मानिसहरूबाहेक, आफ्नो वशमा गरिहाल्नेछु ।[1]

قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

(६३) आदेश भयो कि जा, उनीहरूमध्ये जो पनि तिम्रो अनुयायी हुनेछ त तिमीसित सबैको दण्ड नरक हो, जुन पूर्ण प्रतिकार हो ।

قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾

(६४) उनीहरूमध्ये तँ जसलाई पनि आफ्नो कुराले बहकाउन सक्छस्, बहकाइहाल[2] तथा उनीमाथि आफ्ना सवार तथा पैदल (सेना) द्वारा जाईलाग,[3] तथा उनका माल तथा सन्तानमध्येबाट आफ्नो भाग पनि लग ।[4]

وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ

[1]अर्थात् त्यसमाथि उसको अधिकार प्राप्त गर्नेछु तथा त्यसलाई जुनप्रकार चाहन्छु विपथ गर्नेछु । तर केही मानिसहरू मेरो छल तथा दाँवबाट बच्नेछन् । आदम तथा इब्लीसको यो कथा यसभन्दा पूर्व सूरः अल-बक़रः, सूरः अल-आराफ़ तथा सूरः अल-हिज्रमा आइसकेको छ । यहाँ चौथोपटक यसलाई वर्णन गरिदैछ । यसका अतिरिक्त सूरः अल कहफ़, सूरः ताहा र सूरः सादमा पनि यसको वर्णन आउनेछ ।

[2]ध्वनिबाट तात्पर्य आकर्षक नैवेद्य अथवा गीत-संगीत एवं आनन्द-मनोरञ्जनका यन्त्र हुन् जसद्वारा शैतान अधिकतर मानिसहरूलाई विचलित गरिराखेको छ ।

[3]ती सेनाहरूबाट तात्पर्य मनुष्य तथा जिन्नहरूका ती सवार तथा पैदल सेना हो, जुन शैतानका शिष्य तथा त्यसको जालका शिकार छन् एवं शैतानको जस्तो मानिसहरूलाई विचलित गर्दछन् अथवा तात्पर्य हो, प्रत्येक संभावित साधन जुन शैतान विचलनको लागि प्रयोग गर्दछ ।

[4]मालमा शैतानको भागीदारीको अर्थ हो, अनुचित साधनहरूबाट धन उपार्जन तथा अपव्यय गर्नु हो र यसैप्रकार पशुहरूलाई मूर्तिहरूका नाममा दान गर्नु, जस्तै बहीरः तथा

وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ⑭

तथा उनीहरूलाई (मिथ्या) वचन दिइहाल ।[१] उनीहरूसित जति पनि वचन शैतानका हुन्छन्, सबै पूर्णत: धोका हुन् ।[२]

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ⑮

(६५) मेरा सत्य भक्तहरूमाथि तेरो कुनै अधिकार तथा वश छैन ।[३] तथा तेरो पालनकर्ता बडो कार्यक्षम पर्याप्त छ ।[४]

رَّبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ⑯

(६६) तिम्रो पालनकर्ता त्यो हो, जो तिम्रो लागि नदीमा डुङ्गाहरू चलाउँछ ताकि तिमी त्यसको उपकारको खोजी गर । त्यो तिमीमाथि अत्याधिक कृपालु छ ।[५]

सायेब: आदि । तथा सन्तानमा भागीदारीको अर्थ हो व्यभिचार, गुरूप्रसाद, कृष्णदास, आदि नाम राख्नु, इस्लामी नियमहरूका विपरीत उनलाई शिक्षा-दीक्षा दिनु कि उनी दुर्व्यवहारी तथा कुचरित्र बनून्, उनलाई निर्धनताको भयले जीवित गाडिदिनु, हत्या गरिदिनु, गर्भपात गराउनु, सन्तानलाई अन्धविश्वासी, यहूदी तथा इसाई आदि बनाउनु तथा बिना सुन्नतबाट सिद्ध प्रार्थनाहरूलाई पढि पत्नीसित संभोग गर्नु आदि हो । यी सबै परिस्थितिहरूमा शैतानको भागीदारी हुनजान्छ ।

[१]कि कुनै स्वर्ग-नरक छैन, अथवा मरे पश्चात पुन: जीवित हुने छैनौं आदि ।

[२]अभिमान (धोका) को अर्थ हुन्छ अनुचित कार्यलाई यसप्रकार अलंकृत गरियोस् कि त्यो राम्रो तथा उचित लागोस् ।

[३]भक्तहरूलाई स्वयंसित सम्वन्धित गर्नु, यो सम्मान तथा आदर स्वरूप हो जसबाट ज्ञात भयो कि अल्लाहका विशेष भक्तहरूलाई शैतान विचलित गर्नुमा असफल रहन्छ ।

[४]अर्थात् जो सही अर्थहरूमा अल्लाहको भक्त बन्छ, त्यसैमाथि भरोसा तथा विश्वास गर्दछ त अल्लाह पनि त्यसको मित्र तथा कार्यक्षम बन्दछ ।

[५]यो उसको उपकार तथा कृपा नै हो कि उसले समुद्रलाई मनुष्यका नियन्त्रणमा गरिदिएको छ तथा तिनीहरू त्यसमाथि डुङ्गा तथा जलयान चलाएर एक देशबाट अर्को देश भ्रमण गर्दछन् तथा व्यापार गर्दछन् ।

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

(६७) तथा समुद्रहरूमा विपत्ति पुग्नासाथ जसलाई तिमीले पुकार्दथ्यौ, सबै हराउँछन्, केवल त्यही (अल्लाह) शेष रहन्छ । अनि जब त्यसले तिमीलाई स्थलतिर सुरक्षित ल्याउँछ, तब तिमी विमुख भइहाल्दछौ । मनुष्य अत्याधिक कृतघ्न छ ।[1]

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾

(६८) त के तिमी यसबाट निर्भय भइसकेका छौ कि तिमीलाई स्थलको कुनै भागमा (लगी धर्ती) मा गाड्न सक्छ अथवा तिमीमाथि ढुङ्गाको हुरी पठाउन सक्छ ।[2] अनि तिमी आफ्नो लागि कुनै रक्षक पाउन न सकौला ।

أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

(६९) के तिमी यस कुराबाट निर्भय भइसकेका छौ कि (अल्लाह तआ़ला) पुनः तिमीलाई समुद्रको यात्रामा लग्नेछैन र तिमीमाथि प्रचण्ड तूफानी वायु पठाउनेछैन तथा तिम्रो कुफ्रका कारण तिमीलाई डुबाइदिने छैन । अनि फेरि तिमीले आफ्नो लागि यसमा हाम्रो बिरूद्ध कोही पाउने छैनौ ।[3]

[1]यो विषय पूर्वमा पनि कैयन् स्थानहरूमा गुज्रिसकेको छ ।

[2]अर्थात् समुद्रबाट निस्के पश्चात तिमी जुन अल्लाहलाई बिर्सिदिन्छौ, त के तिमी जान्दैनौ कि त्यो स्थलमा पनि तिमीलाई समात्न सक्छ, तिमीलाई त्यो धर्तीमा पनि गाड्न सक्छ अथवा ढुङ्गाहरूको वर्षा गरी ध्वस्त गर्न सक्छ जसरी केही विगत समुदायहरूलाई यसैप्रकार ध्वस्त गरिदियो ।

[3](قاصف) यस्तो तीव्र एवं उग्र समुद्री वायुलाई भन्दछन् जसले डुङ्गाहरूलाई भाँचिदिन्छ तथा उनीहरूलाई डुबाइदिन्छ । (تبيعا) प्रतिशोध लिने, पछि लाग्ने अर्थात तिमी डुबिसकेपछि हामीसँग सोधोस् कि तिमीले हाम्रा भक्तहरूलाई किन डुबायौ ? अर्थ यो हो कि एकपटक समुद्रबाट निस्के पश्चात के तिमीलाई पुनः समुद्रमा जानुको आवश्यकता पर्ने छैन ? तथा त्यहाँ विपत्तिमा पार्न सक्दैन ?

(७०) तथा निःसन्देह हामीले आदमका सन्तानलाई बडो सम्मान दियौं ।[1] तथा उनीहरूलाई थल एवं जलका सवारी दियौं ।[2] तथा उनीहरूलाई पवित्र वस्तुहरूबाट जीविका प्रदान गर्‍यौं[3] तथा आफ्ना थुप्रै सृष्टिहरूमाथि उनीहरूलाई श्रेष्ठता प्रदान गर्‍यौं ।[4]

وَلَقَدۡ كَرَّمۡنَا بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلۡنَٰهُمۡ فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِ وَرَزَقۡنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلۡنَٰهُمۡ عَلَىٰ كَثِيرٖ مِّمَّنۡ خَلَقۡنَا تَفۡضِيلٗا ۝٧٠

(७१) (त्यस दिनसित तर्स) जुन दिन हामीले प्रत्येक समुदायलाई त्यसको नायककासाथ बोलाउनेछौं ।[5] अनि जसलाई पनि

يَوۡمَ نَدۡعُواْ كُلَّ أُنَاسِۭ بِإِمَٰمِهِمۡۖ

[1]यो मान तथा सम्मान मनुष्यको रूपमा सबैलाई प्राप्त छ चाहे ईमानवाला होस् अथवा काफ़िर किनभने यो सम्मान अन्य सृष्टि जीव तथा जडपदार्थ एवं वनस्पति आदिको सापेक्ष छ। तथा यो सम्मान विभिन्न रूपले छ। जुनप्रकार रङ्ग-रूप, शरीर, स्वरूप एवं आकार-प्रकार अल्लाह तआलाले मनुष्यलाई प्रदान गरेको छ, त्यो कुनै अन्य सृष्टिलाई प्राप्त छैन। जुन बुद्धि मनुष्यलाई प्रदान गर्‍यो, पशु आदि त्यसबाट बञ्चित छन्। यसका अतिरिक्त त्यो यसै बुद्धिले उचित, अनुचित, लाभकारी हानिकारक, सुन्दर तथा कुरूपमा निर्णय गर्नुको सामर्थ्य राख्दछ। यसै बुद्धिद्वारा त्यो अल्लाहको अन्य सृष्टिबाट लाभ उठाउँछ तथा उनीहरूलाई आफ्नो अधीन राख्दछ। यसै बुद्धि तथा समझबाट त्यो यस्ता भावनाहरूको निर्माण गर्दछ, यस्ता वस्तुहरूको खोजी गर्दछ, तथा यस्ता वस्तुहरूको उत्पादन गर्दछ, जो उसलाई गर्मीको वायुको तापबाट तथा जाडोको शीतबाट तथा ऋतुहरूका अन्य कठिनाईहरूबाट सुरक्षित राख्दछन्। यसका अतिरिक्त सृष्टिका सबै वस्तुलाई अल्लाह तआलाले मनुष्यको सेवामा लगाएको छ। चन्द्रमा, सूर्य, वायु, जल तथा अन्य अनगिन्ती वस्तुहरू छन् जसबाट मनुष्य लाभान्वित भइराखेको छ।

[2]स्थलमा त्यो घोडा, खच्चर, गधा, ऊँट तथा आफ्ना निर्मित सवारीहरू (रेलगाडी, बस, वायुयान, साइकल, मोटर आदि) मा सवारी गर्दछ तथा यसैप्रकार समुद्रमा डुङ्गा एवं जहाज छन् जसमाथि त्यो सवार हुन्छ तथा सामान ओसार-पसार गर्छ।

[3]मनुष्यलाई खानको निम्ति जुन अनाज़, फलफूल उसले उब्जाएको छ उनीहरूमा जुन-जुन स्वाद तथा स्वादिष्ट फल तथा शक्तिप्रद तथा हर्षवर्धक मिश्रित तथा पेय एवं माजून तथा खमीराहरू मनुष्यका अतिरिक्त कुनै अन्य सृष्टिलाई प्राप्त छ ?

[4]उक्त विवरणबाट मनुष्यको थुप्रै सृष्टिमाथि श्रेष्ठता एवं उच्चता स्पष्ट हुन्छ।

[5]इमामको अर्थ मुखिया, नेता तथा प्रतिनिधि हो, यहाँ यसबाट के तात्पर्य छ ? यसमा मतभेद छ। केही विद्वानहरू भन्दछन् कि यसबाट तात्पर्य पैग़म्बर हुन् अर्थात् प्रत्येक समुदायलाइ त्यसका पैग़म्बरको नामबाट पुकारिनेछ।

فَمَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

कर्मपत्र दाहिने हातमा दिइयो, उनी त (प्रसन्नताले) आफ्नो कर्मपत्र पढ्नेछन् । तथा धागो समान (कण बराबर) पनि अत्याचार गरिने छैनन् ।[1]

وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾

(७२) तथा जो कोही यस लोकमा अन्धो रहयो, त्यो परलोक (आख़िरत) मा पनि अन्धो तथा मार्गबाट धेरै नै विचलित भएको रहनेछ ।[2]

وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾

(७३) तथा यी मानिसहरू तपाईंलाई त्यस प्रकाशना (वह्‌यी) बाट, जुन हामीले तपाईंमाथि उतारेका छौं, विचलित गराइदिन चाहिराखेका थिए कि तपाईं यसका अतिरिक्त अन्य केही कुराहरू हाम्रो नामबाट रचिहाल्नुस्, अनि त तपाईंलाई आफ्ना संरक्षक तथा मित्र बनाउँथे ।

وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾

(७४) तथा यदि हामी तपाईंलाई स्थिर (अडिग) नराखेको भए धेरै सम्भव थियो कि उनीहरूतिर

केही ज्ञाताहरू भन्छन् कि यसबाट आकाशीय पुस्तकहरू तात्पर्य हुन् जुन नवीहरूका साथ अवतरित हुँदैरहे अर्थात् हे तौरातवाला ! हे इंजीलवाला ! तथा हे कुर्आनवाला ! भनेर पुकारिनेछ, केही भन्दछन् कि यहाँ इमामबाट तात्पर्य कर्मपत्र हुन् अर्थात् प्रत्येक व्यक्तिलाई जब बोलाइनेछ त त्यसको कर्मपत्र त्यसको हातमा हुनेछ तथा त्यस अनुसार त्यसको निर्णय गरिनेछ । यसै विचारलाई इमाम शौकानी तथा इमाम इब्ने क़सीरले वरीयता दिएका छन् ।

[1](فتيل) त्यस झिल्ली तथा धागोलाई भन्दछन्, जुन खजूरको बियाँमा (गुठली) मा हुन्छ, अर्थात् कण बराबर पनि अत्याचार हुनेछैन ।

[2](أعمى) (अन्धो) बाट तात्पर्य हृदयको अन्धा हो अर्थात् जो संसारमा सत्य हेर्नु तथा सम्झनु एवं त्यसलाई स्वीकार गर्नुबाट बञ्चित रहयो, त्यो आख़िरतमा अन्धो र प्रभुको विशेष कृपा तथा उपकारबाट बञ्चित रहनेछ ।

केही न केही झुकि नै हाल्नुहुन्थ्यो ।[1]

(७५) त्यसपछि त हामीले पनि तपाईंलाई दोहोरो यातना संसारको दिन्थ्यौं तथा दोहोरो नै मृत्युका[2] अनि तपाईं त आफ्नो लागि हाम्रो अगाडी कसैलाई पनि सहायक पाउनु हुन्नथ्यो ।

إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ٧٥

(७६) तथा यिनी त तपाईंका खुट्टा यस धर्तीबाट अस्थिर नै पार्न लागेका थिए ताकि तपाईंलाई यसबाट निकालिदिऊन्,[3] अनि यिनी पनि तपाईं पश्चात निकै कम टिक्न पाउँथे ।[4]

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ٧٦

(७७) यस्तै नियम उनीहरूको थियो, जो तपाईंभन्दा पूर्व रसूल (सन्देशवाहक) हामीले पठायौं ।[5] तथा तपाईं

سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ٧٧

---

[1]यसमा त्यस पवित्रता (निष्पाप) को वर्णन छ जुन अल्लाहको तर्फबाट नबीहरूलाई प्राप्त हुन्छ । यसबाट यो ज्ञात भयो कि मूर्तिपूजक यद्यपि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई आफूतिर आकर्षित गर्न चाहन्थे तर अल्लाहले तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई बचायो तथा तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अलिकति पनि उनीहरूतिर झुक्नु भएन ।

[2]यसबाट ज्ञात भयो कि दण्ड, पद एवं गरिमाको अनुसार हुन्छ ।

[3]यो त्यस षड्यन्त्रतिर संकेत छ, जुन नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई मक्काबाट निष्कासित गर्नको लागि मक्काका कुरैशले तयार गरेका थिए, जसबाट अल्लाहले उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई बचायो ।

[4]अर्थात् यदि आफ्नो योजना अनुसार यिनीहरू उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई मक्काबाट निकालदिएको भए, यिनी पनि त्यसको पश्चात धेरैबेरसम्म रहँदैनथे अर्थात् अल्लाहको प्रकोपको पकडमा आइहाल्थे ।

[5]अर्थात् यो प्राचीन नियम चलिआइराखेको छ जुन उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम भन्दा पूर्वका रसूलहरूका लागि पनि लागू भइराखेको छ कि जब उनका समुदायले उनीहरूलाई आफ्नो देशबाट निकालिए अथवा उनीहरूलाई निस्कनको लागि बाध्य गरिदिए त फेरि त्यो समुदाय पनि अल्लाहको प्रकोपबाट सुरक्षित रहेनन् ।

हाम्रा नियमहरूमा कहिल्यै परिवर्तन पाउनु हुनेछैन ।[1]

أَقِمِ الصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾

(७८) नमाज़ स्थापित गर्नुस् अपरान्हदेखि रातको अँध्यारोसम्म[2] तथा प्रात: (फज्र) को कुरआन पढ्नु पनि । नि:सन्देह प्रात: (फज्र) को समय कुरआन पढ्नु उपस्थित गरिएको छ ।[3]

وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ

(७९) तथा रात्रिको केही भागमा तहज्जुदको नमाज़मा कुरआनको पाठ (तिलावत गर्नु)[4] यो अधिकता

[1]अत: मक्कावासीहरूलाई पनि यही भयो कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हिज़रत भएको डेढ वर्ष पश्चात नै उहाँलाई बद्रको मैदानमा अपमानजनक पराजयको सामना गर्नुपर्‍यो तथा ६ वर्ष पश्चात ८ हिज़रीमा मक्का नै विजय भयो तथा यस अपमान तथा अनादर पश्चात टाउको उचाल्ने योग्य रहेन ।

[2](دلوك) को अर्थ सूर्य ढल्किनु तथा (غسق) को अर्थ अन्धकार हो । सूर्य ढल्के पश्चात अपरान्ह ज़ोहर तथा अस्रको नमाज़ तथा रात्रिको अन्धकारसम्म सित तात्पर्य मग़रिब तथा इशाका नमाज़हरू हुन् तथा कुरआन अल-फज्रसित तात्पर्य फ़ज्रको नमाज़ हो । कुरआन नमाज़को अर्थमा छ । यसलाई कुरआनको उपमा यसकारणले दिइएको छ कि फज्रमा कुरआनका आयतहरूको पाठ लामो हुन्छ । यसप्रकार यस आयतमा पाँचौ अनिवार्य नमाज़हरूको वर्णन आउँछ, जसको विस्तृत वर्णन हदीसहरूमा पाईन्छ तथा जुन मुसलमानहरूको कर्मबाट पनि सिद्ध छ ।

[3]अर्थात् त्यस समय फरिश्ताहरू उपस्थित हुन्छन् बरु दिनका फरिश्ताहरू तथा रात्रिका फरिश्ताहरूको मिलन हुन्छ, जस्तो कि हदीसमा छ (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूर: बनी इस्राईल) एक अन्य हदीसमा छ कि रात्रिका फरिश्ता जब अल्लाह छेउ पुग्छन् त अल्लाह तआला उनीसित सोध्छ यद्यपि त्यो राम्ररी जान्दछ, तिमीले मेरा भक्तहरूलाई कुन अवस्थामा छोड्यौ । फरिश्ताहरू उत्तर दिन्छन् कि जब हामी उनका पास गएका थियौं, त्यस समय पनि उनी नमाज़ पढिराखेका थिए । जब हामी उनको पासबाट आएका छौं त उनीहरूलाई नमाज़ पढिराखेको अवस्थामा छाडेर आएका छौं । (सहीह बुख़ारी किताबुल मवाक़ीत बाब फ़ज़्ले सलातील अस्रे वा मुस्लिम बाबो सलाति स्सुब्हे वल अस्रे वल मुहाफ़ज़ते अलैहिमा)

[4]केही विद्वानहरू भन्छन् तहज्जुदका दुई प्रतिकूल अर्थ छन्, निद्रा तथा जागरण, यहाँ यसै दोस्रो अर्थमा छ कि राती सुतेर उठ्नुस् र ऐच्छिक नमाज़ पढ्नुस्, केही भन्दछन् कि तहज्जुदको मूल अर्थ त रात्रि सुत्नुकै हो तर तफ़अउलमा जानाले यसमा बच्नुको अर्थ उत्पन्न भयो । जस्तो (تأثم) को अर्थ हो, त्यो पापबाट बच अथवा अलग रह । यसैप्रकार

عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾

तपाईंको लागि हो,[1] शीघ्र नै तपाईंको प्रभुले तपाईंलाई महमूद नामको स्थानमा उभ्याउने छ ।[2]

وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾

(८०) तथा विनय गर्दैरहनुस् कि हे मेरो प्रभु ! मलाई जहाँ लैजान्छौ, राम्रो तरिकाले लैजाउ तथा जहाँबाट निकाल्छौ, राम्रो प्रकारले निकाल तथा मेरो लागि आफ्नो तर्फबाट प्रभाव तथा सहायता निर्धारित गरिदेउ ।[3]

तहज्जुदको अर्थ हुनेछ सुत्नु (निद्रा) बाट बच्नु । तथा (متهجد) त्यो हुनेछ जो रात्रिका निद्राबाट बच्यो तथा नमाज़ पढ्यो । अतः तहज्जुदको भावार्थ रात्रिको अन्तिम भागमा उठेर ऐच्छिक नमाज़ पढ्नु हो । सम्पूर्ण रात्रि नमाज़ पढ्नु सुन्नतको विरूद्ध छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम रात्रिको प्रथम भागमा सुत्नु हुन्थ्यो तथा अन्तिम भागमा उठेर तहज्जुद पढ्नु हुन्थ्यो । यही विधि सुन्नत हो ।

[1]केही विद्वानहरूले यसको अर्थ यो लगाएका छन्, यो एउटा अतिरिक्त कर्तव्य हो, जुन उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको लागि विशेष छ, यसप्रकार उनी भन्छन् कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई तहज्जुद पनि त्यसरी नै अनिवार्य थियो, जसरी पाँच नमाज़ अनिवार्य थिए । तर मुसलमानहरूका लागि तहज्जुदको नमाज़ अनिवार्य छैन । केही विद्वानहरू भन्छन् कि (نافلة) अतिरिक्तको अर्थ यो हो कि यो तहज्जुदको नमाज़ उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पदोन्नतिको लागि अतिरिक्त कुरो हो, किनभने उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम त निष्पाप हुनुहुन्छ, जबकि मुसलमानहरूका लागि यो तथा अन्य पुण्यका कार्य नराम्रा कुराका प्रायश्चित हुनु । तथा केही विद्वान भन्दछन् कि (نافلة) नफ़िलः (ऐच्छिक) नै हो अर्थात् न उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि अनिवार्य थियो न मुसलमानहरूमाथि, यो एउटा अतिरिक्त इबादत हो जसको महिमा निःसन्देह अधिक छ तथा त्यस समय अल्लाह आफ्नो इबादतबाट अति प्रसन्न हुन्छ । परन्तु यो नमाज़ अनिवार्य तथा आवश्यक न नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि भएको थियो न उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका अनुयायीहरूमाथि नै अनिवार्य छ ।

[2]यो त्यो स्थान हो, जुन कयामतका दिन अल्लाह तआलाले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई प्रदान गर्नेछ तथा त्यस स्थानमा नै उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यो महा अभिस्तावना (सिफ़ारिश) गर्नु हुनेछ, जसको पश्चात मानिसहरूको लेखाजोखा हुनेछ ।

[3]केही विद्वान भन्छन् कि यो हिज़रतको अवसरमा अवतरित भयो जबकि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम मदीनामा प्रवेश गर्ने तथा मक्काबाट निस्कनुको समस्या थियो, केही भन्दछन् कि यसको अर्थ हो मलाई सत्यका साथ मृत्यु दिनु तथा सत्यका साथ

(८१) भनिदिनुस् कि सत्य आयो र असत्य विध्वस्त भयो । निःसन्देह असत्य थियो पनि ध्वस्त हुने योग्य ।[1]

وَقُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ ۚ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾

(८२) तथा यो कुरआन जुन हामी उतारिराखेका छौं, ईमान भएकाहरूका लागि अत्यन्त स्वास्थ्य एवं कृपा हो, अत्याचारीहरूलाइ क्षतिबाहेक कुनै अधिकता हुँदैन ।[2]

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ الظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾

(८३) तथा मानवमाथि जब पनि हामी आफ्नो कृपा गर्दछौं, त त्यो मुख फर्काउन्छ तथा कोल्टो फेर्छ तथा जब उसलाई दुख हुन्छ त त्यो अत्तालिन्छ ।[3]

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

(८४) भनिदिनुस् कि प्रत्येक व्यक्ति आफ्नो विधि अनुसार कार्यरत छ, जो पूर्ण मार्ग-दर्शनमा

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ

क़ेयामतका दिन उठाउनु । केही विद्वान भन्दछन् कि मलाई कब्रमा सत्यका साथ प्रवेश दिनु तथा क़ेयामतका दिन जब कब्रबाट उठाउँछौ त सत्यका साथ कब्रबाट निकाल्नु आदि । इमाम शौकानी भन्दछन् कि किनभने यो प्रार्थना हो यसकारण यसका सामान्य अर्थमा ती सबै कुरा आउँछन् ।

[1]हदीसमा वर्णित छ कि मक्का विजय पश्चात जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले "खान-ए-काअबा" मा प्रवेश गर्नुभयो, त त्यहाँ तीन सय साठ्ठी मूर्तिहरू थिए, उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हातमा छडी थियो । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले छडीको टुप्पोले ती मूर्तिहरूलाई हान्दै जानु हुन्थ्यो तथा ﴿جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَٰطِلُ﴾ तथा ﴿جَآءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ पढ्दै जानुहुन्थ्यो । (सहीह बुख़ारी तफसीर बनी इस्राईल किताबुल मज़ालिम तथा मुस्लिम बाबु इज़ालतिल असनामे मिन हौलिल कअबः)

[2]यस भावार्थको आयत सूर: यूनुस-५७ मा गुज्रिसकेको छ, त्यसको व्याख्या हेर्नुस् ।

[3]यसमा मनुष्यको त्यस अवस्था एवं दशाको वर्णन छ जसमा साधारणतः सुख तथा दुखःको समयमा घेरिन्छ । सुखमा त्यो अल्लाहलाई बिर्सिदिन्छ तथा दुखमा निराश भईदिन्छ । तर ईमानवालाहरूको दशा दुबै परिस्थितिहरूमा यसभन्दा भिन्न छ । हेर्नुस् सूर: हूदको आयत ९ देखि ११ सम्मको व्याख्या ।

أَعۡلَمُ بِمَنۡ هُوَ أَهۡدَىٰ سَبِيلٗا ٨٤

छन्, उनीहरूलाई, तिम्रो प्रभु नै राम्ररी जान्दछ ।[1]

وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنۡ أَمۡرِ رَبِّي وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلۡعِلۡمِ إِلَّا قَلِيلٗا ٨٥

(८५) तथा यी मानिसहरू तपाईंसित आत्माको विषयमा प्रश्न गर्दछन्, (तपाईं) उत्तर दिनुस् कि आत्मा मेरो प्रभुको आदेशले छ तथा तिमीलाई जुन ज्ञान दिइएको छ, त्यो साह्रै नै अल्प छ ।[2]

وَلَئِن شِئۡنَا لَنَذۡهَبَنَّ بِٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيۡنَا وَكِيلًا ٨٦

(८६) तथा यदि हामी चाहन्छौं भने जुन प्रकाशना (वह्यी) तपाईंतिर हामीले अवतरित गरेका छौं, सबै लिन सक्छौं,[3] अनि तपाईंलाई त्यसको लागि हाम्रो समक्ष कोही पनि पक्षधर पाउन सकिने छैन ।[4]

---

[1]यसमा मूर्तिपूजकहरूका लागि धम्की तथा चेतावनी छ तथा यसको त्यही भावार्थ हो, जुन सूरः हूदको आयत १२१ तथा १२२ को हो (شاكلة) को अर्थ विचार, धर्म, विधि तथा व्यवहार एवं स्वभावसित छ । केही विद्वानहरू भन्छन् कि यसमा काफिरहरूका लागि निन्दा तथा ईमानवालाहरूका लागि प्रशंसाको पक्ष छ किनभने यसको अर्थ हो कि प्रत्येक मनुष्य यस्तो कर्म गर्दछ, जुन त्यसको त्यस व्यवहार तथा चरित्रमा आधारित हुन्छ, जुन त्यसको स्वभाव एवं रीति हुन्छ ।

[2]प्राण (आत्मा) त्यो सूक्ष्म वस्तु हो जुन कसैलाई देखिंदैन तर प्रत्येक जीवधारीको शक्ति तथा बल त्यसै आत्मामा नीहित छ । यसको यथार्थत तथा सत्य के हो ? यो कोही पनि जान्दैन । यहूदीहरूले एकपटक नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित यसको विषयमा सोधे तब यो आयत अवतरित भयो । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः बनी इस्राईल तथा सहीह मुस्लिम किताब सिफ़तिल कियामः वल जन्नः वन नार बाबु सोवा लिल यहूदिन् नबीय सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अनिर रूह) आयतको अर्थ यो हो कि तिम्रो ज्ञान अल्लाहको ज्ञानको सापेक्ष तुच्छ छ, तथा यो आत्मा जसको विषयमा तिमी सोधिराखेका छौ यसको ज्ञान त अल्लाहले नबीहरू सहित कसैलाई पनि दिएन । बस यति मात्र बुझ कि यो मेरो प्रभुको आदेश हो अथवा मेरो प्रभुका महिमा मध्ये हो, जसको वास्तविकता मात्र त्यही जान्दछ ।

[3]अर्थात् प्रकाशना (वह्यी) द्वारा जुन अलिकति ज्ञान दिइएको छ यदि अल्लाह तआला चाहन्छ भने त्यसलाई पनि खोस्न सक्छ अर्थात् हृदयबाट मेटाउन सक्छ अथवा किताबबाट नै मेटाउन सक्दछ ।

[4]जुन पुनः त्यसै प्रकाशना (वह्यी) लाई तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमतिर फर्काइदेओस् ।

(८७) यो त मात्र तपाईंको प्रभुको दयालुता हो ।[1] निःसन्देह तपाईंमाथि उसको अति उपकार छ ।

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾

(८८) भनिदिनुस् कि यदि सबै मानव तथा जिन्नात एकत्रित भई यस कुरआन समान ल्याउन चाहन्छन् भने ती सबैबाट यसको समतुल्य ल्याउन असम्भव छ, यद्यपि उनीहरू आपसमा एक-अर्काका सहायक नै किन नहोऊन् ।[2]

قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

(८९) तथा हामीले त यस कुरआनमा मानिसहरूद्वारा बुझ्नका निम्ति प्रत्येकरुपले सबै उदाहरण वर्णन गरिदिएका छौं, तर अधिकतर मानिसहरू कृतघ्नताबाट रोकिन्नन् ।[3]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾

(९०) तथा उनीहरूले भने[4] कि हामी तपाईंमाथि कहिल्यै ईमान कायम गर्दैनौं जबसम्म तपाईंले हाम्रो लागि धर्तीबाट जलस्रोत निकालिदिनु हुन्न ।

وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾

(९१) अथवा स्वयं तपाईंको लागि खजूर तथा अंगूरको कुनै बगैंचा होस् र तपाईं त्यसबीच धेरै नहरहरू बगाएर देखाइदिनुस् ।

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾

(९२) अथवा तपाईं आकाशलाई हामीमाथि खण्ड-खण्ड गरी खसाल्नुस् जस्तो कि तपाईंको विचार

أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا

[1]कि उसले अवतरित गरिएको प्रकाशना (वह्यी) लाई मेटाएन अथवा अल्लाहको प्रकाशना (वह्यी) बाट तपाईंलाई सम्मानित गऱ्यो ।

[2]पवित्र कुरआन मजीदसित सम्बन्धित यो (चुनौती) पहिला पनि कैयन् स्थानहरूमा गुज्रिसकेको छ । यो चुनौती अहिलेसम्म उत्तरको खोजीमा छ ।

[3]यो आयत यसै सूर:को प्रारम्भमा पनि गुज्रिसकेको छ ।

[4]ईमान कायम गर्नका लागि मक्काका कुरैशहरूले यी माँग प्रस्तुत गरे ।

كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾

छ, अथवा तपाईं स्वयं अल्लाह (तआला) लाई तथा फरिश्ताहरूलाई हाम्रा समक्ष उभ्याइदिनुस् ।[1]

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾

(९३) अथवा तपाईंको लागि आफ्नो कुनै स्वर्णको घर[2] होस् अथवा तपाईं आकाशमा उक्लिनुस्, र हामी तपाईंको उक्लिने कुरोलाई पनि त्यस समयसम्म विश्वास गर्ने छैनौं जबसम्मकि तपाईंले हाम्रो लागि कुनै किताब उतारेर ल्याउनु हुन्न, जसलाई हामीले स्वयं पढ्न सकौं,[3] तपाईं उत्तर दिनुस् कि मेरो पालनकर्ता पवित्र छ, म त एउटा मानव पुरूष हूँ जो रसूल (सन्देशवाहक) बनाइएको हूँ ।[4]

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا

(९४) तथा मानिसहरूको पासमा मार्गदर्शन पुगिसके पश्चात ईमानबाट रोक्ने कुरा केवल

[1]अर्थात् हाम्रा सम्मुख आएर उभियून् तथा हामीले उनलाई आफ्नै आँखाले हेरौं ।

[2](زخرف) को वास्तविक अर्थ शोभा हो । (مزخرفٌ) शोभित कुरोलाई भन्दछन् । तर यहाँ यसको अर्थ स्वर्ण हो ।

[3]अर्थात् हामीमध्ये प्रत्येक व्यक्ति त्यसलाई प्रष्टरूपले स्वयं पढ्न सकोस् ।

[4]अर्थ यो हो कि मेरो प्रभुमा त हरेक प्रकारको शक्ति छ, त्यसले चाहेको अवस्थामा तिम्रा माँग एक क्षणमै कुन (كن) शब्दबाट नै पूरा गर्नसक्छ । परन्तु जहाँसम्म मेरो सम्बन्ध छ म त (तिमी सरह) एउटा मनुष्य हूँ । के कुनै मानिस यी वस्तुहरूको सामर्थ्य राख्दछ कि मसित यिनका माँग गर्दछौ ? हो, म यसको साथ अल्लाहको रसूल पनि हूँ । तर रसूलको कार्य मात्र अल्लाहको सन्देश पुऱ्याउनु हो, त त्यो मैले पुऱ्याइराखेको छु । मानिसहरूको माँगमा चमत्कार देखाउनु यो रिसालतको भाग होइन । यदि अल्लाह चाहन्छ भने रिसालतको सत्यताको लागि एकाध चमत्कार देखाइन्छ, तर यदि मानिसहरूको इच्छामा चमत्कार देखाउन प्रारम्भ गरिन्छ भने यो श्रृङ्खला कहिले समाप्त हुने छैन, प्रत्येक व्यक्ति आफ्नो इच्छा अनुसार नयाँ चमत्कार हेर्ने इच्छा गर्दछ तथा रसूल मात्र यसै काममा लागिरहने छ, धर्मको शिक्षा एवं आमन्त्रण दिनुको मूल कार्य रोकिने छ । यसकारण चमत्कार घटित हुने कुरो केवल अल्लाहकै इच्छामा निर्भर छ, जसको ज्ञान त्यसको अतिरिक्त कसैलाई छैन । म पनि त्यसको इच्छामा हस्तक्षेप गर्नुको अधिकारी छैन ।

यही मात्र रहेको छ कि उनीहरूले भने, के अल्लाहले एउटा मानव पुरूषलाई नै रसूल बनाएर पठायो ?[1]

إِذْ جَآءَهُمُ الْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾

(९५) (तपाईं) भनिदिनुस् कि यदि धर्तीमा फरिश्ताहरू हिंड्डुल तथा निवास गरेका भए, त हामीले पनि उनको पासमा कुनै आकाशीय फरिश्तालाई नै रसूल बनाएर पठाउँथ्यौं ।[2]

قُل لَّوْ كَانَ فِى الْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾

(९६) भनिदिनुस् कि मेरो र तिम्रो बीचमा अल्लाह साक्षी हुनु पर्याप्त छ ।[3] त्यो आफ्ना भक्तहरूसित राम्ररी परिचित छ एवं राम्रो प्रकारले देख्दछ ।

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

(९७) तथा अल्लाह जसको मार्ग-दर्शन गर्दछ, त्यो मार्ग प्राप्त छ तथा जसलाई त्यसले मार्गबाट विचलित गर्दछ, त असम्भव छ कि तिमी त्यसको मित्र त्यसको अतिरिक्त अन्यलाई पाउन सक ।[4] यस्ता मानिसहरूलाई हामी क़ेयामतको दिन घोप्टो परेको अवस्थामा एकत्रित

وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ

[1]अर्थात् कुनै मनुष्य रसूल हुने कुरो काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरूका लागि अत्यन्त आश्चर्यको कुरो थियो, उनीहरूले यो कुरो मानिराखेका थिएनन् कि हामी जस्तो व्यक्ति, जो हामीजस्तै हिंड्डुल गर्छ, हामी जस्तै खान्छ, पिउँछ, हामी समान व्यक्तिगत सम्बन्धहरूसित सम्बन्धित छ, त्यो रसूल बनोस् । यो आश्चर्य उनीहरूको ईमान स्थापनामा बाधक थियो ।

[2]अल्लाह तआ़लाले भन्यो जब धर्तीमा मनुष्य बस्दछन्, त तिनका मार्ग-दर्शनका लागि रसूल पनि मनुष्य हुनेछन् । अमानुष रसूल, मनुष्यको मार्ग-दर्शनको कर्तव्य पूरा गर्न सक्दैन । हो, यदि धर्तीमा फरिश्ता वसेका भए तिनका लागि रसूल पनि अवश्य फरिश्ता हुन्थे ।

[3]अर्थात् ममाथि जुन धर्मको आदेश पुऱ्याउने अभिभारा थियो, त्यो मैले पुऱ्याइदिए, यस विषयमा मेरो र तिम्रो बीच अल्लाह साक्षी हुनु पर्याप्त छ, किनभने हरेक कुरोको निर्णय उसैको हातमा छ ।

[4]मैले सतर्क गर्न तथा निर्देशन दिनुबाट कसले ईमान स्थापित गर्छ, कसले गर्दैन, यो पनि अल्लाहको अधिकारमा छ, मेरो कार्य मात्र सन्देश पुऱ्याउनु हो ।

गर्नेछौं ।[1] जबकि उनीहरू अन्धा, लाटा तथा बहिरा हुनेछन् ।[2] उनको वासस्थान नरक हुनेछ । जतिखेर त्यो निभ्न लागेको हुनेछ हामीले उनका लागि झन् प्रज्वलित गरिदिनेछौं ।

جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنٰهُمْ سَعِيْرًا ۝٩٧

(९८) यी सबै हाम्रा निशानीहरूलाई अस्वीकार गर्नु तथा यो भन्नुको परिणाम हो कि के जब हामी अस्थीहरू तथा कण-कण भइसकेका हुनेछौं, फेरि हामी नौजात गरिएर उभ्याइनेछौं ।[3]

ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا وَقَالُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ۝٩٨

(९९) त के उनीहरूले यस कुरामा ध्यान दिएनन् कि जुन अल्लाहले आकाश तथा धर्तीलाई पैदा गरेको छ, त्यो यिनीहरू जस्तालाई सृष्टि गर्न पूर्ण सामर्थ्य राख्दछ ।[4] उसैले उनका लागि

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ اَجَلًا

[1]हदीसमा वर्णन गरिएको छ कि सहाबा किराम (नबीका सहचर) ले आश्चर्यको प्रदर्शन गरे कि घोप्टो परेको अवस्था कुन प्रकारको हश्र हुनेछ.? नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो : "जुन अल्लाहले उनीहरूलाई खुट्टाले हिंड्नुको शक्ति प्रदान गरेको छ, त्यसले यस कुराको पनि सामर्थ्य राख्दछ कि त्यसले उनलाई टाउको टेकाई हिंडाइ देओस् ।" (सहीह बुख़ारी सूरः अल-फ़ुरक़ान तथा सहीह मुस्लिम सिफ़तुल क़ियामः वल जन्नः वल नार बाव युहशरूल काफ़िरो अला-वज्हेही)

[2]अर्थात् जुनप्रकार उनी संसारमा सत्यको विषयमा अन्धा, बहिरा तथा लाटा बनिरहे, प्रलय (क़ेयामत) का दिन दण्ड स्वरूप अन्धा, बहिरा तथा लाटा हुनेछन् ।

[3]अर्थात् नरकको यो दण्ड उनीहरूलाई यसकारण दिइने छ कि उनीहरूले हाम्रा अवतरित आयतहरूलाई मानेनन् तथा सृष्टिमा फैलिएका निशानीहरूमाथि विचार गरेनन्, जसका कारण उनीहरूले क़ेयामत तथा मृत्यु पश्चात जीवित गरिनुमाथि आश्चर्य व्यक्त गरे तथा भने कि हाडखोर तथा कण-कण भईहाले पश्चात हामीलाई एउटा नयाँ जीवन कसरी प्राप्त हुनसक्छ ?

[4]अल्लाह तआलाले उनीहरूको उत्तर दियो कि जुन अल्लाह आकाश तथा धर्तीको स्रष्टा हो, त्यो उनीहरू जस्तालाई पैदा गर्न अथवा पुनः उनीहरूलाई जीवन दिन सामर्थ्य राख्दछ, किनभने यो आकाश तथा धर्तीको उत्पत्तिभन्दा धेरै सरल छ ।

لَا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

एउटा यस्तो समय निर्धारित गरेको छ, जुन शंका तथा संदेहबाट पूर्णत: शून्य छ,[1] तर अन्यायीहरू कृतघ्न नबनी रहँदैनन् ।

قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ ۚ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

(१००) भनिदिनुस् कि यदि मानौं तिमी मेरो प्रभुका कृपाहरूको कोषको स्वामी बनेको भए तिमी त्यस समय पनि त्यसको व्यय हुने भयले[2] त्यसमा कन्जुसी गर्दथ्यौ तथा मनुष्य छ नै संकीर्ण हृदय ।

﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾

"आकाश तथा धर्तीको उत्पत्ति मनुष्यहरूको उत्पत्तिभन्दा धेरै कठिन कार्य हो ।" (सूर: अल-मोमिन-५७)

यसै विषयलाई अल्लाह तआ़लाले सूर: अल-अहक़ाफ-३३ मा तथा सूर: यासीन-८१ तथा ८२ मा पनि वर्णन गरिएको छ ।

[1]यस निर्धारित समयबाट तात्पर्य मृत्यु अथवा क़ेयामत हो । यहाँ पूर्व वाक्य अनुसार 'क़ेयामत' तात्पर्य लिनु धेरै उचित छ, अर्थात हामीले उनीहरूलाई पुन: जीवित पारी चिहानहरूबाट उठाउनको निम्ति एउटा समय निर्धारित गरेका छौं ।

﴿وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ﴾

"हामीले उनका मामिलालाई एक निर्धारित समय सम्मका लागि पर सारिराखेका छौं । (सूर: हूद-१०४)

[2](خشية الإنفاق) को अर्थ हो (خشية أن ينفقوا فيفتقروا) "यस भयले कि व्यय गरी समाप्त गरिहाल्नेछन्, त्यसको पश्चात निर्धन हुनेछन् ।" यद्यपि यो अल्लाहको कोष हो, जुन समाप्त हुने होइन । तर मनुष्य संकीर्ण हृदयको सिद्ध भएको छ, यसकारण कन्जुसीले काम लिन्छ, । अन्य स्थानमा अल्लाह तआ़लाले भन्नुभयो :

﴿أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا﴾

"उनीहरूलाई यदि अल्लाहको राज्य मध्ये केही भाग प्राप्त हुन्छ भने यिनी मानिसहरूलाई केही दिदैनन् ।" (सूर: अल-निसा-५३)

(نقير) खजूरको गुठलीमा जुन चिराजस्तो हुन्छ, त्यसलाई भन्दछन्, अर्थात् तिल बराबर पनि कसैलाई दिदैंनन् । यो त अल्लाहको कृपा हो तथा उसको उपकार एवं दया हो कि उसले आफ्ना भण्डारहरुका मुख मानिसहरुका निम्ति

(१०१) तथा हामीले मूसालाई नौ स्पष्ट चमत्कार[1] प्रदान गर्‍यौं, तिमी स्वयं इस्राईलको सन्तानसित सोध कि जब उनी तिनीहरूको पासमा पुगे त फ़िरऔनले भन्यो कि हे मूसा ! मेरो विचारमा तिमीमाथि जादू गरिएको छ ।

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۖ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾

(१०२) (मुसा) ले उत्तर दिए कि यो त तिमीलाई ज्ञात भइसकेको छ कि आकाशहरू तथा धर्तीको प्रभुले नै यी चमत्कार देखाउन तथा सम्झाउनका लागि उतारेको छ, हे फ़िरऔन ! मलाई लागिराखेको छ कि निःसन्देह तिमीलाई नाश गरिदिइएको छ ।

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾

(१०३) (अन्त्यमा) फ़िरऔनले दृढ निश्चय गर्‍यो कि उनलाई धर्तीबाट नै समाप्त गरिदिओस्,

فَأَرَادَ أَنْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْأَرْضِ

खोलिदिएको छ, जुनप्रकार हदीसमा वर्णित छ, "अल्लाहको हात भरिएका छन् । त्यो रात-दिन खर्च गर्दछ, तर त्यसमा कुनै कमी आउँदैन । एकछिन हेर्नुस् त, जबदेखि आकाश तथा धर्ती उसले उत्पन्न गरेको छ, कति खर्च गरे होला । तर उसको हातमा जे-जति छ, त्यसमा कमी छैन (तिनी परिपूर्ण छन्) ।" (सहीह बुख़ारी, किताबुल तौहीद बाबु व कान अर्शेहु अल्लमाए तथा सहीह मुस्लिम किताबुल जकात बाबुल हस्से अलल् नफ्क: व तवशीरुल मुनाफिक बिल खलफ) हस्सेनफ़्क: व तवशीरूल मुनाफ़िक बिल खल्फ)

[1]ती नौं चमत्कार हातको ज्योतिर्मय हुनु, लट्ठीको विभिन्न रूपले प्रयोग, अकाल, फलहरूको कमी, हुरी, टिड्डी दल (सलह) को आक्रमण, उँडुस तथा जुम्राको अधिकता हुनु, भ्यागुता तथा रगत । इमाम हसन बसरी भन्नुहुन्छ कि अकाल तथा फलहरूको कमी एउटै कुरो तथा नवौं चमत्कार लट्ठी अजिङ्गर बनी जादूगरहरूको जादू निलिहाल्नु हो । आदरणीय मूसालाई यिनका अतिरिक्त पनि चमत्कार प्रदान गरिएका थिए, जस्तै लट्ठीबाट पत्थरमा प्रहार गर्नुबाट बाह्रवटा पानीका स्रोत निस्केका थिए, बादलहरूको छायाँ गर्नु, मन्न एवं सलवा आदि, तर यहाँ नौं निशानीहरूसित तात्पर्य त्यही नौं चमत्कार हुन् जसको प्रदर्शन फ़िरऔन तथा त्यसका अनुयायीहरूले पनि गरे । यसैकारण आदरणीय इब्ने अब्बासले समुद्र च्यातिएर मार्ग बन्नु पनि चमत्कारमा सम्मिलित गर्नु भएको छ तथा अकाल एवं फलहरूको कम उत्पादनलाई एउटै चमत्कार मान्नु भएको छ । तिर्मिजीको एउटा कथनमा नौं चमत्कारहरूको विस्तृत वर्णन यसभन्दा भिन्न गरिएको छ । तर प्रमाणबाट त्यो कथन क्षीर्ण छ, यसकारण नौं चमत्कारबाट तात्पर्य यिनै वर्णित चमत्कार हुन् ।

فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾

त हामीले स्वयं उसलाई तथा उसका सम्पूर्ण साथीहरूलाई डुबाइदियौं ।

وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

(१०४) तथा त्यस पश्चात हामीले इस्राईलका पुत्रहरूसित भन्यौं कि त्यस धर्ती[1] मा तिमी बसोबास गर । हो, जब आख़िरतको वचन आउनेछ, हामीले तिमी सबैलाई समेटेर तथा एकत्रित गरी ल्याउनेछौं ।

وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾

(१०५) तथा हामीले यस (क़ुरआन) लाई सत्यताकासाथ अवतरित गर्‍यौं[2] र सत्यका साथ यो अवतरित पनि भयो । तथा हामीले तपाईंलाई मात्र सूचना दिने तथा सतर्क गर्ने बनाएर पठाएका छौं ।[3]

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ

(१०६) तथा क़ुरआनलाई हामीले अलि-अलि गरी यसकारण अवतरित गरेका छौं,[4] ताकि तपाईं यसलाई समय

[1]जस्तो कि विदित हुन्छ, यस धर्तीसित तात्पर्य मिश्र हो जसबाट फ़िरऔनले मूसा तथा उनका अनुयायीहरूलाई निष्कासनको विचार गरेको थियो । तथा इस्राईलका सन्तानको, इतिहास साक्षी छ कि उनी मिश्रबाट निस्के पश्चात पुनः मिश्र गएनन्, वरु चालीस वर्ष “तीह” को मैदानमा व्यतीत गरी फ़िलस्तीनमा प्रवेश गरे यसको प्रमाण सूरः अल-आराफ आदिमा क़ुरआनको वर्णनबाट पनि थाहा हुन्छ । यसकारण उचित यही छ कि यसबाट तात्पर्य फ़िलस्तीनको धर्ती हो ।

[2]अर्थात् सुरक्षित तपाईंसम्म पुग्यो, यसमा मार्गमा कुनै कमी अधिकता तथा कुनै परिवर्तन एवं मिश्रण गरिएन, किनभने यसलाई ल्याउने फरिश्ता शक्तिशाली, ईमान्दार तथा दृढ फरिश्ता मानिएको छ । यी ती गुणहरू हुन् जुन आदरणीय जिब्रीलको सम्बन्धमा क़ुरआनमा वर्णित गरिएका हुन् ।

[3](مبشر) (शुभसूचक) निष्ठावानहरूका लागि तथा (نذير) (त्रासक) अवज्ञाकारिहरूका लागि ।

[4](فرقناه) को एउटा अन्य अर्थ (بيناه) तथा (أوضحناه) (हामीले त्यसलाई खुल्ला गरी अथवा स्पष्टरूपले वर्णित गरिदिएका छौं) पनि गरिएका हुन् ।

عَلٰى مُكْثٍ وَّنَزَّلْنٰهُ تَنْزِيْلًا ۝١٠٦

प्राप्त गरी मानिसहरूलाई सुनाउनुस् तथा हामीले स्वयं पनि यसलाई थोरै-थोरै गरी उतार्यौं ।

قُلْ اٰمِنُوْا بِهٖٓ اَوْ لَا تُؤْمِنُوْا ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖٓ اِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًا ۙ۝١٠٧

(१०७) भनिदिनुस्, तिमी यसमाथि ईमान स्थापित गर अथवा नगर, जसलाई यसभन्दा पूर्व ज्ञान प्रदान गरिएको छ, उनी छेउ जहिले पनि यसलाई पढिन्छ, त चिउडो टेकी दण्डवत् (सजदा) गर्न थाल्छन् ।[1]

وَّيَقُوْلُوْنَ سُبْحٰنَ رَبِّنَآ اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا ۝١٠٨

(१०८) तथा भन्दछन् कि हाम्रो प्रभु पवित्र छ, हाम्रो प्रभुको वचन निःसन्देह पूर्ण भएर नै रहन्छ ।[2]

وَيَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ يَبْكُوْنَ وَيَزِيْدُهُمْ خُشُوْعًا ۩ ۝١٠٩

(१०९) तथा उनीहरू चिउडो टेकी रूदै दण्डवत् (सजदा) स्थितिमा घोप्टिन्छन् तथा यो कुरआन उनीहरूको विनम्रता तथा विनय झन् बढाइदिन्छ ।[3]

[1]अर्थात् ती विद्वान जसले कुरआनको अवतरणभन्दा पूर्व प्राचीन पुस्तकहरू पढेका छन् तथा उनीहरू प्रकाशना (वह्यी) को वास्तविकता तथा रिसालतको लक्षणसित परिचित छन्, ती नतमस्तक हुन्छन्, यस कुरामा अल्लाहको कृतज्ञता व्यक्त गर्दै कि उनीहरूलाई अन्तिम रसूलको पहिचानको सन्मति दियो तथा कुरआन एवं रिसालतमा ईमान (विश्वास) को सौभाग्य प्रदान गर्‍यो ।

[2]अर्थ यो हो कि यी मक्काका काफिर जो प्रत्येक कुरासित अपरिचित छन्, यदि यिनीहरू ईमान कायम गर्दैनन् भने तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम चिन्ता नगर्नुहोस् यसकारण कि जो ज्ञानी छन् तथा प्रकाशना (वह्यी) तथा रिसालतको वास्तविकतासित राम्ररी परिचित छन्, उनीहरू यसमाथि ईमान स्थापित गरेका छन्, बरु कुरआन सुनेर अल्लाहको सदनमा नतमस्तक भएका छन् । तथा यसको पवित्रताको वर्णन गर्दछन् एवं प्रभुको वचनमा विश्वास राख्दछन् ।

[3]चिउडो टेकी घोप्टो पर्नुको पुनरावृत्ति छ, किनभने प्रथम दण्डवत् अल्लाहको महिमा तथा सम्मानको लागि कृतज्ञताको रूपमा थियो तथा कुरआन सुनेर उनमा जुन भय तथा भाव जागृत भए तथा त्यसका प्रभाव एवं मानसित जुन सीमासम्म प्रभावित भए, त्यसले दोस्रो पटक उनीहरूलाई दण्डवत् (सजदा) गर्न बाध्य गरिदियो ।

(११०) भनिदिनुस् कि अल्लाहलाई अल्लाह भनेर पुकार अथवा रहमान (अति कृपालु) भनेर। जुन नामले पनि पुकार, सबै राम्रा नाम उसैका हुन्।[१] न त तिमी आफ्नो नमाज़ बडो उच्च स्वरले पढ तथा न बिल्कुलै लुकाएर, बरु त्यसको मध्यको मार्ग खोज।[२]

قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

[१]जसरी पूर्वमा गुज्रिसकेको छ कि मक्काका मूर्तिपूजकहरूका लागि अल्लाहका गुणवाचक नाम 'रहमान (दयालु), अथवा 'रहीम (कृपालु) अपरिचित थिए तथा केही कथनहरूमा चर्चित छ कि केही मूर्तिपूजकहरूले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पवित्र मुखबाट 'या रहमान व रहीम' (हे दयालु तथा कृपालु) का शब्द सुने पश्चात भने कि हामीलाई त यो भन्दछ कि मात्र एउटा अल्लाहलाई पुकार तथा स्वयं दुई देवताहरूलाई पुकारिराखेको छ। त्यसपछि यो आयत अवतरित भयो। (इब्ने कसीर)

[२]यसको अवतरणको विषयमा आदरणीय इब्ने अब्बास वर्णन गर्दछन् कि मक्कामा र सूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम लुकेर रहनु हुन्थ्यो, जब आफ्ना साथीहरूलाई नमाज़ पढाउनु हुन्थ्यो त आवाज अलि ठूलो पार्नु हुन्थ्यो। मूर्तिपूजक कुर्आन सुनेर कुर्आनलाई तथा अल्लाहलाई अपशब्द भन्दथे, अल्लाह तआलाको आदेश भयो : आफ्नो आवाजलाई यति उच्च नगर कि मूर्तिपूजक सुनेर कुर्आनलाई अपशब्द भनून् तथा आफ्नो आवाज न यति मसिनो गर कि सहाबा पनि सुन्न नसकून्। (सहीह बुख़ारी किताबुत तौहीद बाब क़ौल अल्लाह तआला अन्जलहु बिइल्मेही वल मलायेकतु यशहदून तथा सहीह मुस्लिम किताबुस सलातु बाबुत तवस्सुत फ़िल क़िराअत) स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको घटना हो कि रात्रि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आदरणीय अबू बक्र सिद्दीक़ (رضى الله عنه) तिरबाट जानुहुँदा देख्नुभयो कि उनी मसिनो आवाजले नमाज़ पढिराखेका छन्। अनि आदरणीय उमर फ़ारूक (رضى الله عنه) लाई पनि देख्ने अवसर हुँदाखेरी उनी ठूलो स्वरले नमाज़ पढिराख्नु भएको थियो। उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले दुबैसित सोधे पश्चात आदरणीय अबू बकले उत्तर दिनुभयो कि म जसको महिमा वर्णन गर्नुमा लीन थिएँ, त्यो मेरो आवाज सुनिराखेको थियो, आदरणीय उमरले उत्तर दिनुभयो कि मेरो उद्देश्य निदाइराखेकालाई ब्यूँझाउनु तथा शैतानलाई धपाउनु थियो। उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय अबू बक सिद्दीक (رضى الله عنه) सित भन्नभयो कि आफ्नो आवाज अलि ठूलो गर तथा आदरणीय उमर (رضى الله عنه) सित भन्नुभयो आफ्नो आवाज केही कम गर। (मिश्क़ात बाब सलातुल लैल, ससंदर्भ अबू दाऊद, तिर्मिज़ी) आदरणीया आयशा (رضى الله عنها) भन्नुहुन्छ कि यो आयत दुआ (प्रार्थना) को विषयमा अवतरित भयो। (बुख़ारी तथा मुस्लिम ससंदर्भ फ़तहुल क़दीर)

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يَتَّخِذْ
وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَّهٗ شَرِيْكٌ فِى
الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِيٌّ مِّنَ
الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيْرًا ﴿١١١﴾

(१११) तथा यो भनिदिनुस् कि सबै प्रशंसाहरू अल्लाहकै लागि हुन्, जसले न त आफ्नो कुनै पुत्र बनायो तथा न राज्यमा त्यसको कोही सहभागी छ, न त्यो यस्तो तुच्छ छ कि त्यसको कोही सहायक होस् तथा तिमी त्यसको पूर्ण महिमाको वर्णन गर्दैरह ।

سُوْرَةُ الْكَهْفِ

सूरतुल कहफ्-१८

सूर: कहफ्* मक्कामा उत्रेको तथा यसमा एक सय दस आयत एवं बाह्र रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाह अति कृपालु तथा अत्यन्त दयालुको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु ।

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ
الْكِتٰبَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا ﴿١﴾

(१) सबै प्रशंसाहरू त्यही अल्लाहका लागि नै योग्य छन्, जसले आफ्नो भक्तमाथि यो कुरआन अवतरित गऱ्यो तथा त्यसमा कुनै कमी शेष छाडेन ।[1]

*कहफ्को अर्थ हो गुफा । यसमा गुफावालाहरूको वर्णन छ, अतः यसलाई सूर:कहफ् भनिन्छ । यसका प्रारम्भिक दस आयत तथा अन्तिम दस आयतको महत्वको वर्णन हदीसमा छ, जसले यसलाई याद गर्छ तथा पढ्दछ, त्यो दज्जालको उपद्रवबाट सुरक्षित रहनेछ । (सहीह मुस्लिम फ़ज़्ल सूर:अल-कहफ्), जसले यसको पाठ शुक्रवारको दिन गर्नेछ, अर्को शुक्रवारसम्म त्यसको लागि एउटा विशेष प्रकारको ज्योतिको प्रकाश रहने छ (मुस्तद्रक हाकिम २/३६८ तथा अल्बानीले यसलाई सहीह जामे सग़ीर संख्या ६४७० मा सहीह भन्नुभएको छ) । यसको पाठबाट घरमा शान्ति तथा उन्नति हुन्छ । एकपटक एउटा सहाबीले सूर: कहफ् पढ्नुभयो । घरमा एउटा पशु पनि थियो, त्यो चम्केर उफ्रन थाल्यो, उनले ध्यानपूर्वक हेरे कि के कुरो छ ? त्यसपछि उनलाई एउटा बादल देखियो जसले उनलाई छोपिराखेका थियो, सहाबीले यस घटनाको वर्णन नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित गर्नुभयो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो यसलाई पढ्दै गर । कुरआन पाठ गर्दाखेरि शान्ति अवतरित हुन्छ । (सहीह बुख़ारी संख्या ४७२४, मुस्लिम संख्या ७९५)

[1]अथवा कुनै कमी तथा सन्तुलित मार्गबाट विचलन यसमा राखिएको छैन, बरु यसलाई सोझो मार्ग राखिएको छ अथवा (قيم) को अर्थ भक्तहरूको धार्मिक सांसारिक हितको ध्यान तथा रक्षा गर्ने किताब ।

قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾

(२) बरु सबैकुरा ठीक-ठीक राख्यो ताकि आफ्नो पास[1] को कडा यातनाबाट सतर्क गरिदेओस् तथा ईमान भएका एवं पुण्य कार्य गर्नेवालाहरूलाई शुभ-सूचना सुनाइदेओस् कि उनका लागि उत्तम प्रतिफल छन्।

مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾

(३) जसमा उनीहरू स्थायीरूपले सधैं निवास गर्नेछन्।

وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

(४) तथा उनीहरूलाई पनि सचेत गरिदेओस् जो भन्दछन् कि अल्लाह (तआ़ला) सन्तान भएको छ।[2]

مَّا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

(५) वास्तवमा न त स्वयं उनीहरूलाई यसको ज्ञान छ न उनका पूर्वजहरूलाई। यो आक्षेप[3] साह्रै नराम्रो हो जुन उनको मुखबाट निस्किराखेका छ, उनी मात्र असत्य बोलिराखेका छन्।

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾

(६) अनि यदि यिनीहरूले यस कुरामाथि ईमान कायम गर्दैनन् भने के तपाईं उनका पछाडी यसै दुःखमा आफ्नो प्राण नै त्याग्नु हुनेछ ?

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً

(७) धर्तीमा जे-जति[4] छ हामीले त्यसलाई धर्तीको शोभाको निम्ति बनाएका छौं ताकि हामीले उनीहरूको

[1](مِن لَّدُنْهُ) जुन त्यस अल्लाहको तर्फबाट अवतरित हुनेछ।

[2]जस्तै यहूदी, इसाई तथा केही मूर्तिपूजकहरू (फ़रिश्ता अल्लाहका पुत्रीहरू हुन्) मा विश्वास छ।

[3]यस वाक्यबाट तात्पर्य यही हो कि अल्लाहको सन्तान छ, जुन पूर्णरूपमा असत्य छ।

[4](هذا الحديث) (यस कुरा) बाट तात्पर्य कुरआन करीम हो। काफ़िरहरूबाट ईमान क़ायम गर्ने कुराको जति तीव्र इच्छा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई थियो तथा उनीहरूबाट मुख फ़र्काउँदा तथा अस्वीकारबाट उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमाई जुन अत्याधिक दुख हुन्थ्यो, यसमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको यसै अवस्था तथा भावको वर्णन छ।

[5]धर्तीमा जे-जति छ, पशु जीव, जड, वनस्पति, खनिज एवं अन्य गडिएका कोष, यो सबै सांसारिक शोभा तथा त्यसका सुन्दरता हुन्।

لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ⑦

परीक्षा गरौं कि उनीहरूमध्ये पुण्यको कार्य गर्ने को हो ।

وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا
جُرُزًا ⑧

(८) तथा यसमाथि जे-जति छ, हामीले त्यसलाई एउटा समतल मैदान पारिदिनछौं।[1]

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ
وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ⑨

(९) के तिमी आफ्नो विचारमा गुफा तथा शिलालेखवालाहरूलाई हाम्रा निशानीहरूमध्ये कुनै अति विचित्र निशानी ठानिराखेका छौ ?[2]

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا
رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ
لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ⑩

(१०) ती नवयुवकहरूले जब गुफामा शरण लिए त प्रार्थना गरे कि हे हाम्रो प्रभु ! हामीलाई आफ्नो पासबाट कृपा प्रदान गर तथा हाम्रा कार्यमा हाम्रो लागि मार्गलाई सरल वनाइदेउ ।[3]

[1](صعيدا) सफा मैदान तथा (جرزا) विल्कुल समतल, जसमा कुनै वृक्ष इत्यादि नहोस् । अर्थात् एक समय आउनेछ कि यो संसार यी सवै शोभासहित नष्ट हुनेछ तथा धर्ती एउटा समतल मैदान समान हुनेछ, यस पश्चात हामी पाप तथा पुण्यका कर्महरूको आधारमा निर्णय दिनेछौं ।

[2]अर्थात् यो एकमात्र ठूलो विचित्र निशानी (लक्षण) होइन, वरु हाम्रो प्रत्येक निशानी विचित्र छ। यो आकाश र धर्तीको सृष्टि तथा त्यसको प्रवन्ध, सूर्य तथा चन्द्रमा एवं तारामण्डलको नियन्त्रण, रात्रि-दिनको आउने-जाने क्रम तथा अन्य धेरै निशानीहरू, के कम विचित्र छन् । (كهف) (कहफ़) त्यस गुफालाई भन्दछन्, जुन पर्वतमा हुन्छ । (رقيم) (रक़ीम) केही विद्वानहरूको निकट त्यस वस्तीलाई भन्छन् जहाँबाट यी नवयुवकहरू गएका थिए, केही भन्दछन् त्यस पर्वतको नाम हो जसमा यो गुफा स्थित छ । केही भन्दछन् (رقيم) को प्रयोग (مرقوم)को अर्थमा गरिएको छ तथा यो एउटा पाटी (तख्ती) हो फलामको अथवा शिशाको, जसमा कहफ़मा सुनिराखेका व्यक्तिहरूका नाम लेखिएका छन् । यसलाई (رقيم) यसैले भनिएको छ कि यसमा नाम लेखिएको छ। आधुनिक रिसर्चवाट ज्ञात भयो कि प्रथम कुरो अधिक उचित छ। जुन पर्वतमा यो गुफा स्थित छ त्यसको निकट नै एउटा वस्ती छ जसलाई अब (الرقيب) (अल-रक़ीब) भनिन्छ जुन युगको परिवर्तनका कारण (الرقيم) (अल-रक़ीम) को परिवर्तित रूप हो।

[3]यी तिनै नवयुवक हुन् जसलाई कहफ़वाला भनिएको छ (विस्तृत वर्णन अगाडी आउने छ) उनीहरूले जव आफ्नो धर्मको सुरक्षाका लागि गुफामा शरण लिए त यो प्रार्थना गरे । कहफ़वालाहरूको यस कथामा नवयुवकहरूका लागि ठूलो शिक्षा छ, आजकलका नवयुवकहरूको अधिकतर समय व्यर्थमा नष्ट हुन्छ तथा

(११) अनि हामीले उनका कानहरूमा, गणनाका कैयन् वर्षसम्म त्यसै गुफामा पर्दा हालिदियौं ।[1]

فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ اٰذَانِهِمْ فِى الْكَهْفِ سِنِيْنَ عَدَدًا ﴿١١﴾

(१२) अनि पछि हामीले उनीहरूलाई उभ्यायौं ताकि हामीले यो थाहा पाउन सकौं कि दुबै गुटहरूमध्ये यस दीर्घकाललाई जुन उनीहरूले व्यतीत गरे, कसले अधिक याद राखेको छ ?[2]

ثُمَّ بَعَثْنٰهُمْ لِنَعْلَمَ اَىُّ الْحِزْبَيْنِ اَحْصٰى لِمَا لَبِثُوْٓا اَمَدًا ﴿١٢﴾

(१३) हामी उनका सत्य कथा तिम्रो समक्ष वर्णन गरिराखेका छौं । यी केही नवयुवक[3] आफ्नो प्रभुमाथि

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَاَهُمْ بِالْحَقِّ ۭ اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ اٰمَنُوْا بِرَبِّهِمْ

अल्लाहतिर अलिकति पनि ध्यान हुँदैन । काश ! आजको मुसलमान नवयुवक आफ्नो यौवनको समयमा क्षमा माँगेर पैग़म्बरहरूको अनुकरण गर्दथ्यो तथा आफ्नो पूर्ण शक्ति एवं सामर्थ्यलाई अल्लाहको इबादतमा लगाउँथ्यो ।

[1]अर्थात् कानहरूमा पर्दा हालेर उनका कानहरूलाई थुनिदियो ताकि बाहिरको आवाजबाट उनको निद्रामा व्यवधान नपरोस् । अर्थ यो हो कि हामीले उनीहरूलाई गहिरो निंद्रामा सुताइदियौं ।

[2]ती दुई गुटहरूको अर्थ विरोध गर्ने मानिसहरू हुन् । यिनीहरू या त त्यसै समयका मानिस थिए, जसका बीच उनको विषयमा मतभेद भयो, अथवा रिसालतका समयका काफ़िर तथा ईमानवालाहरू तात्पर्य हुन् तथा केही विद्वानहरू भन्छन् कि यी कहफ़वाला नै हुन्, उनका दुई गुट बनिहालेका थिए । एउटाले भन्थ्यो कि हामी यति समयसम्म सुतिराख्यौ । दोस्रो उसलाई नकारदथ्यो तथा प्रथम गुटभन्दा कम वा अधिक समय बताउँथ्यो ।

[3]अब सारांश पश्चात विस्तृत वर्णन गरिँदैछ । यी नवयुवकहरू केही विद्वानहरू भन्छन्, ईसाई धर्मका अनुयायी थिए तथा केही भन्दछन् कि उनको समय आदरणीय ईसाभन्दा पूर्वको हो । हाफ़िज़ इब्ने कसीरले यसै कथनलाई प्राथमिकता दिएका छन् । भन्दछन् कि एउटा राजा थियो, दक़ियानूस, जसले मानिसहरूलाई मूर्तिपूजा गर्न तथा उनका नाममा भोग-प्रसाद चढाउनुको शिक्षा दिन्थ्यो । अल्लाह तआलाले यी केही नवयुवकहरूको हृदयमा यो कुरा हालिदिए कि इबादतको योग्य त एक मात्र अल्लाह नै हो, जो आकाश तथा धर्तीको स्रष्टा हो तथा अखिल जगत्को प्रभु हो । (فتية) अल्पवाचक बहुवचन हो, जसबाट ज्ञात हुन्छ कि यिनको संख्या नौ अथवा त्योभन्दा पनि कम थियो । यिनी अलग्ग भएर एक स्थानमा अल्लाह एक्लोको इबादत गर्थे । विस्तारै-विस्तारै मानिसहरूमा उनको एकेश्वरवादको विश्वासको चर्चा हुनलाग्यो, त राजासम्म कुरा पुग्यो तथा उसले तिनीहरूलाई आफ्नो दरबारमा बोलाएर सोध्यो त त्यहाँ उनीहरूले निर्भीक भई अल्लाहको एकेश्वरवादको वर्णन गरे । अन्त्यमा राजा तथा आफ्ना समुदायका मूर्तिपूजकहरूको भयले सुरक्षाका निम्ति आबादीभन्दा टाढा एउटा पर्वतको

وَزِدْنٰهُمْ هُدًى ۝١٣

ईमान कायम गरेका थिए तथा हामीले उनको मार्ग-दर्शनमा उन्नति प्रदान गरेका थियौं ।

وَّرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اِذْ قَامُوْا فَقَالُوْا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَّدْعُوَا مِنْ دُوْنِهٖٓ اِلٰهًا لَّقَدْ قُلْنَآ اِذًا شَطَطًا ۝١٤

(१४) तथा हामीले उनीहरूका हृदय सुदृढ गरिदिएका थियौं,[1] जबकि उनीहरू जुरूक्क उठे[2] तथा भन्नलागे कि हाम्रो प्रभु त त्यही हो, जो आकाशहरू तथा धर्तीको पालनकर्ता हो, असम्भव छ कि हामी त्यसका अतिरिक्त कुनै अन्य देवतालाई पुकारौं । यदि यस्तो गऱ्यौं भने, हामीले अत्याधिक अनुचित[3] कुरा भन्यौं ।

هٰٓؤُلَآءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً ۭ لَوْلَا يَاْتُوْنَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطٰنٍۭ بَيِّنٍ ۭ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۝١٥

(१५) यो हो हाम्रो समुदाय जसले त्यसका अतिरिक्त अन्य देवता बनाएका छन् । उनीहरूको प्रभुत्वको कुनै स्पष्ट प्रमाण किन प्रस्तुत गर्दैनन् ? अल्लाहमाथि झूठो आरोप लगाउने भन्दा अत्याचारी को होला ?

وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوْهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ اِلَّا

(१६) तथा जबकि तिमी उनीहरूबाट तथा अल्लाहका अतिरिक्त उनका अन्य देवताहरूबाट अलग्ग

गुफामा लुकिहाले, जहाँ अल्लाह तआलाले उनीहरूलाई गहिरो निंद्रामा सुताइदियो तथा उनी तीन सय नौं वर्षसम्म त्यहाँ सुतिरहे ।

[1]अर्थात हिज़रतका कारण आफ्ना प्रिय तथा सम्बन्धिहरूको वियोग तथा सुख-सुविधापूर्ण जीवनबाट वञ्चित भई जुन दुख उनीहरूले सहनुपऱ्यो, त्यसमा हामीले उनका हृदयलाई दृढ गरिदियौं ताकि उनीहरू यी दुखहरूलाई सहन गर्न सकून् । यसको अतिरिक्त सत्य वचनको कर्तव्य साहसका साथ निर्वाह गर्न सकून् ।

[2]यस (قيام) (उभिनु) बाट तात्पर्य व्याख्याकारहरूको निकट, त्यो आव्हान हो, जुन उनको राजाको सदनमा भयो तथा राजाका समक्ष उभेर उनीहरूले एकेश्वरवादमाथि यो भाषण दिए, केही अन्य भन्दछन् कि नगर बाहिर आपसमा नै उभेर एक-अर्कालाई एकेश्वरवादको यो कुरा बताए जुन व्यक्तिगत रूपले अल्लाहको तर्फबाट उनको हृदयमा पारियो तथा यसप्रकार एकेश्वरवादी आपसमा एकत्रित भए ।

[3](شططا) को अर्थ झूटो अथवा सीमा उल्लघंन गर्नु हो ।

اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنشُرْ لَكُمْ
رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُم
مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا ⑯

भईहालेका छौ, त अब कुनै गुफामा[1] गई बस, तिम्रो प्रभुले तिमीमाथि आफ्नो दया गर्नेछ तथा तिम्रो कार्यमा सुविधा उपलब्ध गर्नेछ।

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَاوَرُ
عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا
غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ
وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ ۚ ذَٰلِكَ مِنْ
آيَاتِ اللَّهِ ۗ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۖ
وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا
مُّرْشِدًا ⑰

(१७) तथा तपाईं देख्नुहुनेछ कि सूर्य उदय हुनेसमय उनीहरूका गुफाको दायाँतिर ढल्कन्छ तथा सूर्यास्तको समय उनका बायाँतिर फर्कन्छ तथा उनीहरू त्यस गुफाको विस्तृत स्थानमा छन् ।[2] यो अल्लाहका निशानीहरूमध्ये हो ।[3] अल्लाह (तआला) जसको मार्ग-दर्शन गर्छ, त्यो सत्यमार्गमा छ तथा जसलाई त्यसले विचलित गर्दछ, असम्भव छ कि तपाईं त्यसको कोही कार्यक्षम तथा मार्गदर्शक पाउन सक्नुहोस् ।[4]

[1]अर्थात् जब तिमी आफ्ना समुदायका देवताहरूबाट अलग्ग भयौ त अब शारीरिक रूपले पनि उनीहरूबाट अलग्ग होउ । यो कहफ़वालाहरूले आपसमा भने अत: यस पश्चात उनीहरू एक गुफामा गई लुके, जब उनी बेपत्ता भएको समाचार फैलियो त खोजी गरियो तर उनीहरू त्यसैप्रकार असफल रहे जुनप्रकार नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको खोजीमा मक्काका काफ़िर सौर गुफासम्म पुगिसके उपरान्त पनि, जसमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आदरणीय अबू बक्र (رضي الله عنه) का साथ उपस्थित हुनुहुन्थ्यो, असफल रहेका थिए ।

[2]अर्थात् सूर्योदयको समय दायाँदिशातिर तथा अस्ताउने समय बायाँ दिशातिर फर्केर निस्कन्थ्यो तथा यसप्रकार दुबै समयमा उनीहरूमाथि घाम पर्दैनथ्यो यद्यपि उनी गुफामा विस्तृत स्थानमा विश्राम गरिराखेका थिए । (فجوة) को अर्थ हो विस्तृत स्थान ।

[3]अर्थात् सूर्य यसप्रकार निस्कनु कि खुल्ला स्थान हुनु उपरान्त त्यहाँ धूप पर्दैन, अल्लाहका निशानीहरूमध्ये हो ।

[4]जस्तै दकियानूस कट्टरवादी राजा तथा त्यसका अनुयायी मार्ग-दर्शनबाट बञ्चित रहे त कसैले उनलाई मार्ग-दर्शन दिन सकेन ।

(१८) तथा तपाईं ठान्नुहुन्छ कि उनी ब्यूँझिएको अवस्थामा छन्, हाँलाकि निदाएको अवस्थामा थिए,[1] स्वयं हामीले उनीहरूलाई दायाँ-बायाँ कोल्टो फर्काउने पार्दथ्यौं ।[2] उनको कुकुर पनि दैलोमा आफ्नो हात फैलाएको थियो । यदि तपाईं च्याएर हेर्न चाहनुहुन्थ्यो भने अवश्य पछाडी फर्कि भाग्नुहुन्थ्यो तथा उनको भय तथा त्रास तपाईंमा समाविष्ट हुन्थ्यो ।[3]

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ ۚ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ ۖ وَكَلْبُهُم بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ ۚ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

(१९) तथा त्यसैप्रकार हामीले उनीहरूलाई ब्यूँझाएर उठायौं[4] ताकि आपसमा सोधपूछ गरून् । उनीहरूमध्ये एउटा बोल्नेले सोध्यो कि तिमी कति बेरसम्म बस्यौ ? उनीहरूले उत्तर दिए एक दिन अथवा एक दिनभन्दा पनि कम ।[5] भन्नलागे कि तिमी बसिरहेको पूरा ज्ञान अल्लाह

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۚ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ

[1](أيقاظ) बहुवचन हो (يقظ) को तथा (رقود) बहुवचन हो (راقد) को, उनीहरू ब्यूँझिराखेका यसकारण प्रतीत हुन्थे कि उनका आँखा खुला थिए, जुनप्रकारले ब्यूँझिराखेका व्यक्तिको हुन्छ, केही विद्वान भन्छन् कि धेरै कोल्टो फेर्नुका कारण उनी ब्यूँझिएको अवस्थामा देखिन्थे ।

[2]ताकि उनको शरीरलाई माटोले नखाओस् ।

[3]यो उनको सुरक्षाको निम्ति अल्लाहको तर्फबाट प्रबन्ध थियो ताकि कोही उनको निकट जान नसकोस् ।

[4]अर्थात् जुनप्रकार हामीले उनलाई आफ्नो शक्तिले निद्रामा पारिराखेका थियौं, त्यसैप्रकार तीन सय नौं वर्ष पश्चात उनलाई हामीले उठायौं तथा यसप्रकार उठायौं कि उनका शरीर त्यसैप्रकार सुरक्षित थिए, जुनप्रकार तीन सय नौं वर्ष पूर्व सुत्दाखेरि थिए । यसैकारण आपसमा एक-अर्कासित प्रश्न गरे ।

[5]अर्थात् जुनबेला उनी गुफामा गए, प्रात: कालको प्रथम चरण थियो तथा जुनबखत ब्यूँझिए त्यस समय दिनको अन्तिम समय थियो, यस आधारमा उनीहरूले ठाने कि शायद एक दिन अथवा त्यसभन्दा पनि कम दिनको केही भागमा निदाएका थिए ।

فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَآ اَزْكٰى طَعَامًا
فَلْيَاْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ
وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ اَحَدًا ﴿١٩﴾

(तआला) लाई नै छ ।[1] अब आफू मध्ये कसैलाई यो चाँदीको सिक्का दिएर नगर पठाउ, त्यसले ठीक प्रकारले देखोस् कि नगरको कुनचाहिं भोजन शुद्ध छ ।[2] अनि त्यसैबाट तिम्रो भोजनको लागि ल्याओस् तथा त्यसले अति सतर्कता एवं कोमल व्यवहार गरोस् तथा कसैलाई तिम्रो बारेमा सूचना नदेओस् ।[3]

اِنَّهُمْ اِنْ يَّظْهَرُوْا عَلَيْكُمْ
يَرْجُمُوْكُمْ اَوْ يُعِيْدُوْكُمْ فِيْ مِلَّتِهِمْ
وَلَنْ تُفْلِحُوْٓا اِذًا اَبَدًا ﴿٢٠﴾

(२०) यदि यी (काफ़िर) तिमीमाथि अधिकार पाउँछन् भने तिमीलाई ढुङ्गा हानि मार्छन अथवा पुन: तिमीलाई आफ्नो धर्ममा फर्काउनेछन्, त फेरि तिमी कदापि सफलता पाउन सक्ने छैनौ ।[4]

وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوْٓا اَنَّ

(२१) तथा यसप्रकार हामीले मानिसहरूलाई उनको अवस्थाबाट अवगत गराइदियौं[5] ताकि उनीहरू जानीहालून्

[1]तर अधिक सुत्नका कारण उनीहरू बडो असमंजस्यमा थिए । अन्तमा विषय अल्लाहलाई समर्पित गरियो किनकि त्यो सही अवधि जान्दछ ।

[2]ब्यूँझे पश्चात भोजन जुन मनुष्यको सबभन्दा महत्वपूर्ण आवश्यकता हो, त्यसको व्यवस्था गर्ने चिन्ता भयो ।

[3]सावधानी तथा विनम्रतामाथि बल यस सम्भावनाको कारण दिइयो जसले गर्दा उनीहरू नगरबाट निस्की निर्जन स्थानमा आएका थिए । उसलाई सावधानी गर्न भनियो कि कहीं त्यसको व्यवहारबाट नगरवासीहरूलाई हाम्रो बारे थाहा नहोस् तथा हामीमाथि कुनै नयाँ आपत्ति घटित नहोस् जस्तो कि अघिल्लो आयतमा छ ।

[4]अर्थात् आख़िरतको जुन सफलताको लागि हामीले यो दुख तथा संकट सहन गर्‍यौं, स्पष्ट कुरो छ कि यदि नगरवासीहरूले हामीलाई बाध्य गरी फेरि पूर्वजहरूको धर्मतिर फर्काइदिए भने हाम्रो मूल उद्देश्य नै समाप्त हुनेछ । हाम्रो मेहनत पनि व्यर्थ जानेछ तथा हामी न धर्मको हुनेछौं न संसारको ।

[5]अर्थात् जुनप्रकार हामीले उनीहरूलाई सुतायौं तथा ब्यूँझायौं, त्यसैप्रकार हामीले मानिसहरूलाई उनको बारेमा परिचित गरिदियौं । यो परिचय यसप्रकार भयो कि जुन समय कहफका मानिसहरूको एउटा साथी चाँदीको त्यो सिक्का लिएर नगरमा गयो, जुन तीन सय नौ वर्षको राजा दक़ियानूसको कालको थियो

وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيۡبَ فِيهَآ إِذۡ يَتَنَٰزَعُونَ بَيۡنَهُمۡ أَمۡرَهُمۡۖ فَقَالُواْ ٱبۡنُواْ عَلَيۡهِم بُنۡيَٰنٗاۖ رَّبُّهُمۡ أَعۡلَمُ بِهِمۡۚ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُواْ عَلَىٰٓ أَمۡرِهِمۡ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيۡهِم مَّسۡجِدٗا ٢١

कि अल्लाहको वचन पूर्णतः सत्य छ तथा केयामतमा कुनै सन्देह तथा शंका छैन,[1] जबकि उनी आफ्नो कुरामा आपसमा मतभेद गरिराखेका थिए ।[2] भन्नलागे यिनीका गुफामाथि एउटा भवन निर्माण गरिहाल ।[3] उनको प्रभु नै उनको दशाको अधिक ज्ञानी छ ।[4] जसले उनको विषयमा प्रभाव प्राप्त गरे, उनीहरू भन्नलागे

तथा त्यो सिक्का एउटा पसलेलाई दियो त त्यो आश्चर्य चकित भयो, उसले नजीकको पसलेलाई देखायो, त्यो पनि देखेर चकित भयो, जबकि कहफ़वालाहरूको साथी भन्दैरहयो कि म यसै नगरको वासी हूँ तथा हिजै यहाँबाट गएको हूँ, तर यस हिजोको तीन शताब्दीहरू व्यतीत भइसकेका थिए, मानिसहरू कसरी उसको कुरोलाई मान्दथे ? मानिसहरूलाई यो सन्देह भयो कि कहीं यस व्यक्तिलाई गाडिएको धन त प्राप्त भएको छैन । विस्तारै-विस्तारै यो कुरो राजा तथा त्यसको अधिकारीसम्म पुग्यो तथा त्यस साथीको सहायताले त्यो गुफासम्म पुग्यो तथा कहफ़वालाहरूलाई भेट्यो । त्यस पश्चात अल्लाह तआ़लाले उनीहरूलाई फेरि मृत्यु दियो । (इब्ने क़सीर)

[1]अर्थात् कहफ़वालाहरूको यस घटनाबाट विदित हुन्छ कि क़ेयामत घटित हुने तथा मृत्यु पश्चात उभ्याइने अल्लाहको वचन सत्य छ । अस्वीकार गर्नेहरूका लागि घटनामा अल्लाहको शक्तिको एउटा नमूना विद्यमान छ ।

[2](إِذْ) या त समय सूचक हो (أعثرنا) को अर्थात् हामीले उनीहरूलाई त्यसबखत तिनका अवस्थासित परिचित गरायौं, जब उनी मृत्यु पश्चात उभ्याइने अथवा क़यामत घटित हुने विषयमा आपसमा झगडा गरिराखेका थिए अथवा यहाँ (اذكر) लुप्त छ अर्थात् त्यो समय याद गर जब उनी आपसमा झगडा गरिराखेका थिए ।

[3]यी भन्ने को थिए ? केही विद्वान भन्छन् कि त्यस समयका निष्ठहरू थिए, केही अन्य भन्दछन् कि राजा तथा त्यसका साथी थिए, जब आएर भेट गरे तथा त्यसको पश्चात अल्लाहले उनीहरूलाई फेरि निद्रमा पारिदियो, तथा राजा तथा त्यसका साथीहरूले भने कि उनीहरूको सुरक्षाको लागि एउटा भवन बनाइयोस् ।

[4]झगडा गर्नेहरूलाई अल्लाह तआ़लाले भन्नुभयो कि उनको विषयमा सत्य ज्ञान अल्लाहलाई नै छ ।

कि हामी त उनका (छिमेकमा) मस्जिद बनाइहाल्नेछौं ।[1]

(२२) केही मानिसहरू भन्नेछन् कि गुफाका मानिस तीन थिए तथा चौथो उनको कुकुर थियो । केहीले भन्नेछन् कि पाँच थिए, छैठौं उनको कुकुर थियो,[2] परोक्षको विषयमा (निशाना नहेरिकन) अनुमानले ढुङ्गा हान्नु हो,[3] केहीले भन्नेछन् कि उनी सात छन् तथा आठौं उनको कुकुर[4] हो । तपाईं भनिदिनुस्

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ ۚ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَّثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُلْ رَّبِّيْٓ اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَّا يَعْلَمُهُمْ

[1]यी प्रभाव प्राप्त गर्नेहरू ईमान भएका थिए अथवा काफिर तथा मूर्तिपूजक ? शौकानीले प्रथम विचारलाई मान्यता दिएका छन् तथा इब्ने कसीरले दोस्रो विचारलाई किनभने पुण्यकारी मानिसहरूका चिहानमाथि मस्जिदहरूको निर्माण अल्लाहलाई प्रिय छैन । नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नभयो:

«لَعَنَ اللهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَاءِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ»

"अल्लाह तआलाले यहूदी तथा इसाईहरूमाथि धिक्कार गरोस् जसले आफ्ना पैगम्वर तथा महात्माहरूका कवरहरूलाई मस्जिद वनाए ।" (सहीह वुखारी कितावुल जनायेज वाव मायकरह मिन इत्तेखाजिल मस्जिदे अलल कवूरे तथा सहीह मुस्लिम कितावुल मसाजिद वत्तेखाजि स्सोवरे फीहा)

आदरणीय उमर (رضی الله عنه) को खिलाफत (शासनकाल) मा इराकमा आदरणीय दानियालको कब्र ज्ञात भयो त उहाँले आदेश दिनुभयो कि यसलाई लुकाएर सामान्य कब्रहरू जस्तै वनाइयोस् ताकि मानिसहरूको ज्ञानमा नआओस् कि अमुक पैगम्वरको हो । (तफ़सीर इब्ने कसीर)

[2]यी भन्ने तथा उनको विभिन्न संख्या वताउनेहरू रिसालतका युगका ईमानवाला तथा काफिर थिए । विशेषरूपले अहले किताब जो आकाशीय पुस्तकहरूबाट सूचित भएको तथा ज्ञानको दावी गर्दथे ।

[3]अर्थात् ज्ञान उनीहरूमध्ये कसैसित छैन, जसरी नहेरिकन कसले पत्थर हानोस्, यी पनि त्यसैप्रकार आँकलन गरिराखेका छन् ।

[4]अल्लाह तआलाले मात्र तीन कथनहरूको वर्णन गरेको छ, प्रथम दुई कथनहरूलाई (رجما بالغيب) (आँकलन) भनेर तिनको खण्डन गरिदियो तथा यस तेस्रो कथनको वर्णन पछि गऱ्यो जसबाट केही व्याख्याकारहरुले यो भावार्थ निकालेका छन् कि

إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾

कि मेरो प्रभु उनको संख्या राम्ररी जान्दछ,उनीहरूलाई निकै कम मानिसहरू जान्दछन् ।[1] तसर्थ तपाईं पनि उनीहरूका विषयमा मात्र संक्षिप्त वार्ता नै गर्नुस् ।[2] तथा उनीहरूमध्ये कसैसित उनको विषयमा सोधपूछ पनि नगर्नुस् ।[3]

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾

(२३) तथा कहिल्यै कुनै कार्यमा यो नभन्नु कि म यसलाई भोलि गर्नेछु ।

إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ ۚ وَاذْكُر رَّبَّكَ

(२४) परन्तु साथै इंशा अल्लाह (अल्लाहले चाहयो भने) भनिहाल्नु[4] तथा जहिलेपनि बिर्सदाखेरि

यो शैली यस कथनको सही हुने कुराको प्रमाण हो तथा वास्तवमा उनको यति नै संख्या थियो । (इब्ने कसीर)

[1]केही सहाबाहरूसित सम्बन्धित कथन छ कि उनीहरू भन्दथे कि म पनि ती कम मानिसहरूमध्ये हुँ, जो यो जान्दछन् कि कहफ़वालाहरूको संख्या कति थियो ? उनी केवल सात थिए जस्तो कि तेस्रो कथनमा भनिएको छ । (इब्ने क़सीर)

[2]अर्थात् केवल यिनै कुराहरूमाथि रोकिनुस् जसको सूचना तपाईंलाई प्रकाशना (वह्यी) द्वारा दिइएको छ । अथवा संख्याको निर्धारणमा वाद-विवाद नगर्नुस्, मात्र यो भनिदिनुस् कि यस निर्धारणको कुनै प्रमाण छैन ।

[3]अर्थात विवादकारीहरूसित उनको विषयमा केही नसोध्नुस्, यसकारण कि जोसित सोधियोस् उसलाई सोध्नेभन्दा अधिक ज्ञान हुनुपर्दछ, जबकि यहाँ परिस्थिति यसको विपरीत छ तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पासमा त तैपनि विश्वस्त ज्ञानको एउटा माध्यम प्रकाशना (वह्यी) मौजुद छ जबकि अरुहरूसित आँकलन तथा अनुमानका अतिरिक्त केही पनि छैन ।

[4]व्याख्याकारहरू भन्छन् कि यहूदीहरूले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित तीनवटा कुराहरू सोधेका थिए, आत्माको वास्तविकता के हो तथा कहफ़वाला एवं तथा जुलकरनैन को थिए ? भन्दछन् कि यिनै प्रश्न यस सूरःको अवतरणका कारण बने । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो म तिमीलाई भोलि उत्तर दिनेछु, तर त्यस पश्चात पन्द्र दिनसम्म जिब्रील प्रकाशना (वह्यी) लिएर आएनन् । अनि जब आए त अल्लाह तआलाले (إن شاء الله) (इंशा अल्लाह) भन्नुको आदेश दियो । आयतमा (غدا) (भोलि) सित तात्पर्य आगामी दिवस हो अर्थात् जहिले पनि निकट भविष्य अथवा ढिलो गरी कुनै कार्य गर्नु विचार गर्दा (إن شاء الله) अवश्य भन्न गर,

إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

आफ्नो प्रभुलाई स्मरण गर्नु[1] तथा भनिराख्नु कि मलाई पूर्ण आशा छ कि मेरो प्रभुले यसभन्दा पनि अधिक मार्ग-दर्शनको निकटको कुराको मार्गदर्शन गर्नेछ ।[2]

وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾

(२५) तथा उनीहरू आफ्नो गुफामा तीन सय वर्षसम्म रहे तथा नौं वर्ष थप व्यतीत गरे ।[3]

قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ

(२६) तपाईं भनिदिनुस् कि अल्लाह नै उनीहरू बसिरहने समयलाई राम्ररी जान्दछ । आकाशहरू तथा धर्तीको अर्न्तज्ञान मात्र उसैलाई छ, त्यो कस्तो राम्रो द्रष्टा तथा श्रोता छ । अल्लाहको अतिरिक्त उनलाई

किनभने मनुष्यलाई त थाहा छैन कि त्यो जुन विचारलाई व्यक्त गरिराखेको छ, त्यसलाई पूर्ण गर्नुको सौभाग्य पनि उसै अल्लाहतिरबाट प्राप्त हुनु छ अथवा छैन ?

[1]अर्थात् यदि कुराकानी तथा वार्ता गर्दाखेरि (إن شاء الله) भन्न बिर्सन्छौ भने जतिखेर स्मरण हुन्छ (إن شاء الله) (इंशा अल्लाह) भनिहाल अथवा फेरि प्रभुलाई याद गर्नुको अर्थ त्यसको महिमा तथा प्रशंसा एवं त्यसबाट क्षमादानको प्रार्थना हो ।

[2]अर्थात् म जुन कुराको संकल्प गरिराखेको छु, सम्भव छ अल्लाह तआला त्यसभन्दा श्रेष्ठ तथा लाभकारी कार्यतिर मेरो मार्ग-दर्शन गरोस् ।

[3]अधिकतर व्याख्याकारहरूले यसलाई अल्लाहको कथन भनेका छन् । सूर्यको गणनाबाट तीन सय तथा चन्द्रमाको गणनाबाट तीन सय नौं वर्ष हुन्छन् । केही ज्ञानीहरूको विचार छ कि यो ती मानिसहरूको कथन हो, जो उनका विभिन्न संख्या भन्दथे, जसको प्रमाण अल्लाहको यो कथन हो,"अल्लाहलाई नै उनको बसिरहने कुराको उचित ज्ञान छ ।" जसको अर्थबाट उनीहरू वर्णित अवधिलाई नकारात्मक रूपले लिन्छन् परन्तु अधिकतरको व्याख्याका अनुसार यसको भावार्थ यो हो कि अहले किताब अथवा कोही अन्य यस बताइएको अवधिसित मतभेद गर्छन् भने तपाईं उनीसित भनिदिनुस् कि तिमी धेरै जान्दछौ अथवा अल्लाह । जब उसले तीन सय नौं वर्षको अवधि भनेको छ भने यही ठीक छ किनभने त्यही जान्दछ कि उनीहरू कति अवधिसम्म गुफामा रहे ।

[4]यो अल्लाहको ज्ञान तथा सूचना गुणको अधिक स्पष्टीकरण हो ।

فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

कोही सहायता गर्नेछैन, र अल्लाह तआला आफ्नो आदेशमा कसैलाई सम्मिलित गर्दैन ।

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

(२७) तथा तिमीतिर जुन तिम्रो प्रभुको किताब प्रकाशना (वह्यी) गरिएको छ, त्यसलाई पढ्दै गर ।[1] त्यसका कुराहरूलाई कोही बदल्ने छैन, तिमी त्यसको अतिरिक्त कदापि कुनै शरण पाउने छैनौ ।[2]

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ

(२८) तथा आफूलाई उनैको संगतमा राख्ने गर, जो आफ्नो प्रभुलाई बिहान तथा साँझ पुकार्दछन् तथा उसैको मुख (अनुग्रह) को चाहना गर्दछन् । सावधान ! तिम्रा आँखा उनीबाट हट्न नपाऊन्[3] कि सांसारिक जीवनको वैभवको प्रयत्नमा

[1]त्यसो त यो सामान्य आदेश हो कि जुनसुकै कुराको पनि प्रकाशना (वह्यी) तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमतिर गरिन्छ, त्यसको पाठ गर्नुस् तथा मानिसहरूलाई यसको शिक्षा दिनुस् । तर कहफ्वालाहरूको कथाको अन्त्यमा यस आदेशको तात्पर्य यो पनि हुनसक्छ कि कहफ्वालाहरूको विषयमा मानिसहरू जे चाहन्छन् भन्दै गरून्, तर अल्लाह तआलाले त्यसको विषयमा आफ्नो पुस्तकमा जे-जति मात्रामा वर्णन गरिदिएको छ, त्यही ठीक छ, त्यही मानिसहरूलाई पढेर सुनाइदिनुस्, यसको अतिरिक्त अन्य कुराहरूमा ध्यान नदिनुहोस् ।

[2]अर्थात् यदि यसलाई वर्णन गर्नुमा आनाकानी तथा विमुखता गर्नुभयो, यसका वाक्यहरूमा परिवर्तनको प्रयत्न गर्नुभयो भने अल्लाहबाट तपाईंलाई बचाउने कोही हुनेछैन । सम्बोधन यद्यपि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई छ, तर मूल सम्बोधन मुसलमानहरूलाई छ ।

[3]यो त्यही आदेश हो, जुन यसभन्दा पूर्व सूरः अन्आमको आयत ५२ मा गुज्रिसकेको छ । यसबाट तात्पर्य ती सहाबा किराम हुन्, जो निर्धन तथा कमजोर थिए, जोसँग बस्न कुरैशका धनवानहरूलाई स्वीकार थिएन । आदरणीय साअद बिन अबी वक्कास भन्नुहुन्छ कि हामी ६ जना नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका साथ थियौं, म बाहेक उनीहरू बिलाल, इब्ने मसऊद, एक हुजली तथा दुई अन्य सहाबा थिए । मक्काका कुरैशले इच्छा प्रकट गरे कि उनीहरूलाई आफ्नो पासबाट हटाइदिनुस् ताकि हामी तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भएर तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका कुरा सुनौं । नबी सल्लल्लाहु अलैहि

الدُّنْيَا ۚ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

लागिहाल ।[१] (हेर) त्यसको भनाई नमान्नु जसको हृदयलाई हामीले आफ्नो स्मरणबाट विचलित गरिदिएका छौं, तथा जो आफ्नो मनोकामनाको पछि लागेको छ । तथा जसको कर्म असीम भइसकेको छ ।[२]

وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

(२९) तथा घोषणा गरिदेउ कि यो परमसत्य (कुर्आन) तिम्रो प्रभुतिरबाट छ। अब जो चाहन्छ, ईमान ल्याओस् तथा जो चाहन्छ कुफ्र गरोस् । अत्याचारीहरूका लागि हामीले त्यो आगो तयार गरेका छौं जसको परिधिले उनीहरूलाई घेरिहाल्नेछ । यदि उनीहरू आर्तनाद (फिराद) गर्नेछन् भने उनको सहायता त्यस पानीले गरिनेछ जुन तातो तेलछट जस्तो हुनेछ जसले अनुहार पोलिदिन्छ, साह्रै नराम्रो पानी हो, तथा बडो नराम्रो विश्रामस्थल (नरक) हो ।

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

(३०) निःसन्देह जसले ईमान स्थापित गरे तथा पुण्यका कार्य गरे, हामीले कुनै पुण्यकर्ताको प्रतिफल ध्वस्त गर्दैनौं ।[३]

वसल्लमको हृदयमा आयो कि शायद मेरो कुरा सुन्नाले उनका हृदयमा परिवर्तन होस् । तर अल्लाह तआलाले कठोरताले यस्तो गर्नबाट रोकिदियो । (सहीह मुस्लिम फज फज़ायलुस सहाबा बाब फज़ायलुस सआद बिन अबी वक्कास)

[१]अर्थात् यिनीहरूलाई टाढा पारेर तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम समाजमा सम्मानित व्यक्ति एवं धनवानहरूलाई आफ्नो निकट गर्न चाहनु हुन्छ ?

[२](فرطا) यदि (إفراط) बाट छ भने अर्थ हुनेछ सीमा पारी तथा यदि (تفريط) सित छ भने अर्थ हुनेछ कि यिनीहरूको कार्यको फल हानि तथा विनाश हो ।

[३]कुर्आनको वर्णन शैलीका अनुसार नरकवासीहरूको वर्णन पश्चात स्वर्गमा जानेहरूको वर्णन छ ताकि मानिसहरूमा स्वर्ग प्राप्त गर्नुको इच्छा तथा उत्सुकता उत्पन्न होस् ।

أُولَٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۚ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

(३१) उनीहरूका लागि स्थाई बगैंचाहरू छन्, तिनीहरू मुनि नदीहरू बग्नेछन्, त्यहाँ तिनीहरू स्वर्णका कंगन पहिराइनेछन् ।[1] तथा हरियो रङ्गका कोमल एवं मसिना तथा मोटा रेशमका वस्त्र पहिराइनेछन् ।[2] त्यहाँ सिंहासनमा तकिया लगाइनेछन् । कति राम्रो प्रतिफल छ तथा कति उत्तम विश्रामग्रह छ ।

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَٰبٍ وَحَفَفْنَٰهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾

(३२) तथा उनीहरूलाई ती दुई व्यक्तिहरूको उदाहरण पनि सुनाइदिनुस्[3] जसमध्ये एउटालाई हामीले दुईटा अंगुरका बगैंचा दिएका थियौं र जसलाई खजुरका वृक्षहरूबाट हामीले घेरेका थियौं ।[4] तथा दुबैको बीच खेती पैदा गरेका थियौं ।[5]

[1]कुर्आनको अवतरणको समयमा तथा त्यसभन्दा पूर्व परम्परा थियो कि राजा, धनवान तथा कबीलाका मुखियाहरू आफ्ना हातहरूमा स्वर्णका बाला लगाउँथे जसबाट उनको प्रतिष्ठा प्रदर्शित हुन्थ्यो । स्वर्गमा जानेहरूलाई पनि यो बाला (कङ्गन) पहिराइनेछन् ।

[2](سُندس) मसिनो रेशम (إستبرق) मोटो रेशम । संसारमा पुरुषहरूका लागि स्वर्ण तथा रेशमी वस्त्र निषेध छन्, जो यस आदेशानुसार कर्म गर्नेछन्, संसारमा यी निषेधित वस्तुहरूको प्रयोगबाट बच्नेछन्, उनीहरूलाई स्वर्गमा यी सारा कुराहरू प्राप्त हुनेछन्, त्यहाँ कुनै वस्तु निषेध हुनेछैन बरु स्वर्गमा जानेहरू जुन वस्तुको इच्छा गर्नेछन्, त्यो उपस्थित हुनेछ ।

[3]व्याख्याकारहरूको यसमा मतभेद छ कि ती दुई व्यक्ति को थिए ? अल्लाह तआलाले बुझाउनको निम्ति उदाहरण स्वरुप तिनको वर्णन गरेको छ अथवा वास्तवमा दुई व्यक्ति यस्ता थिए ? यदि थिए भने इस्राईलका वंशमा गुज्रेका छन् अथवा मक्कावासी थिए, यिनीमध्ये एउटा ईमान भएको (निष्ठ) तथा दोस्रो काफ़िर (अनिष्ठ) थियो ।

[4]जसरी चारैतिर पर्खालबाट सुरक्षा गरिन्छ, त्यसरी नै यी बगैंचाहरूका चारैतिर ख़जूरका वृक्ष थिए, जुन बार तथा चारैतिर पर्खालका काम दिन्थे ।

[5]अर्थात् दुबै बगैंचाहरूका बीच खेती हुन्थ्यो जसबाट अनाजहरूका फसल प्राप्त हुन्थे । यसप्रकार दुबै बगैंचा अन्न तथा फलहरूका संयोग थिए ।

كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِّنْهُ شَيْـًٔا ۙ وَّفَجَّرْنَا خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ۙ﴿٣٣﴾

(३३) दुबै बगैंचाले आफ्ना फल अत्याधिक दिए र त्यसमा कुनै कमी गरेनन्।[1] तथा हामीले ती बगैंचाहरूका मध्य नहर प्रवाहित गरेका थियौं।[2]

وَّكَانَ لَهٗ ثَمَرٌ ۚ فَقَالَ لِصَاحِبِهٖ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَّاَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

(३४) तथा (यसप्रकार) त्योसँग फल थिए, एकदिन उसले कुरै-कुरामा आफ्नो साथीसित[3] भन्यो कि म तिमीभन्दा अधिक धनवान छु तथा जत्था[4] मा पनि अधिक सम्मान भएको छु।

وَدَخَلَ جَنَّتَهٗ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ قَالَ مَآ اَظُنُّ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖٓ اَبَدًا ۙ﴿٣٥﴾

(३५) तथा त्यो आफ्नो बगैंचामा गयो र आफ्नो प्राणमाथि अत्याचार गर्ने व्यक्ति थियो, भन्नथाल्यो कि म यो सोच्न सक्दिन कि कुनै समयमा पनि यो नष्ट हुनसक्छ।

وَّمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاۤىِٕمَةً ۙ وَّلَىِٕنْ رُّدِدْتُّ اِلٰى رَبِّيْ لَاَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٦﴾

(३६) तथा न म क़ेयामतको स्थापनालाई मान्दछु तथा यदि मानि पनि हालुँ कि म आफ्नो प्रभुतिर फर्काइए पनि निःसन्देह म (त्यस फर्किने ठाउँलाई) यसभन्दा पनि अधिक उत्तम पाउनेछु।[5]

[1]अर्थात् आफ्नो पैदावारमा कुनै कमी गर्दैनथे, बरु प्रशस्त पैदावार दिन्थे।

[2]ताकि बगैंचाहरूको सिंचाइ गर्नुमा कुनै बाधा नहोस् अथवा वर्षाहुने क्षेत्रहरूको जस्तै वर्षामा आश्रित नरहून्।

[3]अर्थात् बगैंचाहरूको मालिकले जो काफ़िर थियो, आफ्नो साथीसित भन्यो जुन ईमान भएको थियो।

[4](نفر) (जत्था) सित तात्पर्य सन्तान तथा नोकर एवं कर्मचारी हुन्।

[5]अर्थात् त्यो काफ़िर अभिमान एवं गर्वमा मात्र लिप्त भएन बरु त्यसको उन्मत्तता एवं भविष्यको सुन्दर एवं लामो आशाले त्यसलाई अल्लाहको पकड तथा प्रतिकार बाट बिल्कुल अचेत गरिदियो। यसको अतिरिक्त उसले क़ेयामतलाई नै नकारिदियो। अनि दूराग्रहको प्रदर्शन गर्दै भन्यो कि यदि क़ेयामत भयो भने त्यहाँ पनि शुभ परिणाम मेरो भाग्य हुनेछ। जसको अनिष्ठता तथा दुष्टता सीमारहित हुनपुग्छ, तिनीहरू अभिमानको नशामा मस्त भई यस्तै अहङ्कारको दाबी गर्दछन्।

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾

(३७) उसको साथीले उसित कुरा गर्दै भन्यो कि के तिमी त्यस (पूज्य) लाई मान्दैनौ जसले तिमीलाई माटोले पैदा गर्‍यो । अनि वीर्यबाट पुनः तिमीलाई पूर्ण इंसान (पुरूष) बनायो ।[1]

जस्तो अन्य स्थानमा अल्लाह तआलाको आदेश छ :

﴿وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِندَهُ لَلْحُسْنَىٰ﴾

"यदि मलाई प्रभुतिर फर्काइयो भने त्यहाँ पनि मेरा लागि पुण्यका कुरा नै छन् ।" (सूरः हा.मीम.सजदः-५०)

﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا﴾

"के तपाईंले त्यस व्यक्तिलाई देख्नुभयो जसले हाम्रा आयतहरूलाई नकार्‍यो तथा दावी गर्‍यो कि आखिरतमा पनि मलाई माल तथा सन्तानले सम्मानित गरिनेछ ।" (सूरः मरियम-७७)

[1]त्यसका यी कुराहरू सुनेर त्यसका ईमान भएको साथीले त्यसलाई शिक्षा एवं उपदेशको रूपमा सम्झायो कि आफ्नो रचयितासँग कुफ्र गरिराखेका छौं, जसले तिमीलाई माटो तथा पानी (वीर्य) बाट उत्पन्न गर्‍यो । मनुष्यहरूका पूर्वज आदरणीय आदम माटोले बनाइएको हुनाले मनुष्यहरूको मूल माटो नै भयो । अनि निकटवर्ती कारण त्यो वीर्य बन्यो जुन पिताको पिठयूँबाट निस्की माताको गर्भाशयमा गयो, त्यहाँ नौं महिना रहयो, नौ महिना त्यसको सेवा गर्‍यो । त्यसपछि त्यसलाई पूर्ण मानव बनाएर माताको गर्भाशयबाट निकाल्यो । केही विद्वानहरूका निकट माटोबाट पैदा हुनुको अर्थ हो कि मनुष्य जुन भोजन खान्छ, त्यो सबै धर्तीबाट अर्थात् माटोबाट नै प्राप्त हुन्छ, यसै भोजनबाट त्यो वीर्य बन्दछ, जुन स्त्रीको गर्भाशयमा गई मनुष्यको जन्मको माध्यम बन्दछ । यसप्रकार पनि प्रत्येक मनुष्यको मूल माटो नै हो । कृतघ्न मनुष्यलाई त्यसको मूल सम्झाएर त्यसलाई त्यसको स्रष्टातिर आकर्षित गरिदैछ कि तिमी आफ्नो यथार्थतामाथि विचार गर, तथा त्यस पश्चात प्रभुको उपकारलाई हेर कि तिमीलाई उसले के बनाइदियो तथा त्यसको रचनामा कोही त्यसको अंशियार तथा सहायक छैन, यो सबै कुरा गर्ने केवल त्यो अल्लाह तआला नै हो जसलाई मान्न तिमी तयार छैनौ । आह, यो मनुष्य कति कृतघ्न छ ।

لٰكِنَّا۠ هُوَ اللّٰهُ رَبِّيْ وَلَآ اُشْرِكُ بِرَبِّيْٓ اَحَدًا ﴿٣٨﴾

(३८) तर म (त आस्था राख्दछु कि) त्यही अल्लाह मेरो प्रभु हो, म आफ्नो प्रभुसँग कसैलाई पनि अंशियार बनाउने छैन ।[1]

وَلَوْلَآ اِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاۗءَ اللّٰهُ ۙ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ ۚ اِنْ تَرَنِ اَنَا اَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَّوَلَدًا ﴿٣٩﴾

(३९) तथा तिमीले आफ्नो बगैंचामा जाँदाखेरि किन भनेनौं कि अल्लाहले चाहेको कुरा हुनेछ, कुनै शक्ति छैन किन्तु अल्लाहको सहायताले,[2] यदि तिमी मलाई धन तथा सन्तानमा आफूभन्दा कम देखिराखेका छौ ।

فَعَسٰى رَبِّيْٓ اَنْ يُّؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاۗءِ فَتُصْبِحَ صَعِيْدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾

(४०) अति सम्भव छ कि मेरो प्रभुले मलाई तिम्रो यस बगैंचाभन्दा पनि उत्तम प्रदान गरोस्[3] तथा यसमाथि आकाशीय आपत्ति पठाइदेओस् त यो चिप्लने बलौटे फाँट बनेर जाओस् ।[4]

---

[1]अर्थात् म तिम्रो जस्तो कुरा गर्ने छैन, वरु म त अल्लाहको प्रभुत्व तथा त्यसको एकतालाई स्वीकार गर्दछु । यसबाट पनि ज्ञात हुन्छ कि दोस्रो साथी मिश्रणवादी थियो ।

[2]अल्लाहका उपकारहरूको कृतज्ञता व्यक्त गर्नुको विधि भन्दै भन्नुभयो कि बगैंचामा प्रवेश गर्दाखेरि गर्व तथा घमण्डको प्रदर्शन गर्नुको सट्टा यो भनेको भए (ماشاء الله لا قوة إلاّ بالله) अर्थात् जे-जति हुन्छ, अल्लाहको इच्छाले हुन्छ, त्यसले चाहेको खण्डमा त्यसलाई शेष राख्न सक्छ तथा चाहेको खण्डमा नाश गर्नसक्छ । यसैकारण हदीसमा वर्णित छ कि जसलाई कसैको धन, सन्तान अथवा दशा राम्रो लाग्छ भने उसले (ماشاء الله لا قوة إلاّ بالله) पढ्नु पर्छ । (तफ़सीर इब्ने कसीर ससंदर्भ मुसनद अबु यअ्ला)

[3]संसारमा अथवा आख़िरतमा अथवा दुवै स्थानहरूमा ।

[4](غفران، حسبان) को समरूप हिसाबसित छ । अर्थात् यस्तो प्रकोप जुन कसैका कर्महरूका कारण आउँछ । अर्थात् आकाशीय प्रकोपद्वारा त्यसले हिसाब लेओस् । तथा यो स्थान जहाँ यस समय हराभरा बगैंचा छ, चिप्लो मैदान बनिहालोस् ।

اَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيْعَ لَهٗ طَلَبًا ﴿٤١﴾

(४१) अथवा यसको पानी तल झरेर जाओस् तथा तिम्रो वशमा नरहोस् कि तिमी त्यसलाई खोजेर ल्याउन सक ।[1]

وَاُحِيْطَ بِثَمَرِهٖ فَاَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَآ اَنْفَقَ فِيْهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَيَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ لَمْ اُشْرِكْ بِرَبِّيْٓ اَحَدًا ﴿٤٢﴾

(४२) तथा यसका (सारा) फल घेरिहालिए[2] अनि त्यो आफ्नो यस खर्चमा जुन उसले त्यसमाथि गरेको थियो, आफ्ना हात माड्न थाल्यो[3] तथा त्यो बगैंचा जराहरूसहित ध्वस्त भएको थियो ।[4] तथा (त्यो व्यक्ति) भनिराखेको थियो कि अफसोच ! मैले आफ्नो प्रभुसँग कसैलाई पनि अंशियार न बनाएको भए ![5]

وَلَمْ تَكُنْ لَّهٗ فِئَةٌ يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٣﴾

(४३) त्यसको पक्षमा कुनै पनि जत्था उठेन कि अल्लाहबाट कोही त्यसको रक्षा गर्न सक्थ्यो तथा न त्यो स्वयं नै बदला लिने बन्नसक्यो ।

---

[1] अथवा मध्यमा जुन नदी छ, जुन बगैंचाको हरियाली तथा उपजको कारण छ, यसको पानीलाई यति गहिराईमा पुऱ्याइदेओस् कि यसबाट पानी निकाल्नु नै असम्भव हुन पुगोस् । तथा जहाँ पानी अधिक गहिराईमा पुगेको हुन्छ त त्यहाँ ठूला-ठूला अश्व शक्ति मोटर तथा मेशीनहरू पनि पानी तान्न असफल रहन्छन् ।

[2] यो संकेत हो सत्यनाश ध्वस्त हुनुबाट अर्थात् त्यसको सम्पूर्ण बगैंचा विनष्ट गरियो ।

[3] अर्थात् बगैंचाको निर्माण तथा सुधार एवं खेतीको खर्चमाथि चिन्तित भयो, जुन त्यसको पश्चातापको संकेत हो ।

[4] अर्थात् जुन छत तथा छप्परहरूमाथि अंगुरका लहरहरू थिए, ती सबै धर्तीमा झरे तथा अंगूरहरूको सम्पूर्ण फसल नष्ट भए ।

[5] अब उसलाई आभास भयो कि अल्लाहसँग कसैलाई अंशियार ठहराउनु, त्यसका उपकारबाट लाभान्वित भई त्यसको आदेशको अवहेलना गर्नु तथा उसको समक्ष गर्व तथा घमण्ड गर्नु कुनै पनि प्रकारले मनुष्यलाई शोभा दिँदैन, तर अब लज्जा एवं खेदको कुनै लाभ थिएन ।

[6] जुन जत्थामाथि त्यसलाई गर्व थियो, त्यो पनि त्यसको काम आएन, न त्यो स्वयं नै अल्लाहको यातनाबाट बच्न कुनै प्रबन्ध गर्नसक्यो ।

هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ ۭ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ عُقْبًا ۝٤٤

(४४) यहींबाट (सिद्ध छ) कि अधिकार[1] उसै अल्लाह (तआ़ला) सत्यको लागि छ, त्यो प्रतिफल प्रदान गर्न तथा परिणामका अनुसार अति उत्तम छ ।[2]

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَاۗءٍ اَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَاۗءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشِيْمًا تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۝٤٥

(४५) तथा उनका समक्ष सांसारिक जीवनको उदाहरण पनि वर्णन गर, जस्तै पानी, जसलाई हामी आकाशबाट अवतरित गर्दछौं, त्यसबाट धर्तीको उब्जनी आपसमा मिलिजुली (निस्किएको) हुन्छ, अनि अन्तमा त्यो सुक्दछ जसलाई बतासहरूले लिएर उडिरहन्छन् । तथा अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक कुरोमाथि सामर्थ्य राख्दछ ।[3]

---

[1](ولا ية) को अर्थ हो संरक्षण अधिकार तथा सहायता, अर्थात् त्यस स्थानमा प्रत्येक ईमानवाला तथा काफ़िरलाई ज्ञात हुन्छ कि अल्लाह बाहेक कोही सहायक छैन तथा त्यसको यातनाबाट बचाउने सामर्थ्य राख्दैन, यही कारण हो कि फेरि यस अवसरमा ठूला-ठूला दुष्ट तथा शक्तिशाली पनि ईमानको प्रदर्शनमा बाध्य हुन्छन् यद्यपि त्यस समयको ईमान लाभकारी तथा अंगीकार हुँदैन । जसरी कुरआ़नमा फिरऔंनको विषयमा लेखिएको छ कि त्यो डुब्दाखेरि भन्नथाल्यो ।

﴿ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓاْ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ﴾

"म त्यस अल्लाहमाथि ईमान क़ायम गरे जसमाथि इस्राईलका पुत्र विश्वास गर्दछन् तथा म मुसलमानहरूमध्येबाट हूँ ।" (सूर: यूनुस-९०)

अरु काफ़िरहरूको विषयमा भनियो, जब उनीहरूले प्रकोप देखे त भने । "हामी एक अल्लाहमाथि ईमान राख्यौं तथा जसलाई हामी अल्लाहका अंशियार मान्थ्यौं, उनीहरूलाई अस्वीकार गर्दछौं ।" (सूर: अल-मोमिन-८४)
यदि (ولا ية) मा (واو) (वाव अक्षर) मुनिज़ेर छ भने त्यसको अर्थ आदेश तथा अधिकार हो, जस्तो कि अनुवादमा यही अर्थ प्रयोग गरिएको छ । (इब्ने कसीर)

[2]अर्थात् त्यही आफ्ना मित्रहरूलाई श्रेष्ठ प्रतिफल दिने तथा राम्रो सुफलबाट सम्मानित गर्ने हो ।

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

(४६) धन तथा सन्तान त सांसारिक जीवनका शोभा हुन्,[1] तर शेष रहने पुण्य[2] तिम्रो पालनकर्ताको समीप प्रतिफलका लागि तथा (भविष्यको) राम्रा आशाको निम्ति अति उत्तम छन् ।

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ

(४७) तथा जुन दिन हामी पर्वतहरूलाई चलाउने छौं[3] तथा धर्तीलाई बिल्कुलै नग्न देख्नेछौं तथा

हुन्छ त पानी पाएर खेती लहराउँछ तथा बोट एवं वृक्ष नयाँ जीवनबाट प्रफुल्लित हुन्छन्, तर पछि एउटा समय आउँछ जबकि कृषि सुखेर जान्छ, पानी नपाउनको कारण । अथवा फसल पाक्नको कारण त्यस पश्चात बतासहरूले त्यसलाई उडाउँदै लैजान्छन् । हावाको एउटा वेगले कहिले दायाँ र कहिले बायाँतिर मोडदिन्छ । संसारको जीवन पनि हावाको एउटा वेग अथवा पानीका फोका अथवा खेतीको जस्तो छ, जुन आफ्नो केही दिनको रमाइलो देखाएर विनाशमा परिणत हुन पुग्छन् । तथा यी सम्पूर्ण कार्य उसैका हातबाट हुन्छन्, जो एक्लो तथा प्रत्येक कुरो त्यसको अधीन छ । अल्लाह तआलाले संसारको यो उदाहरण कुरआन मजीदमा विभिन्न स्थानहरूमा वर्णन गरेको छ । जस्तै सूरः यूनुस-२५, सूरः-जुमर-२१ तथा सूरः हदीद-५० तथा अन्य आयतहरू ।

[1]यसमा संसारका ती लोभीहरूको खण्डन छ, जो संसारका माल तथा सामग्री, वंश, परिवार एवं सन्तानमाथि गर्व गर्दछन्, अल्लाह तआलाको यस विषयमा आदेश भयो कि नाशवान संसारका यी कुरा क्षणिक शोभा हुन्, आख़िरतमा यी वस्तुहरू कुनै काम आउने छैनन् । यसैकारण यसभन्दा अगाडी आदेश गऱ्यो कि आख़िरतमा काम लाग्ने कर्म त ती हुन्, जुन शेष रहने हुन् ।

[2](باقيات صالحات) (शेष रहिरहने पुण्य) कुनचाहिं अथवा के-के कुराहरू हुन् ? कसैले नमाज़लाई कसैले अल्लाहको महिमा तथा प्रशंसालाई, कसैले केही अन्य सत्यकर्महरूलाई यसका चरितार्थ मानेका छन् । तर उचित यो हो कि यो सामान्य हो तथा सबै पुण्यहरूलाई सम्मिलित छ । सबै अनिवार्य, आवश्यक सुन्नत एवं ऐच्छिक पुण्य कर्म स्थाई एवं नित्य हुन् बरु निषेधित कार्यहरूबाट बच्नु पनि एउटा सत्कर्म हो, जसमा अल्लाहको तर्फबाट प्रतिफल तथा पुण्यको आशा छ ।

[3]यो क़ेयामतको भयानकता तथा ठूला-ठूला घटनाहरूको वर्णन हो । 'पर्वतहरूलाई चलाउनेछौं' को अर्थ हो पर्वत आफ्ना ठाउँहरूबाट हटेर जानेछन् तथा धुनिएको कपास जस्तै उड्नेछन् । ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ﴾ अन्य स्थानहरूमा हेर्नुस् सूरः तूर-९ तथा १०, सूरः नम्ल-८८ तथा सूरः ताहा-१०५ देखि १०७ सम्म । धर्तीबाट जब पर्वत

सबै मानिसहरूलाई हामी एकत्रित गर्नेछौं, तिनीहरूमध्ये कसैलाई शेष छाड्ने छैनौं ।[1]

مِنْهُمْ أَحَدًا ۝٤٧

(४८) तथा सबै तिम्रो प्रभुका समक्ष पंक्तिहरूमा उपस्थित गरिनेछन् ।[2] निःसन्देह तिमी हाम्रा समक्ष त्यसैप्रकार आयौ जुनप्रकार हामीले तिमीलाई प्रथम पटक सृष्टि गरेका थियौं तर तिमी त यसै भ्रममा परिरहयौ कि हामीले कहिल्यै तिम्रा लागि कुनै वचनको दिन निर्धारित गर्ने छैनौं ।

وَعُرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ۝٤٨

(४९) तथा कर्मपत्र अगाडी राखिदिइनेछन् अनि तिमी देख्नेछौ कि पापी त्यसका लेखबाट भयभीत भइराखेका हुनेछन् र भनिराखेका हुनेछन् कि अफसोच, हाम्रो नाश यो कस्तो लेख हो, जसले कुनै सानो-ठूलालाई नघेरि छाडेन तथा जे-जति उनीहरूले गरेका थिए सबै उपस्थित पाउनेछन् तथा तिम्रो प्रभुले कसैमाथि अत्याचार तथा अन्याय गर्नेछैन ।

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ۝٤٩

(५०) तथा जब हामीले स्वर्गदूतहरूलाई आदेश गऱ्यौं कि आदमका समक्ष दण्डवत (सजदा)

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا

जस्तो कुरो निरस्त भइहाल्नेछ त भवन, वृक्ष तथा यसैप्रकारका अन्य वस्तुहरूले कसरी आफ्नो अस्तित्व शेष राख्न सक्ने छन ? यसैकारण अगाडी भनियो, "तिमीले धर्तीलाई स्वच्छ खुल्लारूपमा देख्ने छौ ।"

[1]अर्थात् आदि-अन्त्यका साना-ठूला, काफ़िर, मुसलमान सबैलाई एकत्रित गर्नेछौं, कोही पनि धर्तीको सतहमा भएको हुनेछैन तथा न चिहानबाट निस्केर कुनै अन्य स्थानमा लुक्न सक्नेछ ।

[2]यसको अर्थ हो कि एउटै पंक्तिमा अल्लाहका समक्ष उभिनेछन् अथवा पंक्तिबद्ध भएर अल्लाहका सदनमा उपस्थित हुनेछन् ।

لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَذُرِّيَّتَهٗٓ اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِيْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظّٰلِمِيْنَ بَدَلًا ۝

गर, त इब्लीसका अतिरिक्त सबैले दण्डवत गरे, यो जिन्नहरूमध्ये थियो, उसले आफ्नो प्रभुका आदेशहरूको अवहेलना गर्‍यो।[२] के तैपनि तिमी त्यसलाई तथा त्यसका सन्तानलाई, मलाई छाडी आफ्नो मित्र बनाइराखेका छौ, यद्यपि त्यो तिमी सबैको शत्रु हो ?[३] यस्ता अत्याचारीहरूको कति नराम्रो प्रतिफल छ।[४]

[१]कुर्आनको यो स्पष्ट वर्णन छ कि शैतान ठूलो फरिश्ता थिएन, फरिश्ता भएको भए त अल्लाह तआलाका आदेशहरूको अवहेलनाको साहस नै हुँदैनथ्यो, किनकि फरिश्ताहरूका गुण अल्लाह तआलाले वर्णन गरेको छ ।

﴿ لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴾

"तिनीहरू अल्लाहका आदेशको अवहेलना गर्दैनन् तथा त्यही गर्दछन् जसको उनीहरूलाई आदेश दिइन्छ" । (सूर: अल-तहरीम-६)

यस स्थितिमा यो संदेह रहन्छ, यदि त्यो फरिश्ता थिएन त फेरि त्यो अल्लाहको आदेश बाट सम्बन्धित नै थिएन किनभने यसका सम्बोधित त फरिश्ताहरू थिए, उनीहरूलाई नै नतमस्तक हुने आदेश दिइएको थियो । 'रुहुल मआनी' का लेखकले भनेका छन् कि त्यो फरिश्ता अवश्य थिएन, परन्तु त्यो फरिश्ताहरूसँग रहन्थ्यो तथा तिनीहरूमा गणना हुन्थ्यो, यसकारण त्यो पनि (اسجدوا لآدم) को आदेश सित सम्बोधित थियो तथा आदमका समक्ष नतमस्तकको आदेशसित उसलाई सम्बोधित गरिनु निश्चित छ । अल्लाहको आदेश छ : "जब मैले तिमीलाई आदेश दिएँ त तिमीले सज्दा किन गरेनौ ।" (सूर: अल-आराफ-१२)

[२](فِسق) को अर्थ हुन्छ निस्कनु, मूसा जब आफ्नो दूलोबाट निस्कन्छ त त्यसलाई अरबी भाषामा भन्दछन् (فَسَقَتِ الْفَارَةُ مِنْ جُحْرِهَا) । शैतान पनि सम्मान तथा आदर्शसूचक दण्डवत (सज्दा) को आदेशको अवहेलना गरी प्रभुको आज्ञा पालनबाट निस्किहाल्यो ।

[३]अर्थात् के तिम्रोलागि यो उचित छ कि तिमी त्यसता व्यक्तिलाई तथा त्यसको परिवारका सदस्यहरूलाई मित्र बनाउ, जो तिम्रो पितामह आदमको शत्रु, तिम्रो शत्रु हो तथा तिम्रो प्रभुको शत्रु हो तथा अल्लाहलाई छाडि त्यस शैतानको अनुकरण गर ?

[४]एउटा अन्य अनुवाद यसको यो गरिएको छ "अत्याचारीहरूले कति नराम्रो परिणाम अप्नाएका छन् ।" अल्लाहका आदेशहरूको पालन तथा मित्रता छाडेर शैतानको अनुसरण एवं त्यससँग मित्रता गरेका छन् जुन अत्याधिक नराम्रो परिणाम हो जसलाई ती अत्याचारीहरूले अप्नाएका छन् ।

مَآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلۡمُضِلِّينَ عَضُدٗا ٥١

(५१) मैले उनीहरूलाई आकाशहरू तथा धर्तीको उत्पत्तिका समय उपस्थित राखेको थिइन् तथा न स्वयं उनको आफ्नो उत्पत्तिमा।[1] तथा म विचलित पार्नेहरूलाई आफ्नो सहायक (मद्दत गर्ने) बनाउने पनि होइन।[2]

وَيَوۡمَ يَقُولُ نَادُواْ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُمۡ فَدَعَوۡهُمۡ فَلَمۡ يَسۡتَجِيبُواْ لَهُمۡ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُم مَّوۡبِقٗا ٥٢

(५२) तथा जुन दिन त्यसले भन्नेछ कि तिम्रा विचारले जो मेरा अंशियार थिए उनीहरूलाई बोलाऊ । यिनीहरूले बोलाउनेछन् तर उनीहरू मध्येबाट कोही उत्तर दिने छैन। तथा हामी उनका मध्य विनाशका साधन बनाइदिनेछौं।[3]

وَرَءَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمۡ يَجِدُواْ عَنۡهَا مَصۡرِفٗا ٥٣

(५३) तथा पापी नरकलाई देखेर बुझिहाल्ने छन् कि उनीहरू यसैमा जानेछन्, तर त्यसबाट बाँच्ने ठाउँ पाउने छैनन्।[4]

[1]अर्थात् आकाश तथा धर्तीको उत्पत्ति तथा त्यसका उपाय, बरु स्वयं यी शैतानहरूको उत्पत्तिमा मैले उनीहरूबाट अथवा उनीहरूमध्ये कुनै एउटाबाट कुनै सहायता लिइन, यी त त्यसबेला उपस्थित थिएनन्। अनि तिमी त्यस शैतान तथा त्यसका परिवारका अन्य सदस्यहरूको पूजा अथवा अनुगमन किन गर्दछौ, जबकि यिनीहरू रचित हुन् तथा म ती सबैको रचयिता हूँ ?

[2]मानौं, यदि मैले उनलाई सहायक बनाउने भए पनि कसरी बनाउँथे जबकि यिनी मेरा भक्तहरूलाई विचलित पारी मेरो स्वर्ग तथा मेरो अनुग्रहबाट रोक्दछन्।

[3](موبق) को एउटा अर्थ 'पर्दा तथा छेक' गरिएका छन्। अर्थात उनी बीच छेकवार तथा दूरी पारी दिइनेछ, किनभने बीच आपसमा वैमनस्य हुनेछ । यसको अतिरिक्त यसकारण कि हश्रको अवधिमा एक-अर्कासँग सम्पर्क गर्न नसकून्। केही विद्वानहरू भन्दछन् कि यो नरकमा रगत तथा पिपको विशेष घाटी हो। तथा केहीले यसको अनुवाद विनाश गरेका छन् जस्तो कि अनुवादबाट स्पष्ट छ अर्थात यी मूर्तिपूजक तथा तिनका स्वरचित देवता, यी एक-अर्कालाई भेट्न सक्ने छैनन् किनकि उनका बीच विनाशका साधन तथा भयानक कुराहरू हुनेछन्।

[4]जुनप्रकार केही कथनहरूमा छ कि काफिर अझै चालिस वर्षको दूरीमा हुँदा विश्वास गरिहाल्नेछ कि नरक त्यसको वासस्थान हो। (मसनद अहमद भाग-३, पृष्ठ-७५)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ
لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ
الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾

(५४) तथा हामीले यस कुर्आनमा विभिन्न प्रकारले सबै उदाहरण मानिसहरूका लागि वर्णन गरिदिएका छौं, तर सबै कुराहरूभन्दा बढी झगडा गर्ने (कलह प्रिय) मानव छ ।[1]

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ
جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا
رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ
قُبُلًا ﴿٥٥﴾

(५५) मानिसहरू छेउ मार्गदर्शन आइसके पश्चात उनीहरूलाई ईमान स्थापित गर्न तथा आफ्नो प्रभुसित क्षमा-याचना गर्नबाट मात्र यसै कुराले रोक्यो कि पूर्वजहरूको जस्तो व्यवहार उनीहरूसित पनि होस् ।[2] अथवा उनको सामु प्रत्यक्ष प्रकोप आइपुगोस् ।[3]

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ
وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا
بِهِ الْحَقَّ ۖ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي

(५६) तथा हामी त आफ्ना रसूलहरूलाई यसकारण पठाउँछौं ताकि उनीहरू शुभ-सूचना सुनाइदेऊन् तथा सावधान गरिदेऊन् । काफ़िरहरू असत्यलाई प्रमाण बनाइ झगडा चाहन्छन् कि यसबाट सत्यलाई कमजोर पारिदेऊन्, उनीहरू मेरा आयत (मन्त्रहरू)

[1]अर्थात् हामीले मनुष्यहरूलाई सत्यमार्ग बुझाउन कुर्आनमा प्रत्येक विधिको प्रयोग गरेका छौं, भाषण तथा वर्णन, उदाहरण तथा घटनाहरू तथा प्रमाण एवं लक्षणहरू, यसका अतिरिक्त उनीहरूलाई पटक-पटक विभिन्न प्रकारले वर्णन गरेका छौं, तर मनुष्य अत्याधिक झगडालु छ, यसकारण शिक्षा एवं उपदेशको त्यसमाथि न प्रभाव हुन्छ तथा न प्रमाण एवं निशानीहरू त्यसका लागि प्रभावकारी हुन्छन् ।

[2]अर्थात् झुट्लाउनुको अवस्थामा उनीमाथि पनि प्रकोप त्यसैप्रकार आओस् जुनप्रकार यिनीभन्दा पूर्वका समुदायहरूमाथि आयो ।

[3]अर्थात् यी मक्कावासी ईमान क़ायम गर्न यी दुई कुराहरूमध्ये कुनै एउटाको प्रतीक्षामा छन् । तर यी मूर्खहरूको बुद्धिमा यो आउँदैन कि त्यस पश्चात ईमान क़ायम गर्नु कुनै लाभ छैन अथवा त्यस पश्चात उनलाई ईमानको अवसर प्राप्त हुनेछ ?

وَمَآ أُنذِرُوا۟ هُزُوًا ۝٥٦

तथा जुन कुरोबाट तर्साइन्छ, त्यसलाई उपहासमा उडाइदिन्छन् ।[1]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِىَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا ۝٥٧

(५७) तथा त्यसभन्दा बढी अत्याचारी को होला जसलाई त्यसको प्रभुका आयतहरूद्वारा शिक्षा दिइयोस्, त्यो तैपनि मुख फर्काएको होस्, तथा जे-जति त्यसका हातहरूले अगाडी पठाएका छन् त्यसलाई बिर्सिदिआस् ? निःसन्देह हामीले उनका हृदयमा आवरण राखिदिएका छौं कि उनीहरू त्यसलाई बुझ्न नसकून् र उनका कानहरूमा बोझ हालिदिएका छौं कि त्यसलाई उनीहरू नसुनून्, यद्यपि तिमी उनीहरूलाई सोझो मार्गतिर बोलाउँदै रहन्छौ, तर यिनी कहिल्यै पनि मार्गदर्शन पाउने छैनन् ।[2]

وَرَبُّكَ ٱلْغَفُورُ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا۟ لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ

(५८) तिम्रो पालनकर्ता अति क्षमावान् एवं कृपानिधि छ, त्यसले यदि उनीहरूलाई त्यसमा समात्न खोजेको भए, जुन कि उनीहरूले कमाएका छन् त उनीमाथि शीघ्र नै यातना ल्याइदिन्थ्यो । होइन, बरु उनका लागि त वाचा (वायदा) को समय

[1]तथा अल्लाहका आयतहरूको उपहास गर्नु, यो झुट्लाउनुको निम्नस्तर हो । यसैप्रकार कुरीति, कुचालबाट सत्यलाई असत्य सिद्ध गर्नुको प्रयत्न गर्नु पनि अति निन्दनीय हो । कुरीतिद्वारा झगड्नुको एउटा रूप यो हो जुन काफ़िर रसूलहरूलाई यो भनेर उनको रिसालतलाई अस्वीकार गर्दैरहे कि तिमी त हामीहरू जस्तै मनुष्य नै हौ । (ما أنتم إلا بشر مثلنا) (सूरः यासीन-१५) हामीले तिमीलाई कसरी रसूल मानौं ? (دحض) को मूल अर्थ चिप्लनु हो । अरबी भाषामा भनिन्छ (دحضت رجله) (त्यसका खुट्टा चिप्ले) यहाँबाट यो कुनै वस्तुको पतन (हट्नु) तथा (بطلان) को अर्थमा प्रयोग हुन लाग्यो । भन्दछन् (دحضت حُجَّتُهُ دُحوضاً أي : بطلت) (उसको तर्क असत्य सिद्ध भइहाल्यो) यस आधारमा (أُدْحض يدحض) को अर्थ हुनेछ असत्य गर्नु । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अर्थात् उनीहरूका यस अत्याधिक घोर अत्याचारका कारण उनीहरूले प्रभुका आयतहरूबाट मुख फर्काए तथा आफ्नो क्रियाकलापहरूलाई बिर्से, उनका हृदयमा यस्ता आवरण तथा उनका कानमा यस्ता बोझ पारिए जसबाट कुरआन बुझ्नु, सुन्नु तथा त्यसबाट मार्गदर्शन प्राप्त गर्नु उनको लागि असम्भव भइहाल्यो । उनलाई जति पनि सत्यतिर बोलाउ यी कहिले पनि सत्यको मार्ग अपनाउनको निम्ति तयार हुनेछैन ।

لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِۦ مَوۡئِلٗا ٥٨

निर्धारित छ जसबाट उनी कहिल्यै भाग्ने ठाउँ पाउने छैनन् ।[1]

وَتِلۡكَ ٱلۡقُرَىٰٓ أَهۡلَكۡنَٰهُمۡ لَمَّا ظَلَمُواْ وَجَعَلۡنَا لِمَهۡلِكِهِم مَّوۡعِدٗا ٥٩

(५९) तथा यी हुन् ती बस्तीहरू जसलाई हामीले तिनका अत्याचारका कारण ध्वस्त गरिदियौं तथा उनीहरूको विनाशको एउटा समय हामीले निर्धारित गरिसकेका थियौं ।[2]

[1]अर्थात् यो त क्षमावान् पालनकर्ताको कृपा हो कि त्यसले पापमा तुरून्तै पकड गर्दैन बरु अवसर प्रदान गर्दछ, यदि यस्तो नभएको भए आफ्ना कर्महरूका कारण प्रत्येक व्यक्ति अल्लाहका यातनाहरूका पन्जामा जकडिएको हुन्थ्यो । तर यो अवश्य छ कि जब यस अवसरको अवधि समाप्त हुन्छ तथा विनाशको त्यो समय आइपुग्छ जुन अल्लाहले निर्धारित गरेको छ त भाग्नुको कुनै मार्ग तथा रक्षाको कुनै विधि उनका लागि शेष रहदैन । (موئل) (मोइल) को अर्थ शरणागर, भाग्नुको वाटो ।

[2]यसबाट तात्पर्य आद, समूद, आदरणीय शुऐब तथा आदरणीय लूत आदिका समुदाय हुन्, जो हिजाजका क्षेत्रका निकट तथा उनका मार्गहरूमा आबाद थिए । उनीहरूलाई पनि यद्यपि उनका अत्याचारकै कारण नाश गरियो तर विनाशभन्दा पूर्व उनीहरूलाई पनि पूर्ण अवसर प्रदान गरियो तथा जब यो कुरो सिद्ध भइहाल्यो कि अत्याचार तथा क्रुरता यस चरम सीमासम्म पुगे, जहाँवाट मार्गदर्शन असम्भव हुन जान्छन् तथा उनीहरूबाट पुण्य तथा भलाईको आशा शेष रहेन त पुनः उनीवाट कर्म गर्नको अवसर समाप्त तथा विनाशको समय प्रारम्भ भयो । अनि उनीहरूलाई सधैंका लागि समाप्त गरियो कि मानौं उनको अस्तित्व नै रहेको थिएन । अर्थात् संसारका मानिसहरूका लागि शिक्षा प्राप्त गर्नको निम्ति नमूना वनाइदियो । यो वास्तवमा मक्कावासीहरूलाई बुझाइदैछ कि तिमी हाम्रा अन्तिम नवी सर्वश्रेष्ठ रसूल आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई झुट्लाइराखेका छौ, तिमी यो नठान्नु कि तिमीलाई यो जुन अवसर प्राप्त भइराखेको छ यसको अर्थ यो हो कि तिमीसित कोही सोधपूछक छैन । बरु यो अवसर अल्लाहको नियम हो, जुन एउटा निर्धारित समयसम्म प्रत्येक व्यक्ति, गुट तथा समुदायलाई त्यो प्रदान गर्दछ । जब यो अवधि समाप्त हुनेछ तथा तिमी आफ्नो कुफ्र तथा विरोधमा रोकिने छैनौ भने तिम्रो अन्त पनि त्यसभन्दा भिन्न हुने छैन, जुन तिमीभन्दा पूर्वका समुदायहरूलाई भइसकेको छ ।

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

(६०) तथा जब मूसाले आफ्नो नवयुवकसित भने[1] म त हिंड्दैरहने छु, जबसम्म दुई नदीहरूको संगम[2] को स्थानमा पुग्दिन, चाहे मलाई वर्षौं हिंड्नु परोस् ।[3]

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

(६१) जब ती दुईटै त्यहाँ पुगे जहाँ दुईटै नदीहरूको संगमको स्थान थियो, त्यहाँ आफ्नो माछाबारे बिर्से, जसले नदीमा सुरुङ्ग जस्तो आफ्नो मार्ग बनायो ।

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا

(६२) जब दुबै त्यहाँबाट अगाडी बढे तब मूसाले नवयुवकसित भने कि हाम्रो अल्पाहार

[1]नवयुवकसित तात्पर्य आदरणीय यूशआ बिन नून हुन् जो मूसाको मृत पश्चात उनका उत्तराधिकारी बने ।

[2]यस स्थानको निर्धारण कुनै निश्चित प्रमाणबाट हुनसकेको छैन तैपनि निकटताको आधारमा यसबाट तात्पर्य सिनाईको मरुस्थलको दक्षिणी किनारा हो जहाँ अक्वाको खाडी तथा स्वेज़को खाडी दुवै आएर मिल्छन् तथा लाल सागरमा गई विलीन हुन्छन् । अन्य स्थान जसको वर्णन व्याख्याकारहरूले गरेका छन्, उनीमाथि कुनै प्रकारले दुई सागरहरूको संगमको कथन सिद्ध हुँदैन ।

[3](حقب) (होक़ुब) को एउटा अर्थ सत्तरी तथा अस्सी वर्ष तथा दोस्रो अर्थ अनिश्चितकालको अवधि हो, यहाँ यही दोस्रो अर्थ तात्पर्य हो । अर्थात् जबसम्म दुई सागरहरूको संगमसम्म पुग्दिन, हिंडिरहन्छु तथा यात्रा निरन्तर जारी राख्नेछु, चाहे जति समय किन नलागोस् । आदरणीय मूसालाई यस यात्राको आवश्यकता यसकारण भयो कि उनले एउटा अवसरमा एउटा प्रश्नकर्ताको उत्तरमा भनिदिए कि यस समय मभन्दा ठूलो ज्ञानी कोही छैन । अल्लाह तआलालाई उनको यो कथन राम्रो लागेन तथा प्रकाशना (वह्‌यी) द्वारा उनलाई भनियो कि हाम्रो एउटा भक्त (खिज्र) छ, जो तिमीभन्दा पनि अधिक ज्ञानी छ । आदरणीय मूसाले सोधे कि हे अल्लाह ! त्योसँग भेट कसरी हुनसक्दछ ? अल्लाहले आदेश गऱ्यो कि जहाँ दुई समुद्र मिल्छन् त्यहीं हाम्रो त्यो भक्त हुनेछ । यस अतिरिक्त आदेश गऱ्यो कि माछा साथमा लैजाउ जहाँ तिम्रो टोकरीबाट निस्कि हराउँछ त बुझिहाल्नु कि त्यही स्थान हो । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूर: अल-कहफ़) अत: यस आदेश अनुसार एउटा माछा लिए तथा यात्रा प्रारम्भ गरिदिए ।

هٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾

देउ, हामीले आफ्नो यस यात्रामा अत्याधिक कठिनाई भोग्नु पऱ्यो ।

قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَآ اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنِّىْ نَسِيْتُ الْحُوْتَ وَمَآ اَنْسٰنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ ۚ وَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِى الْبَحْرِ ۖ عَجَبًا ﴿٦٣﴾

(६३) (उसले) उत्तर दियो कि के तपाईंले देख्नु पनि भयो ? जब हामीले ढुङ्गामा टेकेर विश्राम गरिराखेका थियौं, त्यहीं म माछा बिर्सेको थिएँ, वास्तवमा शैतानले मलाई विचलित पारिदियो कि म तपाईंसित यसको चर्चा गरूं । त्यस माछाले एउटा विचित्र रूपले नदी[1] मा आफ्नो मार्ग बनायो ।

قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۖ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾

(६४) (मूसाले) भने यही थियो जसको खोजीमा हामी थियौं, त त्यहींबाट आफ्ना पदचिन्हहरूलाई खोज्दै फर्के ।[2]

فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ اٰتَيْنٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنٰهُ

(६५) अनि हाम्रा भक्तहरूमध्ये एउटा भक्त[3] लाई पायौं, जसलाई हामीले आफ्नो तर्फबाट विशेष

[1]अर्थात् माछा जीवित भई समुद्रमा फर्किहाल्यो तथा त्यसको लागि अल्लाह तआलाले समुद्रमा सुंगुरको जस्तो मार्ग बनाइदियो । आदरणीय यूशआले माछालाई समुद्रमा जाँदा र मार्ग बनाउँदा देखे, तर आदरणीय मूसालाई भन्न बिर्सिहाले यहाँसम्मकि विश्राम गरी त्यहाँबाट पुनः यात्रा प्रारम्भ गरे । त्यस दिन तथा त्यसका पश्चात रात्रिको यात्रा गरेर जब दोस्रो दिन आदरणीय मूसालाई थकाई तथा भोगको संवेदन भयो तथा आफ्नो नवयुवक साथीसँग भने कि ल्याउ अल्पहार गरौं । उसले उत्तर दियो, माछा त जहाँ हामीले ढुङ्गामा टेकेर विश्राम गरेका थियौं, त्यहाँ जीवित भई समुद्रमा गइहालेको थियो तथा त्यहाँ विचित्ररूपले उसले आफ्नो मार्ग बनाएको थियो, जसको म तपाईंसित चर्चा गर्न बिर्से तथा शैतानले मलाई विचलित गरिदियो ।

[2]आदरणीय मूसाले भन्यो,"अल्लाहको भक्त ! जहाँ माछा जीवित भई हराउनु थियो त्यहीं त हाम्रो लक्ष्य थियो जसको खोजीमा हामी यात्रा गरिराखेका छौं । अतः अब पदचिन्ह हेर्दै फिर्ता भयो तथा त्यसै दुई सागरहरूको संगमको स्थानमा आइपुग्यो । (قصصا) (कससन्) को अर्थ हो पछि लाग्नु, पछि-पछि हिंड्नु अर्थात् पदचिन्ह हेर्दै तिनका पछाडी हिंड्दै गरे ।

[3]त्यस भक्तसित तात्पर्य आदरणीय खीज़्र हुन्, जस्तो कि सहीह हदीसहरूमा स्पष्टीकरण छ । खीज़्रको अर्थ हरियाली हो । उनी एकपटक धर्तीमा बसे त त्यो धर्तीको टुक्रा तलबाट हरियाली बनेर झुम्न थाल्यो, यसैकारण उनको नाम

مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

कृपा[1] प्रदान गरेका थियौं तथा उसलाई आफ्नो पासबाट विशेष[2] ज्ञान सिकाएका थियौं ।

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾

(६६) त्यससित मूसाले भने कि म तपाईंको पालन गरुँ कि तपाईं मलाई त्यस सत्य ज्ञानलाई सिकाइदिनुस्, जुन तपाईंलाई सिकाइएको छ ?

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾

(६७) उसले भन्यो तपाईं हामीसँग कदापि धैर्य राख्न सक्नुहुन्न ।

وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

(६८) तथा जुन कुरोलाई तपाईंले आफ्नो ज्ञानमा[3] लिनुभएको छैन त्यसमा धैर्य राख्न पनि कसरी सक्नुहुन्छ ?

ख़िज्र पर्नगयो । (सहीह बुख़ारी तफ़्सीर सूर: अल-कहफ़)

[1]कृपासित केही व्याख्याकारहरूले ती विशेष उपहार तात्पर्य लिएका छन्, जुन अल्लाहले आफ्नो त्यस विशेष भक्तलाई प्रदान गर्‍यो तथा अधिकतर व्याख्याकारहरूले यसबाट तात्पर्य नबूअत (ईशदूतत्व) लिएका छन् ।

[2]त्यसबाट नबूअतको ज्ञानका अतिरिक्त जससित आदरणीय मूसापनि परिचित थिए, केही उत्पत्तिसित सम्बन्धित कुराहरूको ज्ञान छ जसलाई अल्लाह तआलाले केवल आदरणीय ख़िज्रलाई प्रदान गरेको थियो, आदरणीय मूसासित त्यो ज्ञान थिएन । यसबाट भावार्थ निकाल्दै केही सूफी (योगी) दावी गर्दछन् कि अल्लाह तआला केही मानिसहरूलाई जो नबी हुँदैनन् (علم لدني) (इल्मे लदुन्नी) सित सुशोभित गर्दछ, जुन बिना गुरू अल्लाहको कृपाले प्राप्त हुन्छ तथा यो आध्यात्मिक ज्ञान धार्मिक नियमहरूबाट भिन्न एवं विरुद्ध हुन्छ । परन्तु यो भावार्थ यसकारण उचित छैन कि आदरणीय ख़िज्रको विषयमा त अल्लाह तआलाले स्वयं उनलाई विशेष ज्ञान प्रदान गरेको स्पष्ट गरिदिएको छ जबकि कुनै अन्यको लागि यस्तो स्पष्टीकरण कहीं छैन, यदि यसलाई सामान्य गरिन्छ भने प्रत्येक जादूगरले यसप्रकारको दावी गर्न सक्दछ, यस सम्प्रदायमा यस्ता दावी सामान्य छन् । अत: यस्ता दावीहरूको कुनै औचित्य छैन ।

[3]अर्थात् जसको पूर्ण ज्ञान हुँदैन ।

قَالَ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعۡصِي لَكَ أَمۡرًا ﴿٦٩﴾

(६९) मूसाले उत्तर दिए कि अल्लाहले चाहयो भने तपाईं मलाई धैर्यवान पाउनु हुनेछ तथा कुनै कुरामा तपाईंको अवज्ञा गर्नेछैन ।

قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعۡتَنِي فَلَا تَسۡـَٔلۡنِي عَن شَيۡءٍ حَتَّىٰٓ أُحۡدِثَ لَكَ مِنۡهُ ذِكۡرًا ﴿٧٠﴾

(७०) (उसले) भन्यो कि यदि तपाईं मेरो साथमै हिंड्न पुनराग्रह गर्नुहुन्छ भने ध्यान रहोस् कि कुनै वस्तुको सम्बन्धमा मसित केही नसोध्नु जबसम्म म त्यसको सम्बन्धमा स्वयं न भनूँ ।

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَاۖ قَالَ أَخَرَقۡتَهَا لِتُغۡرِقَ أَهۡلَهَا لَقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـًٔا إِمۡرًا ﴿٧١﴾

(७१) अनि ती दुबै हिंडे यहाँसम्मकि एउटा डुङ्गामा सवार भए, (खिज़्रले त्यसमा प्वाल पारिदिए ! (मूसाले) भने कि तपाईं त्यसमा चिरा पारिदिनु भएको छ ताकि डुङ्गावालाहरूलाई डुबाइदिनुस्, तपाईंले त बडो अनुचित[1] काम गर्नुभो ।

قَالَ أَلَمۡ أَقُلۡ إِنَّكَ لَن تَسۡتَطِيعَ مَعِيَ صَبۡرًا ﴿٧٢﴾

(७२) (खिज़्रले) उत्तर दिनुभयो कि मैले त पहिला नै तिमीसित भनिदिएको थिए कि तिमी मेरो साथमा कदापि धैर्य राख्न सक्ने छैनौ ।

قَالَ لَا تُؤَاخِذۡنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرۡهِقۡنِي مِنۡ أَمۡرِي عُسۡرًا ﴿٧٣﴾

(७३) (मूसाले) उत्तर दिए कि मेरो भुलमा मलाई नसमात्नुस् तथा मलाई मेरो विषयमा कठिनाईमा नपार्नुस् ।[2]

[1]आदरणीय मूसालाई यस विशेष ज्ञानको सूचना थिएन जसको आधारमा खिज़्रले डुङ्गाका तख्ता भाँचि प्वाल पारिदिएका थिए, यसकारण धैर्य राख्न सकेनन् तथा आफ्नो ज्ञान तथा बुद्धिको आधारमा यसलाई अत्यन्त भयानक कार्य भने । (إمرا) (इमरा) को अर्थ हो (الداهية العظيمة) "अत्यन्त भयानक कार्य ।"

[2]अर्थात् मसँग कोमल व्यवहार गर्नुस्, कठोरताको होइन ।

فَانْطَلَقَا ۜ حَتّٰىٓ اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ۭ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

(७४) अनि दुबै हिंडे, यहाँसम्मकि एउटा बालक[1] लाई फेला पारे, (ख़िज्रले) त्यसलाई मारिदिए, (मूसाले) सोधे कि के तपाईंले एउटा पवित्र आत्मालाई बिना कुनै प्रतिहत्या मारिदिनु भो ? निःसन्देह तपाईंले त बडो नराम्रो कुरो गर्नुभयो ।[2]

[1]गुलामसित तात्पर्य वयस्क नवयुवक पनि हुनसक्छ तथा अल्पवयस्क बालक पनि ।

[2](نُكراً، فظيعا منكرا لا يعرف في الشرع) यस्तो ठूलो नराम्रो कार्य जसको धार्मिक नियममा स्थान छैन । केही ज्ञाताहरूले भने कि यसको अर्थ (أنكر من الأمر الأول) प्रथम कार्य (डुङ्गाका तख्ता भाँचि प्वाल पार्नु) भन्दा अधिक नराम्रो कार्य । यसकारण कि हत्या यस्तो कार्य हो जसको क्षतिपूर्ति तथा समापन गर्नु असम्भव छ जबकि डुङ्गाका तख्ता उखेलेर फालिदिनु, यस्तो कार्य हो जसको पूर्ति तथा समापनको साधन छ । केही व्याख्याकारहरूले यसका अर्थ निकालेका छन्, प्रथम कार्यभन्दा कम, यसकारण कि एक प्राणको हत्या गर्नु पुरै डुङ्गामा सवार यात्रीहरूलाई डुबाइदिनुभन्दा कम छ (फ़तहुल क़दीर) । तर प्रथम भावार्थ नै उचित छ किनभने आदरणीय मूसालाई जुन धार्मिक नियमहरूको ज्ञान प्राप्त थियो, त्यसको आधारमा आदरणीय ख़िज्रको यो कार्य कुनै पनि प्रकारले नियमको विरूद्ध थियो जसको आधारमा उनले विरोध गरे तथा त्यसलाई अत्याधिक नराम्रो कार्य भने ।